

**HEITTOPUSSEJA JA KAHDEN KODIN
ONNELLISIA LAPSIA
Kokemuksia vuoroasumisesta**

Marjaana Salmenoja-Biskop

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Jyväskylän yliopisto

Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

HEITTOPUSSEJA JA KAHDEN KODIN ONNELLISIA LAPSIA

Kokemuksia vuoroasumisesta

Marjaana Salmenoja-Biskop

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Jyväskylän yliopisto / Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Ohjaaja: yliopistonlehtori, YTT Johanna Hiitola

Syksy 2017

Sivumäärä: 95 sivua + 2 liitettä

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää lapsena vuoroasuneiden kokemuksia vuoroasumisestaan. Etsin vastauksia kysymyksiin, millaisia tulkintoja ja merkityksiä lapsena vuoroasuneet vuoroasumiskokemukselleen antavat sekä millainen yhteys näillä tulkinnoilla ja merkityksenannoilla on lapsuudessa koettuihin konkreettisiin arjen vuoroasumisjärjestelyihin. Aineisto koostuu 15 kirjoitelmasta ja kolmesta teemahaastattelusta. Tutkimuksen viitekehystenä on kriittinen perhetutkimus ja aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysi.

Tutkimuksen osallistajat asuvat eri puolilla Suomea ja he ovat pääasiassa 18–40-vuotiaita. Heidän vuoroasumiskokemuksensa ovat vaikuttaneet kahden kodin etäisyys toisistaan ja koulusta, asumisjärjestelyn joustavuus, vanhempien yhteistyökyky, suhde vanhempien uusiin puolisoihin ja vuoroasuvan lapsen uusiin sisaruksiin sekä vuoroasujan mahdollisuus osallistua asumistaan koskevaan päätöksentekoon.

Kaikki tutkimuksen osallistajat antavat vuoroasumiskokemukselleen positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja merkityksiä, mutta niiden suhde vaihtelee. Painotusten perusteella jaoin tutkimuksen osallistajat kolmeen ryhmään – vuoroasumisen puolestapuhujat, vuoroasumisen vastustajat ja vuoroasumisen ehdolliset kannattajat – ja tarkastelin jokaisen ryhmän kokemukselleen antamia merkityksiä erikseen.

Vuoroasumisen puolestapuhujat antavat kokemukselleen voittopuolisesti positiivisia merkityksiä ja suosittelevat asumismuotoa myös muille. Vuoroasumisen vastustajien kokemukselleen antamat merkitykset ovat suurelta osin negatiivisia, he eivät suosittele asumismuotoa muille, eivätkä toivoisi omien lastensa vuoroasuvan. Vuoroasumisen ehdolliset kannattajat antavat kokemukselleen varsin tasaisesti positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja merkityksiä, ja he suosittelevat vuoroasumista tiettyjen reunaehtojen täytyessä.

Mikään yksittäinen tekijä ei selitä vuoroasumiskokemukselle annettujen merkitysten painotusta, vaan kokemus on aina kokonaisvaltainen ja yksilöllinen. Näin ollen ei ole mahdollista määritellä, millä konkreettisilla tekijöillä ja arjen vuoroasumisjärjestelyillä jokaisen vuoroasujan kokemukselle antamat merkitykset painottuisivat positiivisiin. Aineistossa korostuvat asumisjärjestelyn joustavuus, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä asumisjärjestelyn uudelleen neuvoteltavuus ajan kuluessa.

Avainsanat: vuoroasuminen, vanhempien ero, kriittinen perhetutkimus, sisällönanalyysi

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. LAPSEN ASUMISEN JÄRJESTÄMINEN ERON JÄLKEEN.....	3
3. KRIITTISEN PERHETUTKIMUKSEN NÄKÖKULMA.....	5
3.1. KRIITTINEN PERHETUTKIMUS JA PERHEEN KÄSITE	5
3.2. ERON JÄLKEINEN PERHE.....	9
3.3. TUTKIMUKSEN PAIKANTUMINEN KRIITTISEN PERHETUTKIMUKSEN KENTTÄÄN.....	11
4. KATSAUS AIKAISEMPAAN VUOROASUMISTUTKIMUKSEEN.....	13
4.1. KANSAINVÄLINEN VUOROASUMISTUTKIMUS	13
4.2. PIENTEN LASTEN VUOROASUMINEN	20
4.3. SUOMALAINEN VUOROASUMISTUTKIMUS	23
4.4. AIKAISEMMAN TUTKIMUKSEN YHTEENVETO	25
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
5.1. TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	29
5.2. AINEISTONKERUUMENETELMINÄ KIRJOITUSPYYNTÖ JA TEEMAHAASTATTELU	31
5.3. OSALLISTUJIEN TAUSTATIEDOT	33
5.4. ANALYYSIMENETELMÄNÄ SISÄLLÖNANALYYSI.....	34
5.5. EETTINEN POHDINTA	40
6. LAPSENA VUOROASUNEIDEN KOKEMUKSELLEEN ANTAMAT MERKITYKSET.....	43
6.1. VUOROASUMISEN TAUSTATEKIJÄT JA KOLME KOKEMUSTYYPPIÄ	43
6.2. VUOROASUMISEN PUOLESTAPUHUJAT	46
6.3. VUOROASUMISEN VASTUSTAJAT.....	55
6.4. VUOROASUMISEN EHDOLLISET KANNATTAJAT	66
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	74
7.1. PÄÄTÖKSENTEOSTA PERHEKÄSITYKSEEN JA ASUMISEN KÄYTÄNTÖIHIN	74
7.2. VUOROASUMISKOKEMUS JA LAPSEN ETU	78
7.3. YHTEENVETO	81
8. POHDINTA	85
LÄHTEET.....	89
LIITE 1.....	96
LIITE 2.....	98

KUVIOT JA TAULUKOT

KUVIO 1. Osallistujien ikä.....	33
TAULUKKO 1. Kahden kodin sijainti	38
TAULUKKO 2. Kahden kodin välinen etäisyys ja vuoroasumiskokemus.....	40
TAULUKKO 3. Tunne yhdestä tai kahdesta kodista ja suhde uusiin perheenjäseniin.....	40

1. JOHDANTO

Vielä 2000-luvun alussa valtaosa länsimaisista eronneiden vanhempien lapsista asui äidin kanssa tavaten isäänsä joko säännöllisesti, epäsäännöllisesti tai ei juuri lainkaan (Sodermans ym. 2014, 126). 2000-luvun alkupuolelta lähtien lasten vuoroasuminen alkoi yleistyä, mikä on herättänyt ajoittain kiihkeätäkin keskustelua jakaen vanhempien lisäksi myös asiantuntijoiden mielipiteitä. Kuten Carol Smart, Bren Neale ja Amanda Wade (2001, 126) asian tiivistävät, vuoroasumisen puolustajien mukaan asumismuoto mahdollistaa lapselle ”normaalin” suhteen molempiin vanhempiin, lisää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja jakaa vanhempien vastuuta, kun taas vastustajien mielestä järjestelyssä ajatellaan ennemmin vanhempien kuin lasten etua.

Vuoroasumisen yleistyessä myös sen tutkimus on lisääntynyt. Ruotsissa vuoroasuminen on ollut suhteellisen tavallista jo 1990-luvun lopulta alkaen ja ilmiötä on tutkittu siellä viime vuosina varsin runsaasti. Myös Australiassa, Pohjois-Amerikassa ja Belgiassa vuoroasuminen on yleistynyt 2000-luvulla voimakkaasti, ja alan tutkimus on ollut näissä maissa vilkasta. (Bakker ym. 2013; Fransson ym. 2015; Nielsen 2014b.) Suomesta tutkimustieto on sen sijaan puuttunut aivan viime vuosiin saakka lähes kokonaan.

Vuoroasumisesta on tehty Suomessa ainoastaan yksi väitöstutkimus, Hannariikka Linnavuoren vuonna 2007 valmistunut *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*. 2000-luvulla vuoroasuminen ei ollut Suomessa vielä kovin yleistä eikä siihen liittyvä terminologia vakiintunutta: Linnavuori (mt., 9) mainitsee vuoroasumisen nousseen esiin käsitteenä vasta vuonna 2006, jolloin se lisättiin Mitä Missä Milloin -julkaisun Vuoden sanojen joukkoon. Tutkija pohtii väitöskirjassaan itsekin, miten kutsuisi tilannetta, jossa lapsi asuu vanhempiensa luona joksikin yhtä paljon (mt., 26). Tänäpä vuoroasuminen on kaikille tuttu käsite, ja useimmat tuntevat perheitä, joiden lapset vuoroasuvat.

Vaikka vuoroasumista on joissakin länsimaissa tutkittu runsaasti, tulokset eivät aina ole suoraan siirrettävissä suomalaiseen kontekstiin. Kuten Bjarnason ym. (2012, 61) toteavat, suhautuminen yksinhuoltajiin ja erilaisiin perhemuotoihin vaihtelee merkittävästi eri maiden välillä, mikä vaikuttaa siihen, miten lapset kokevat erilaisissa perhemuodoissa kasvamisen. Näin ollen runsaasta kansainvälisestä tutkimuksesta huolimatta vuoroasumista tulisi tutkia myös Suomessa, ja erityisen tärkeää olisi selvittää sen vaikutusta lapsiin.

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on selvittää lapsena vuoroasuneiden aikuisten kokemuksia ja näkemyksiä vuoroasumisesta. Keräämäni aineiston avulla olen pyrkinyt muodostamaan kuvan myös siitä, miten tutkimuksen osallistujat hahmottavat perheen ja keitä he kokevat heidän lapsuuden perheeseensä kuuluneen. Kiinnostuksen kohteenani on lisäksi, miten lapsuudessaan vuoroasuneet aikuiset ajattelevat toimivansa, mikäli he itse olisivat joskus tilanteessa, jossa miettivät omien lastensa asumisjärjestelyjä sekä arjen järjestämistä vanhempien eron jälkeen.

Tutkimukseni viitekehyksenä on kriittinen perhetutkimus, joka Hannele Forsbergin (2003b, 7) mukaan ”*purkaa ja kyseenalaistaa yksioikoista ja stereotyyppistä perheajattelua*”. Kriittisessä perhetutkimuksessa tarkastellaan perhe-elämää, sen arkea, muutoksia ja ilmiöitä avoimesti (mt., 9). Aineistonkeruumenetelminä olen käyttänyt kirjoituspyyntöä ja teema-haastattelua. Tarkastelen kirjoitelmissa ja haastatteluissa esiin nousevaa perhekäsitystä ja tutkimuksen osallistujien omakohtaisia kokemuksia vuoroasumisesta kriittisen perhetutkimuksen näkökulmista.

Vuoroasuminen on kiinnostanut minua jo pitkään, ja lastenvalvonnassa työskennellessäni olen huomannut yhä useampien vanhempien valitsevan erotessaan lasten asumismuodoksi vuoroasumisen, joten tarve ilmiön tutkimukselle on ilmeinen. Suomessa vuoroasumista on tähän mennessä tutkittu hämmästyttävän vähän, mutta vaikuttaa siltä, että aivan viime aikoina on käynnistynyt useampia aihetta koskevia tutkimuksia. Tähän mennessä suomalaisissa tutkimuksissa ei ole juuri selvitetty, miten lapsuudessaan vuoroasuneet itse näkevät lapsuutensa vuoroasumisen: mikä siinä on ollut hyvää ja mikä huonoa ja voisivatko he suositella asumismuotoa muille. Toivonkin siis oman tutkielmani tuovan oman pienen lisänsä uudesta näkökulmasta tähän tärkeään aiheeseen.

2. LAPSEN ASUMISEN JÄRJESTÄMINEN ERON JÄLKEEN

Suomessa eron jälkeinen yhteishuoltajuus mahdollistui lainsäädännön uudistuttua vuonna 1983, ja nykyisin valtaosa eronneista vanhemmista sopii lasten yhteishuollosta (Hakovirta & Broberg 2014; THL 2017). Aikaisemmin lapset jäivät useimmiten eron jälkeen asumaan äidin kanssa isän jäädessä taustalle ja häviten usein lapsen elämästä lähes kokonaan. Tällä vuosituhanella isä ja lapsi -perheiden määrä on noussut jonkin verran (Tuovinen 2014, 127). Vuonna 2015 yhden vanhemman perheistä 13,8 prosenttia oli isä ja lapsi -perheitä, kun niitä vuonna 2000 oli 12,3 prosenttia (Suomen virallinen tilasto 2015).

Huoltajuuden lisäksi vanhempien tulisi erotessaan sopia erikseen myös lasten asumisesta ja lasten ja etävanhemman välisistä tapaamisista. Laissa ei säädetä, kuinka usein lapsella on oikeus tavata muualla asuvaa vanhempaa, mutta usein vanhemmat sopivat tapaamisista esimerkiksi joka toinen viikonloppu ja puolet lasten loma-ajoista. Yli kolmekymmentä vuotta vanha lapsen huoltoa ja tapaamista koskeva lainsäädäntö on 2010-luvulla monelta osin vanhentunut. Lain uudistamista valmistellaan parhaillaan, ja valmistelussa on pohdittu muun muassa vuoroasumista sekä lapsen oikeutta tavata etävanhemman lisäksi muita sukulaisiaan, kuten isovanhempia (Oikeusministeriö 2016). Eri puolilla maailmaa on samansuuntaisia linjauksia; esimerkiksi Isossa-Britanniassa vuoroasumisen sisällyttämisestä lakiin on tehty aloitteita, Australiassa lapsen vuoroasumisen arvioinnista vanhempien eron jälkeen säädettiin vuonna 2006 ja samana vuonna Belgiassa vuoroasumisesta tuli vanhempien eron jälkeinen lainsäädännöllisesti suositeltu asumismuoto. Myös joissakin Yhdysvaltojen osavaltioissa vuoroasuminen on sisällytetty lakiin. (Baude ym. 2016; Smyth ym. 2014.)

Suomessa vanhemmat sopivat lasten vuoroasumisesta joko epävirallisesti tai tapaamissopimukseen asian kirjaten. Vuoroasumisella ei ole virallista, väestörekisteriin kirjattavaa asemaa ja lapsi voi olla kirjoilla ainoastaan yhdessä paikassa. Tämä voi aiheuttaa vuoroasuvien lasten perheille käytännön haasteita esimerkiksi silloin, kun kunta järjestää koulukuljetuksen ainoastaan osoitteesta, jossa lapsi on kirjoilla. Lisäksi erilaisia sosiaalietuksia, kuten asumistuen määrää määriteltäessä on merkitystä sillä, kumman vanhemman luona lapset ovat kirjoilla (Hakovirta & Broberg 2014, 118, 126).

Koska vuoroasuminen puuttuu Suomen lainsäädännöstä, sillä ei siis ole virallista asemaa, eikä sitä tilastoida virallisesti. Lastenvalvojien vahvistamat vuoroasumissopimukset tilastoidaan, mutta kaikki vanhemmat eivät tee lapsia koskevia virallisia sopimuksia. Näin ollen lastenvalvojien tilastoistakin voi päätellä ainoastaan asumismuodon yleistymisen, mutta ei vuoroasuvien lasten kokonaismäärää. Sosiaalitoimessa vahvistettuja sopimuksia vuoroasumisesta on tilastoitu vuodesta 2009 alkaen. Vuonna 2016 vahvistettiin 2 652 sopimusta vuoroasumisesta, kun niitä vuonna 2010 vahvistettiin 1941. (THL 2017.)

Kansainvälisessä tutkimuksessa vuoroasumisen määritelmässä on jonkin verran vaihtelua. Aina vuoroasumista ei määritellä tarkasti, vaan sen todetaan tarkoittavan tilannetta, jossa lapsi asuu molempien vanhempien luona jokseenkin yhtä paljon (esim. Fransson ym. 2015, Turunen ym. 2017). Osa tutkijoista puolestaan määrittelee lapsen vuoroasuvan, jos tämä viettää toisen vanhemman luona vähintään 35 % ajasta (esim. Nielsen 2014a), monissa tutkimuksissa asuminen rajataan kolmasosaan ajasta tai 30–33 prosenttiin (esim. Baude ym. 2016, Bergström ym. 2015, Singer 2008). Määritelmät voivat perustua joko lainsäädäntöön tai tutkijoiden omiin määritelmiin riippuen siitä, onko vuoroasuminen määritelty kyseisen maan lainsäädännössä. Koska vuoroasumista koskeva lainsäädäntö puuttuu Suomesta, sille ei ole myöskään olemassa maassamme virallista määritelmää (Sarasoja & Rantala 2015, 1). Esimerkiksi Hyvä Erovanhemmuus ry (www.hyvaerovanhemmuus.fi) määrittelee vuoroasumisen järjestelyksi, jossa lapsi viettää vähintään 37 % ajasta toisen vanhemman luona.

Monien kansainvälisten tutkimusten mukaisesti olen määritellyt tutkielmassani vuoroasumisen siten, että henkilö on asunut jossain lapsuutensa tai nuoruutensa vaiheessa molempien vanhempiensa luona vuorotellen vähintään noin kolmasosan ajasta.

3. KRIITTISEN PERHETUTKIMUKSEN NÄKÖKULMA

Tässä luvussa esittelen aluksi perheen käsitettä sekä kriittisen perhetutkimuksen tradition alle sijoittuvaa tutkimusta. Sen jälkeen käsittelen eron jälkeistä perhettä sekä lapsen asemaa siinä ja lopuksi kiinnitän oman tutkimukseni kriittisen perhetutkimuksen traditioon.

3.1. Kriittinen perhetutkimus ja perheen käsite

Kriittinen perhetutkimus ei muodosta omaa teoreettista näkökulmaansa, vaan se toimii eräänlaisensa sateenvarjokäsitteenä tutkimukselle, jossa muun muassa kyseenalaistetaan länsimaalainen heteroseksuaaliseen parisuhteeseen perustuva ydinperhe ainoana perheen käsitteenä. Kriittisessä perhetutkimuksessa perheen käsite kattaa laajasti erilaiset perhemuodot ja perhettä tarkastellaan laajasti myös muiden kuin biologisten siteiden kautta, neuvotellen siitä, mikä perhe on. Avioliiton tai sukulaisuuden kautta ymmärretyn perheen lisäksi perhettä voidaan tarkastella esimerkiksi sukupuoli- tai sukupolvisuhteina tai yhteiskunnan ja yksityisen välisinä suhteina perhepolitiikan näkökulmasta. Perhe ei ole stabiili yksikkö, vaan moninainen, ajassa ja paikassa muuttuva käsite. (mm. Forsberg 2003b, 10–12; Moring 2013, 44; Nätkin 2003, 16, 37.)

Katja Yesilova (2009) toteaa perheihanteeseen pohjautuvan perhekäsitteen ja todellisuuden välillä olevan ristiriidan, johon kriittinen perhetutkimus on tarttunut laajentaen perheen tarkastelua kohti perheiden moninaisuutta ja tätä perheihanteen ja todellisuuden välistä ristiriitaa. Yesilova jatkaa luettelemalla esimerkkejä perheistä ja tilanteista, jotka jäävät perinteisen perhekäsityksen ulkopuolelle: ”uusperheet, eroperheet, yksinhuoltajaperheet, sateenkaari-perheet, maahanmuuttajaperheet, lapsettomat perheet, vaihtelevat perheen arjen järjestämisen tavat.” (mt., 17.)

Hannele Forsberg (2003a, 89–90) nostaa esiin 1990-luvulla tapahtuneen käänteen tunteiden merkityksen korostamisessa perhesuhteiden tutkimuksessa aikaisemman taloudellisten tai moraalisten näkökulmien sijaan. Huomionarvoista Forsbergin (mt., 87, 102) mukaan on kuitenkin, että emotionaalinen käänne ja tunteiden neuvoteltavuus ovat keskittyneet ensisijaisesti aikuisiin, kun taas lasten perheeseen kohdistuvat tunteet ovat jääneet tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. 1990-luvulla lapset alettiin kuitenkin nähdä itsenäisinä yksilöinä,

oman elämänsä aktiivisina toimijoina, joiden tietämystä asioista ei enää pidetty aikuisia vähäpätöisempänä (Smart ym. 2001, 12–13).

Kriittisessä perhetutkimuksessa perhettä voidaan tarkastella suhteiden tai käytäntöjen kautta. Koska aikuisten ja lasten tavat tarkastella perhettä erityisesti vanhempien eron jälkeen eroavat toisistaan, Smart ym. (2001, 43–44) selvittivät tutkimuksessaan, koskevatko perhesuhteiden vaihtelevuus ja neuvoteltavuus myös lapsia. Tutkijat havaitsivat lasten määrittelevän perheen suhteiden perusteella ja saman perheen lasten saattavan sisällyttää perheeseen eri henkilöitä. ”Normaalin” ja ”oikean” perheen käsite ei tutkimuksen mukaan ole synonyymi ydinperheelle, joka muodostuu vanhemmista ja heidän biologisista lapsistaan, vaan käsitteen alle asettuu laaja joukko erilaisia perhesuhteita. Smart ym. toteavat tutkimuksensa perusteella lisäksi, että valtaosa lapsista toivoo, että heidän vanhempansa kuulevat heitä perheen sisäisissä tärkeissä asioissa. (mt., 65–66.)

Aino Ritala-Koskinen (2003, 121, 138) tarkastelee sosiologiseen lapsuustutkimukseen nojaten lasten näkemyksiä heidän perheeseensä kuuluvista henkilöistä ja toteaa edelleen, että vaikka sosiologinen lapsuustutkimus ei lukeudu suoraan kriittiseen perhetutkimukseen, se kuitenkin jakaa käsityksen, jonka mukaan perhe tarkoittaa eri asioita eri ihmisille. Ritala-Koskinen tarkastelee perhekäsitystä uusperheessä elävien lasten näkökulmasta ja toteaa, että ulkopuolisen on mahdotonta tietää, miten kukin uusperheessä elävä lapsi määrittää oman perheensä. Hän painottaa lasten subjektiivutta perheessä ja huomauttaa, että lasta kuulemalla on mahdollista oppia paljon siitä, miten lapset perheen määrittävät. (mt., 139.)

Brittisosologi David Morgan on lanseerannut perheikäytäntöjen käsitteen. Perheikäytännöt ovat arkipäiväisiä, toistuvia toimintoja, kuten lasten syöttäminen. Perheikäytännöt koskevat avioliittoon, vanhemmuuteen tai sukulaisuuteen perustuvaan suhteeseen liittyvää toimintaa. Morgan korostaa perheen määrittelyä toiminnan kautta ja pohtii ajattelun viemistä niin pitkälle, että käyttäisi perhettä substantiivin sijaan verbinä luopuen kuitenkin ajatuksesta liian pitkälle menevänä. Hän sanoo kuitenkin yksilöiden *tekevän* perhettä, äitiyttä, isyyttä. Perheen rajat ovat myös häilyvät: näkemys siitä, kenen katsotaan kuuluvan perheeseen, vaihtelee tilanteen ja kysyjän mukaan. Toisaalta perheen rajat ovat häilyvät, kun niitä tarkastellaan perheikäytäntöinä. Useimmat perheikäytännöt voidaan nähdä yhtä hyvin esimerkiksi sukupoli- tai sukupolvikäytäntöinä. (Morgan 1996, 190, 193; 2011, 6–7.)

Johanna Hiitola (2015) kuvaa Haysin (1996) parikymmentä vuotta sitten tekemää havaintoa ”intensiivisestä äitiydestä”, jossa äitien odotetaan suorittavan äitiyttä ja toimivan ensisijaisina kasvattajina. Vaatimuksen voi – huolimatta isien kasvaneesta roolista hoivaavana vanhempana – todeta pätevän vielä 2010-luvulla jopa Pohjoismaissa, joissa vanhempien välinen tasa-arvo on monella tapaa muita maita lähempänä toteutumistaan. Hiitola jatkaa hoivaa pidettävän luonnollisena osana äitiyttä samaan aikaan, kun äitiydelle asetetaan selvästi isyyttä korkeampia vaatimuksia, sillä ollakseen ”hyvä isä” voi riittää pelkkä läsnäolo. Toisaalta isien kyky huolehtia varsinkin pienistä lapsista voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Lapsen asussa vain toisen vanhemman luona yksinhuoltajaisät saavat osakseen arvostusta, joka yksinhuoltajaäideiltä jää saamatta. Yksinhuoltajaäitien katsotaan toteuttavan äidille luonnollista hoivaa, eikä heidän katsota tekevän uhrauksia samaan tapaan kuin yksinhuoltajaisien. (mt., 38–39.)

1990-luvulta alkaen perhetutkimuksessa on niin Suomessa kuin muissa länsimaissa alettu kiinnittää erityistä huomiota isyyteen ja isien rooliin perheissä. Äitien siirtymisellä työelämään on ollut vaikutusta paitsi perheen sisäiseen työnjakoon vähitellen myös työmarkkinapolitiikkaan, mistä esimerkkinä on Suomessa 2010-luvulla valmisteltu perhevapaiden aikaisempaa tasapuolisempi jakaminen vanhempien kesken. Vuosia työn ja perheen sovittaminen on ollut äitien haaste, mutta vanhempien roolien muuttuessa isät ovat alkaneet kokea jossain määrin samoja haasteita. Myös tutkijat ovat alkaneet kiinnostua isien muuttuvasta roolista (McLaughlin & Muldoon 2014, 439). Esimerkiksi Pohjois-Irlannissa toteutetussa tutkimuksessa lasten elämässä läsnä olevan ”uuden isyyden” vaatimusten todetaan törmäävän pitkiä työpäiviä vaativan työelämän tai epävarman työllisyystilanteen haasteisiin. Lopullinen siirtyminen aidosti nykyistä tasa-arvoisempaan vanhemmuuteen edellyttäisi merkittävästi nykyistä enemmän yhteiskunnallista ja kulttuurista tukea ”uudelle isyydelle”. (mt., 450.)

Suomessa isyystutkimusta ovat tehneet mm. Ilana Aalto ja Jouko Huttunen. Aalto (2012) toteaa isyyttä jäsenneetyn Suomessa pitkään rooli-käsitteellä, esim. ”isän rooli”, joka Suomessa pohjautui pitkälti 1960-luvun keskusteluun sukupuolirooleista. Aalto kyseenalaistaa ajattelun, jossa isyyttä määrittää ensisijaisesti sukupuoli, ja hänen mukaansa isän roolista puhuttaessa voisikin usein puhua pelkästään isyydestä. (mt., 98–101, 124). Huttunen (2014) puhuu lähinnä länsimaisesta isyyden muutoksesta ja pohtii suomalaisen isyyden muutoksen

suuntaa Alan J. Hawkinsin ja David Dollahiten (1997) lanseeraaman ohenevan ja vahvistuvan isyyden käsitteistä lähtien. Vahvistuvaan isyyteen kuuluu isän aktiivinen osallistuminen lasten elämään tasavertaisena vanhempana äidin kanssa, kun taas ohenevassa isyydessä isän läsnäolo lasten elämässä vähenee. Isyyttä pohtiessaan Huttunen ei rajaa isyyttä ainoastaan biologiseen isyyteen, vaan tarkastelee myös sosiaalista, juridista ja psykologista isyyttä. (Huttunen 2014, 183–184). Suomalaisen isyyden kehityksessä Huttunen näkee sekä vahvistuvia että ohenevia juonteita. Ohenevan isyyden tilastollinen mittaaminen on vaikeaa, mutta jotakin voi päätellä avio- ja avoerojen määrän kehityksestä sekä eron jälkeisistä lapsia koskevista sopimuksista lasten huollosta ja asumisesta. Perhepoliittiset ratkaisut, joissa suositetaan perhevapaiden jakamista entistä tasaisemmin vanhempien kesken puolestaan edesauttavat omalta osaltaan vahvistuvaa isyyttä. Eron jälkeisen vuoroasumisen lisääntymistä voi pitää yhtenä merkinä vahvistuvasta isyydestä. (mt., 187, 195.)

Aalto (2012, 238) nostaa 2010-luvun isyysysteemiksi isyyden tukemisen ja perhepoliittiset ratkaisut, joiden tavoitteena on edistää vanhemmuuden jakamista paitsi lapsen edun näkökulmasta myös työvoimapolitiittisista syistä. Perhevapaiden aikaisempaa tasaisemmalla jakamisella vanhempien välillä tavoitellaan paitsi perheensisäisen tasa-arvon lisäämistä myös eri alojen työnantajille aiheutuvien kustannusten tasaamista. Aallon (mt., 239) mielestä isyystutkimuksessa on 2010-luvulla tapahtunut selkeä siirtymä isyyden muutoksesta kohti isien kokemuksia, mikä omalta osaltaan kertonee siitä, että isyyden muutos on ainakin joiltakin osin jo tapahtunut.

Lasten vuoroasumisen lisääntyminen voi olla osa ilmiötä, jossa äiti ja isä lähestyvät vähitellen toisiaan perheen tasavertaisina vanhempina ja huoltajina. Isyystutkimuksella ja isän merkityksen korostamisella lienee ollut oma vaikutuksensa lapsen eron jälkeisen asumisen järjestämiseen ja isien lisääntyneeseen lähivanhemmuuteen (ks. Hakovirta & Broberg 2014, 125). Ennen vuoden 1983 lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa lakiuudistusta (käytän myöhemmin laista myös lyhennettä lapsenhuoltolaki) äidillä oli eron jälkeen lähes poikkeuksetta yksinhuolto; isän oli tätä ennen mahdollista saada huoltajuus lähes yksinomaan silloin, jos äidillä oli vakava päihde- tai mielenterveyden ongelma (Tuovinen 2014, 127).

3.2. Eron jälkeinen perhe

1990-luvulla kriittisessä perhetutkimuksessa alettiin puhua perheestä myös vanhempien eron jälkeen. Siihen asti perhettä oli tarkasteltu pääasiassa äidin, isän ja lasten muodostamasta ydinperheen käsitteestä käsin. Eron jälkeistä perhettä määrittää ensisijaisesti vanhemmuus vanhempien välisen parisuhteen sijaan. (Kuronen 2003, 103, 106.) Tästä näkökulmasta tarkasteltuna perhe ei katoa eron yhteydessä, se vain muuttaa muotoaan. Smart ym. (2001) toteavat, että saman perheen jäsenille eron jälkeinen perhe voi määrittyä hyvin eri tavoin. Lasten näkökulmasta perheeseen kuuluvat eron jälkeen molemmat vanhemmat, kun taas vanhemmat voivat pudottaa entisen puolisonsa perhekuvasta pois (mt., 42).

Suomessa eron jälkeistä perhettä on tutkinut muun muassa Anna-Maija Castrén (2009), joka toteaa perheen määrittävän eron jälkeen eri ihmisillä eri tavoin. Yhteistä Castrénin perhe-suhteita koskevaan tutkimukseen osallistuneille vanhemmille on, että kaikki sisällyttävät eron jälkeen perheeseensä omat biologiset, alaikäiset lapsensa. Sen sijaan valtaosa eroneista vanhemmista ei katso lastensa toisen vanhemman kuuluvan enää perheeseensä, vaikka tämä usein jää osaksi lähiverkostoa. (mt., 59–60, 143.)

Lapsen etua vanhempien erotessa on alettu pohtia erityisesti 1970-luvulta lähtien, ja Suomessa vanhemmat ovat voineet sopia lasten yhteishuollosta vuoden 1983 lapsenhuoltolakiuudistuksen jälkeen. Lapsen nostaminen keskiöön ja yhteishuollon ensisijaisuus vaikuttavat väistämättä myös perhekäsitykseen. Yhteishuoltajuudessa alkuperäisen perheen ajatellaan jatkavan olemassaoloaan ainakin lapsen näkökulmasta tarkasteltuna. (Castrén 2009, 141, 157–158.) Vaikka vanhemmat eivät eron jälkeen yleensä sisällytä lapsen toista vanhempaa omaan perheeseensä, lapsen näkökulmasta perheeseen useimmiten kuuluvat edelleen molemmat biologiset vanhemmat sekä erilaisina variaatioina vanhempien uudet kumppanit ja näiden lapset.

Paul Amato, Jennifer Kane ja Spencer James (2011) selvittivät ”hyvän eron” vaikutusta lapsiin lähtien Constance Ahronsin (1994) ”hyvän eron” määritelmästä: ”Hyvässä erossa” perhe säilyy perheenä ja vanhemmat vastaavat edelleen lasten fyysisistä, taloudellisista ja henkistä tarpeista ja lapsilla säilyy läheiset suhteet molempiin, keskenään yhteistyössä toimiviin vanhempiin. Amato ym. (2011) havaitsivat, että lapset hyötyivät ”hyvästä erosta” siten, että heillä oli vähemmän käytösongelmia ja heillä oli parempi suhde isään kuin lapsilla, joiden

vanhempien ero ei asettunut ”hyvän eron” kategoriaan. Sen sijaan teini-ikäiset eivät näyttäneet hyötyvän vanhempien ”hyvästä erosta” tarkasteltaessa itsetuntoa, päihteiden käyttöä, koulumenestystä tai tyytyväisyyttä elämään. Myöskään nuoret aikuiset eivät vaikuttaneet hyötyvän vanhempien ”hyvästä erosta” tarkasteltaessa heidän päihteiden käyttöönsä, seksuaalista käyttäytymistään, teini-ikäisenä solmittuja avo- tai avioliittoja sekä äitisuhteen läheisyyttä. (mt., 520.)

Amato ym. (2011) nostavat esiin eron jälkeisen sovittelun, jonka avulla perheet vaikuttavat välttävän monia eroon liittyviä ongelmia, ja lapsen suhde etävanhempaan säilyy tiiviimpänä kuin riitaisen eron jälkeen. Koska näillä toimenpiteillä ei vaikuttaisi olevan merkittävää vaikutusta lasten psyykkiseen hyvinvointiin, Amato ym. korostavat vanhempien välisen sovittelun lisäksi lapsille suunnattuja toimenpiteitä heidän vanhempien erosta aiheutuvien ongelmien ratkaisemiseksi. (mt., 522.)

Smart ym. (2001) selvittivät kahdessa laajassa haastattelututkimuksessaan lasten näkemyksiä perheestä vanhempien eron jälkeen. Lapset määrittivät perhettä ihmisten välisinä suhteina, eivät rakenteena, ja määrittelyssä painottuivat huolehtiminen ja kunnioitus perheen muodon tai koon sijaan. Lapset määrittelivät perheensä ”normaaliksi” tai ”oikeaksi”, kun perheenjäsenten suhteet toimivat. Keskeistä ei ollut, kuuluiko perheeseen vain lapsen biologisia sukulaisia vai myös vanhempien uusia puolisoita tai sisaruspuolia. (mt., 65–66.)

Smartin ym. (2001, 69) tutkimukseen osallistuneiden lasten sosioekonominen tausta, asuimuoto ja eron jälkeisen perheen kokoonpano vaihtelivat suuresti, mutta mikään näistä taustatekijöistä ei suoraan ennustanut lasten käsitystä perheestä. Saman perheen lapset, jotka elivät keskenään samojen henkilöiden kanssa ja tavaten saman verran muualla asuvia perheenjäseniä, saattoivat nähdä perheen täysin toisistaan poikkeavalla tavalla. Vanhempien asuessa erillään lapset tarkkailevat näitä ja heidän välistä suhdettaan. Lapsilla saattaa olla lojaliteettiongelmiä vanhempien arvostellessa toisiaan ja he oppivat luovimaan vanhempien välisissä ristiriitatilanteissa. (mt., 76–78.)

Ruotsalaiset Bente Öberg ja Gunnar Öberg (1985) ovat tehneet urauurtavaa tutkimusta lasten huolto- ja asumisjärjestelyistä vanhempien eron jälkeen. Öberg ja Öberg toteuttivat vuosina 1982–1983 tutkimuksen, jossa he selvittivät 60 perheen näkemyksiä eron jälkeisestä lasten asumisjärjestelystä. Puolet pareista oli eronnut vuosi ennen tutkimuksen toteuttamista,

puolet viisi vuotta aikaisemmin. Perheistä puolet oli päätynt yhteishuoltoon ja lasten vuoroasumiseen, puolet yksinhuoltoon (mt., 10). Tutkimuksessa haastateltiin vanhempien lisäksi lapsia, mikä oli kansainvälisestikin uutta. Öbergin ja Öbergin tutkimus oli uraauurtava kahdella tapaa, sillä lasten näkemysten selvittämisen lisäksi mahdollisuus valita yhteishuolto ja vuoroasuminen oli tuolloin uutta. Ruotsissa lasten yhteishuolto oli tullut mahdolliseksi vuoden 1977 lakiuudistuksesta lähtien (mt., 3).

Bente Öberg ja Gunnar Öberg (2000) haastattelivat 20 vuotta myöhemmin uudelleen samoja lapsia, joita olivat haastatelleet ensimmäisen kerran vuosina 1982–1983 vanhempien eroon liittyen. Valtaosa pitkittäistutkimukseen osallistuneista lapsista oli menestynyt elämässään hyvin. Vakavia psyykkisiä ongelmia oli muutamalla haastatellulla, jotka olivat joutuneet osallisiksi vanhempiensa vaikeisiin konflikteihin. (mt., 234.) Tarkastellessaan eronneiden vanhempien lasten tilannetta alkuperäisessä tutkimuksessaan vuonna 1985 vaikutti siltä, että lapsista viidesosan tilanne oli haasteellinen. Retrospektiivisessä tarkastelussa tilanne näytti huomattavasti valoisammalta, mikä selittynee sillä, että alkuperäisen tutkimuksen aikaan puolet tutkimukseen osallistuneista lapsista oli perheistä, joiden vanhempien erosta oli kulunut vasta vuosi.

3.3. Tutkimuksen paikantuminen kriittisen perhetutkimuksen kenttään

Tarkastelen tutkimuksessani perhettä kriittisen perhetutkimuksen näkökulmasta. Perhe on jatkanut olemassaoloaan myös vanhempien eron jälkeen. Muun muassa Forsbergin (2003b) ja Nätkinin (2003) käsitysten mukaisesti perhettä ei tutkimuksessani tarkastella pysyvänä rakenteena, vaan ajassa muuttuvana käsitteenä, jossa lasten käsitykset perhesuhteistaan muotoutuvat neuvotellen. Tutkimuksessani huomio kiinnittyy erityisesti lasten näkemyksiin vanhempien eron jälkeisestä perheestä sekä käsityksiin erilaisista uusperherakenteista. Keskeistä on äänen antaminen itse lapsuudessaan vuoroasuneille. Vaikka tutkimukseeni osallistuneet henkilöt ovat tällä hetkellä täysi-ikäisiä, heidän vuoroasumiskokemuksensa ovat lasten kokemuksia, ei vanhempien. Eron jälkeistä perhettä sekä tilanteeseen liittyviä tunteita ja näkemyksiä on aikaisemmin tutkittu paljon vanhempien näkökulmasta.

Kriittisen perhetutkimuksen sateenvarjon alle sijoittuu laaja joukko arjen kokemuksen tutkimusta ja myös oma tutkimukseni kahden kodin arjen kokemuksista asettuu tähän kategoriaan. Kriittiseen perhetutkimukseen nojaten en asetu lähtökohtaisesti puolustamaan tai vastustamaan vuoroasumista, vaan tutkimuksessani keskeistä on tavoittaa arjen kautta vuoroasumisen käytäntöjä sekä tutkimuksen osallistujien myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia lapsuuden asumisjärjestelystään.

Pro gradu -tutkielmani kannalta relevantteja tutkimuksia ovat kriittisen perhetutkimuksen alle sijoittuvat vanhempien eron jälkeistä perhettä tarkastelevat tutkimukset sekä osa isyys-tutkimuksesta. Analyysissä tarkastelen saamiani tuloksia suhteessa aikaisempien tutkimusten tuloksiin.

4. KATSAUS AIKAISEMPAAN VUOROASUMIS- TUTKIMUKSEEN

Lasten vuoroasuminen vanhempien eron jälkeen on yleistynyt 2000-luvulla monissa länsimaissa, kuten Australiassa, Pohjois-Amerikassa ja Belgiassa (mm. Baude ym. 2016; Campo ym. 2012; Smart ym. 2001; Vanassche ym. 2013). Myös Ruotsissa lasten vuoroasuminen on ollut yleistä pidempään kuin useimmissa muissa länsimaissa: 1980-luvulla ruotsalaislapsista vuoroasui eron jälkeen noin yksi prosentti, 2010-luvulla 30–40 prosenttia ja viime vuosina eronneiden perheiden lapsista jopa 50 % vuoroasuu (Bergström ym. 2015). Vuoroasumisen yleistyessä sitä on alettu myös tutkia, ja kansainvälistä tutkimusta ilmiöstä alkaa olla varsin runsaasti. Vaikka erityisesti 2010-luvulla asumismuoto on kasvattanut suosiotaan myös Suomessa, suomalaista vuoroasumistutkimusta on tehty vasta varsin vähän.

Tässä luvussa esittelen erikseen kansainvälistä ja suomalaista vuoroasumistutkimusta. Kansainvälisiä, vanhempien näkökulmia vuoroasumiseen selvittäviä tutkimuksia on tehty runsaasti, mutta keskityn tässä luvussa ensisijaisesti tutkimuksiin, joissa ilmiötä on tarkasteltu lasten näkökulmasta. Nostan erikseen esiin pienten lasten vuoroasumistutkimuksen, sillä se edustaa omaa, erityistä tutkimuskohdettaan, jota on tutkittu kansainvälisestikin vasta varsin vähän. Pienten lasten vuoroasumisesta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä alle 3-vuotiaiden, joskus alle 4-vuotiaiden vuoroasumista.

4.1. Kansainvälinen vuoroasumistutkimus

Ruotsissa vuoroasumista on tutkittu jo 1980-luvulta lähtien. Öberg ja Öberg (1985) haastattelivat vuosina 1982–1983 uraauurtavassa pitkäikäistutkimuksessaan 60 eronneen pariskunnan lisäksi heidän 85 iältään 7–18-vuotiasta lasta. Puolella haastatelluista perheistä lapset vuoroasuiivat, ja vuoroasuvat lapset pitivät asumismuodon tärkeimpänä etuna, että lapsilla on kaksi tasavertaista vanhempaa. (mt., 142). Tutkijat kiinnittivät huomiota siihen, että vuoroasumiseen liitetyt negatiiviset näkökulmat liittyivät pääasiallisesti käytännön asioihin, kuten tavaroiden kuljettamiseen kodista toiseen, kun taas yhden vanhemman luona asuvat lapset kommentoivat asumismuodon negatiivisia puolia tunnuseikoilla, kuten yhteyden menettämällä etävanhempaan. Vanhemmista ne, jotka kokivat vuoroasumisen epäonnistuneena ratkaisuna, olivat alun perin suhtautuneet lasten jaettuun asumiseen vastahakoisesti.

Tutkijat huomasivat lisäksi, että isommat lapset suosivat pidempää oleskelua kunkin vanhemman luona, kun taas pienet lapset ikävöivät poissa olevaa vanhempaa nopeasti, ja tiheät vaihdot sopivat heille paremmin. (mt., 145, 162, 164.)

Tutkimukseen osallistuneista lapsista 50 haastateltiin uudelleen 20 vuotta myöhemmin, ja tutkijoiden tavoitteena oli selvittää, miten alkuperäisen tutkimuksen johtopäätökset näyttäytyivät 20 vuotta myöhemmin. Alkuperäisen tutkimuksen perusteella Bente Öberg ja Gunnar Öberg (2002) olivat todenneet, että onnistuakseen vuoroasuminen edellyttää vanhemmilta keskinäistä ystävyyttä, vähintään kohtalaista yhteistyökykyä ja toimivaa vuoropuhelua lasten asioista. 20 vuotta myöhemmin Öberg ja Öberg lievensivät kantaansa todeten lasten selviävän kohtuullisen hyvin huolto- tai asumismuodosta riippumatta, vaikka vanhemmat eivät aina kykenisikään saumattomaan yhteistyöhön. Pitkittäistutkimuksessa ei myöskään havaittu eroa aikuistuneiden lasten elämäntilanteessa tai yhteiskuntaan sopeutumisessa vuoroasuneiden ja pääasiassa yhden vanhemman kanssa asuneiden välillä. (mt., 20–23, 223–224.)

Malin Bergström ym. (2013) havaitsivat laajassa tutkimuksessaan, joka perustui 165 000 ruotsalaisnuoren vastauksista koottuun aineistoon, vanhempien eron kokoneiden lasten hyvinvoinnin olevan heikompi kuin ydinperheiden lasten. Vuoroasuvilla lapsilla esiintyi kuitenkin vähemmän psykosomaattisia oireita kuin yhden vanhemman kanssa asuvilla lapsilla. Erityisesti 15-vuotiaat vuoroasuvat lapset kuvasivat hyvinvointiaan paremmaksi kuin lapset, jotka asuivat pääasiassa toisen vanhemman luona, 12-vuotiaiden ryhmässä ero ei ollut yhtä selvä. (Bergström ym. 2013.)

Muutamaa vuotta myöhemmin Malin Bergström ym. (2017) selvittivät laajassa kyselytutkimuksessaan vuoroasumisen yhteyttä 3–5-vuotiaiden ruotsalaislasten vahvuuksiin ja vaikeuksiin. Kysely osoitettiin 3656 lapsen vanhemmille ja varhaiskasvatuksen opettajille. Tutkimuksen taustamuuttujina otettiin huomioon vanhempien koulutustaso, synnyinmaa ja sosioekonominen asema sekä lapsen ikä ja sukupuoli. Vanhemmat ja opettajat arvioivat yhden vanhemman perheiden lapsilla olevan enemmän vaikeuksia kuin vuoroasuvilla lapsilla, myös sosioekonomiset taustatekijät huomioon ottaen. Tulokset ovat linjassa kouluikäisten lasten tulosten kanssa. Tutkijoiden mielestä on mahdollista, että lapsen läheinen suhde kahden vanhempaan on lapsen hyvinvoinnin kannalta tärkeämpää kuin kahden kodin välillä siirtymisestä aiheutuvat hankaluudet. Työn ja vanhemmuuden yhteensovittaminen voi myös

olla vanhemmille helpompaa lasten vuoroasussa, jolloin vanhemmalla on lapselle paremmin aikaa niillä viikoilla, kun tämä on hänen luonaan. Bergström ym. pitävät myös mahdollisena, että vuoroasumisesta sopineet vanhemmat ovat olleet jo ennen eroa sitoutuneempia vanhemmuuteen, joten on mahdollista, että vuoroasumisen valitsivat jo lähtökohtaisesti vanhemmat, joilla oli vähemmän sosiaalisia ongelmia. (mt., 4–6.)

Sara Brodin Låftman, Malin Bergström, Bitte Modin ja Viveca Östberg (2014) selvittivät 15–16-vuotiaita tukholmalaisia nuoria käsittävässä tutkimuksessaan vuoroasuvien nuorten vanhemmiltaan saamaa henkistä tukea verrattuna ydinperheessä, yhden vanhemman perheessä ja uusperheessä eläviin nuoriin. Monista aikaisemmista tutkimuksista poiketen Brodin Låftman ym. ottivat tutkimuksessaan huomioon nuorten sosioekonomisen taustan, koska oli havaittu, että useissa maissa vuoroasumiseen päätyvät sosioekonomisesti suhteellisen hyvässä asemassa olevat vanhemmat. Koska Ruotsissa syntyperäiset ruotsalaisvanhemmat päätyvät muita useammin lasten vuoroasumiseen, myös vanhempien etninen tausta otettiin huomioon tutkimuksen taustatekijänä. Tutkimuksessa käytettiin 8 840 tukholmalaisen yhdeksäsluokkalaisen vastauksista koottua aineistoa vuodelta 2004. (mt., 457.) Ydinperheessä elävät nuoret kääntyivät muita nuoria yleisemmin vanhempiensa puoleen ongelmissaan. Muissa kuin ydinperheissä elävistä nuorista vuoroasuvat nuoret hakivat tukea vanhemmiltaan muita muussa kuin ydinperheessä eläviä nuoria useammin. Myös nuorten subjektiivisella terveystokemuksella ja nuorten perhemuodolla havaittiin olevan samansuuntainen yhteys. (mt., 461.)

Rakel Berman (2015, 6, 8) haastatteli 19 kouluikäistä ruotsalaislasta ja -nuorta selvittääkseen näiden vuoroasumiskokemuksia, ja Berman toteaa tutkimukseen osallistuneiden lasten tekemän perhettä David Morganin käsitteen mukaisesti. Lasten ja nuorten haastatteluissa korostuivat ydinperhettä laajemmat perhesuhteet äiti-, isä- ja sisaruspuoliseen. Valtaosa koki uudet perheenjäsenet rikkautena, mutta joidenkin välit uusiin perheenjäseniin olivat huonot. Kiinteä suhde biologisiin sisaruksiin korostui. Useimmat vuoroasuvat lapset eivät pitäneet vanhempiaan itsestäänselvyytenä ja arvostivat näitä enemmän kuin jos olisivat olleet heidän kanssaan tekemisissä koko ajan. Berman toteaa vuoroasuvan lapsen saattavan ikävöidä pois-olevaa vanhempaa, mutta toisaalta saavan molemmilta vanhemmilta paljon huomiota ja viettävän runsaasti kahdenkeskistä aikaa yhden vanhemman kanssa kerrallaan. (mt., 10, 14–16.)

Kaikki Rakel Bermanin (2014) haastattelemat lapset kertoivat vuoroasumiseen liittyvän hyviä ja huonoja puolia. Lapset pitivät molempien vanhempien kanssa vietettävän arjen ansiosta molempiin vanhempiin syntyvää läheistä suhdetta merkittävänä, vaikka moni koki vaihdot jossain määrin hankalina. Muutama lapsi piti järjestelyä niin hankalana, että toivoi asumismuodon muutosta. Yleensä syynä olivat huonot suhteet vanhempien uusiin puolisoihin tai näiden lapsiin tai etäinen suhde toiseen biologiseen vanhempaan. Vaikeimpana tilannetta pitivät lapset, joiden vanhemmat eivät tulleet toimeen keskenään. Lapset pitivät myös tärkeänä mahdollisuutta vaikuttaa itse asumisjärjestelyynsä. Useimpien vanhemmat olivat tehneet päätöksen vuoroasumisesta eron yhteydessä kysymättä lasten mielipidettä, mutta ajan kuluessa myös lapset olivat keskustelleet vanhempiensa kanssa asumisjärjestelystä. Vuoroasuvien lasten asumisjärjestelyt ja arki eroavat keskenään merkittävästi, ja lapset myös kokevat vuoroasumisen hyvin eri tavoin. Lasten kokemuksiin vaikuttavat vanhempien sujuva yhteistyö, joustava suhtautuminen mahdollisiin muutoksiin, kotien läheinen sijainti sekä lasten mahdollisuus osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon. (mt., 5–7.)

Gry Mette Haugen (2010) puolestaan tarkastelee tutkimuksessaan 15 norjalaislapsen näkemyksiä vuoroasumisesta. Selvitys pohjautuu laajaan tutkimukseen, joka käsittää kyselytutkimuksen lisäksi syvähaastatteluita norjalaisissa perheissä, joiden vanhemmat ovat eronneet. Lapsista kuusi tapasi vanhempiaan joustavasti (*the flexible time-sharing group*). Tähän ryhmään kuuluvat lapset olivat tyytyväisiä vuoroasumiseensa. Yhteistä tämän ryhmän lapsille oli, että heillä oli itsellään mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten usein vanhempiaan tapasivat. Lasten vanhemmat olivat myös asiallisissa väleissä ja he kuuntelivat lasten näkemyksiä. Lapsista kahdeksan arvioi vanhempien kesken jaettua aikaa moniselitteisesti (*ambiguous time-sharing*) nähden siinä sekä hyviä että huonoja puolia. Lasten mielestä oli raskasta vaihtaa paikkaa usein, mutta toisaalta heistä oli hyvä tavata molempia vanhempia yhtä paljon. Osa lapsista vuoroasui, koska uskoi sen olevan vanhempien toiveen mukaista. Yksi haastatelluista lapsista olisi halunnut asua vain äidin luona, ja hän koki vuoroasumisen yksinomaan huonona ratkaisuna, jossa ei ollut mitään jouston mahdollisuutta (*rigid time-sharing*). (mt., 115–117.) Haugen on sitä mieltä, että perusteltaessa vuoroasumista lapsen edulla saatetaan syyllistyä tulkitsemaan lapsen parasta aikuisen näkökulmasta. Hän peräänkuuluttaa laajaa empiiristä tutkimusta, uutta teoreettista pohdintaa vuoroasumisesta sekä lasten mukaan ottamista päätöksentekoon. (mt., 119–120.)

Australiassa lasten vuoroasuminen on varsin yleistä, ja siellä on Ruotsin tapaan tehty vanhempien eron jälkeisestä lasten asumisesta pitkittäistutkimusta (mm. Campo ym. 2012). Australiassa vanhempien eron jälkeen lähtökohtana on vanhempien yhtä suuri vastuu lapsista, paitsi milloin yhtäläisen vastuun voidaan katsoa olevan lapsen edun vastaista. Määriteltäväksi kunkin perheen kohdalla jää, asuuko lapsi molempien vanhempien luona yhtä paljon vai jakautuuko lapsen asuminen jollakin muulla tavalla kuitenkin niin, että lapsi viettää molempien vanhempien kanssa huomattavan paljon aikaa. (Smyth ym. 2014, 119.) Campon ym. (2012) kolme vuotta kattaneessa tutkimuksessa haastateltiin 60 vanhempaa ja 22 lasta näiden näkemyksistä eron jälkeisistä asumisjärjestelyistä. Osa lapsista vuoroasui ja osa asui pääasiassa yhden vanhemman luona. Campo ym. kiinnittivät huomiota siihen, että lasten asumisjärjestely ei ole staattinen tila, vaan se voi vaihdella ajan kuluessa esimerkiksi vuoroasumisesta yhden vanhemman luona asumiseen ja takaisin vuoroasumiseen tai etävanhemman epäsäännöllisistä tapaamisista säännöllisiin ja tiheisiin tapaamisiin. Lapset olivat harvoin osallistuneet päätöksentekoon asumisestaan eron yhteydessä, mutta lapsilla oli vahva rooli silloin kun asumisjärjestelyyn tehtiin muutoksia (mt., 297, 299–300.)

Vanhempien uusilla kumppaneilla näyttäisi olevan suuri merkitys siinä, miten lapset kokevat olemisen kunkin vanhemman luona, ja lapsen viettäessä paljon aikaa vanhemman luona suhde tämän uuteen kumppaniin korostuu. Campo ym. (2012, 301) toteavat lasten suhteen vanhempaan – asumismuodosta riippumatta – usein muuttuvan tämän uuden kumppanin ja hänen lastensa myötä. Lapset kokevat, että vanhemmalla ei ole heille yhtä paljon aikaa kuin aikaisemmin tai että uuden kumppanin lapsia kohdellaan eri tavalla kuin heitä. Osa Campon ym. tutkimukseen osallistuneista lapsista oli siirtynyt vuoroasumisesta asumaan pelkästään äidin luokse näistä syistä. Myös Smart ym. (2001) kiinnittivät huomiota vanhempien uusien kumppaneiden suureen merkitykseen lapsille. Lapset kokivat usein vanhemman uuden kumppanin vievän huomiota pois itsestään, ja vastenmielisyys uutta kumppania kohtaan saattoi johtua enemmän lapsen mustasukkaisuudesta kuin siitä, että puoliso olisi epämiellyttävä. (mt., 78.)

Jennifer Neoh ja David Mellor (2010) selvittivät tutkimuksessaan 88 eri perhemuodoissa elävän 8–15-vuotiaan australialaislapsen ja heidän vanhempiensa näkemyksiä ja kokemuksia asumismuodostaan. Neoh ja Mellor huomasivat vuoroasuvien lasten vanhempien olevan perheensä asumisjärjestelyyn selvästi tyytyväisempiä. Vuoroasuvien lasten vanhemmat olivat lastensa asumismuotoon myös selvästi tyytyväisempiä kuin yhden vanhemman

luona asuvien lasten vanhemmat. Sen sijaan yhden vanhemman luona asuvien ja vuoroasuvien lasten tyytyväisyydessä ei ollut eroa. Neoh ja Mellor (2010) toteavat tutkimuksensa perusteella, että vuoroasuvat lapset eivät välttämättä hyödy vanhempien eron jälkeisestä vuoroasumisesta. Heidän mukaansa lasten asioissa tulee kuulla myös lapsia itseään, eikä luottaa pelkästään vanhempien näkemykseen lasten parhaasta. (mt., 172–173.)

Thoruddur Bjarnarsonin ja Arsaell Arnarssonin (2011) mukaan 36 maan vertaileva selvitys osoittaa vuoroasuvien lasten viettävän huomattavan paljon enemmän aikaa isiensä kanssa kuin ydinperheessä asuvat lapset. Vuoroasuvaa lasta koskevat kustannukset jakautuvat vanhempien välillä usein tasaisemmin kuin eroperheissä, joissa toinen vanhempi tapaa lasta vähän ja maksaa elatusapua. Näin ollen vuoroasuvan lapsen kohdalla vanhemmille syntyy vähemmän taloudellisia rasitteita tai kiistoja elatusvastuun epäoikeudenmukaisesta jakautumisesta. Toisaalta vuoroasuminen voi synnyttää vanhempien välille muita kiistoja, joihin myös lapset joutuvat osallisiksi erityisesti tilanteissa, joissa vuoroasuminen ei perustu vanhempien väliseen sopimukseen vaan tuomioistuimen päätökseen. (mt., 885–886.)

Samasta 36 maata kattavasta selvityksestä ilmenee, että kaikissa tutkituissa maissa ydinperheessä elävät lapset olivat tyytyväisempiä kuin muissa kuin ydinperheissä elävät lapset. Vuoroasuvat lapset puolestaan olivat tyytyväisempiä kuin muunlaisissa ei-ydinperheissä elävät lapset. Pohjoismaissa lapset olivat keskimääräistä tyytyväisempiä elämäänsä kaikissa perhemuodoissa, mutta vastoin odotuksia Pohjoismaiden hyvä sosiaaliturva ei näyttänyt kasvattavan ydinperheiden ja ei-ydinperheiden lasten eroa tyytyväisyydessä. (Bjarnarson ym. 2012, 59–60.)

Belgiassa avioerojen määrä on yksi Euroopan korkeimmista ja siellä avioeroon liittyviä ilmiöitä – kuten lasten vuoroasumista – on tutkittu runsaasti. Belgiassa vuoroasuminen sisällytettiin lakiin vuonna 2006 lapsen ensisijaisena asumismuotona vanhempien eron jälkeen. (Sodermans ym. 2014, 126–127.) Sofie Vanassche, An Katrien Sodermans, Koen Matthijs ja Gray Swicegood (2013) selvittivät laajassa vuoroasumista koskevassa tutkimuksessaan nuorten vuoroasumisen ja heidän hyvinvointinsa välistä yhteyttä. Selvityksen kohteena oli myös, mikä vaikutus vanhempien välisillä ristiriidoilla, vanhemman ja lapsen välisellä suhteella sekä äidin ja isän perherakenteiden kompleksisuudella on nuorten hyvinvointiin. Vanassche ym. (mt., 153) havaitsivat, että vanhemman kanssa asumisella on erittäin

positiivinen vaikutus lapsen ja kyseisen vanhemman suhteeseen, joten vuoroasuminen mahdollistaa hyvän suhteen luomisen molempiin vanhempiin. Sen sijaan hyvän suhteen syntyminen ei edellyttänyt lapsen asuvan täsmälleen yhtä paljon molempien vanhempien kanssa. Päinvastoin, tutkimuksessa tuli esiin viitteitä, että lasten viettäessä täsmälleen yhtä paljon aikaa molempien vanhempien kanssa, kyse oli enemmän vanhempien välisistä ristiriidoista kuin siitä, että olisi pyritty löytämään lapsen kannalta paras mahdollinen asumisratkaisu. Vuoroasuvat nuoret voivat huonommin kuin äidin luona asuvat, jos vanhempien välit olivat huonot. Vuoroasuvan nuoren hyvinvointiin vaikuttaa myös eroa edeltänyt suhde vanhempiin. Mikäli lapsen ja isän välinen suhde on ollut etäinen ennen eroa, se ei välttämättä muodostu läheiseksi myöskään eron jälkeen. Tiukka suositus lasten vuoroasumisesta vanhempien eron jälkeen ei ole paras tae lasten hyvinvoinnille, vaan jokaisen perheen tilanne tulisi arvioida yksilöllisesti. (mt., 154–155.)

Vuoroasumista perustellaan usein erityisesti lapsen edulla ja oikeudella viettää jokseenkin yhtä paljon aikaa molempien vanhempien kanssa. Tutkimustulokset siitä, onko vuoroasuminen lapsen edun mukaista, ovat kuitenkin ristiriitaisia. Amandine Baude, Jessica Pearson ja Sylvie Drapeau (2016) pitävät mahdollisena, että tutkimuksissa, joissa lapset näyttävät hyöttyvän vuoroasumisesta, ei ole riittävästi otettu huomioon tutkittavien sosioekonomista taustaa. Heidän mielestään on mahdollista, että vuoroasuvien lasten hyvinvointi johtuu siitä, että vuoroasumiseen päätyvät hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevat vanhemmat, jotka jo alun perin tulevat hyvin toimeen keskenään ja pystyvät sopimaan lasten asioista (mt., 339). Sonia Harris-Shortin (2010) mielestä vuoroasumisen puolesta esitetään joukko positiivisia argumentteja, kuten lapsen läheisen suhteen säilyminen molempiin vanhempiin tai vanhempien välinen tasa-arvo eron jälkeisessä tilanteessa, mutta tutkimustulokset osoittavat, että todellisuudessa nämä positiiviset vaikutukset toteutuvat vain harvoin. Jos vanhemmilla on riittaisat välit ja he tekevät vain vähän yhteistyötä tai perheellä on monenlaisia haasteita, on vain harvoin lasten edun mukaista asettaa vanhempia tilanteeseen, jossa heidän pitäisi toistuvasti neuvotella lasten asumiseen liittyvistä asioista. (mt., 270.)

Smart ym. (2001) yhtyvät David Morganin näkemykseen perheestä käytäntöinä rakenteen sijaan ja he toteavat perheen määrittävän biologisten ja juridisten siteiden sijaan ensisijaisesti joustavina tunnesiteinä. Vuoroasumista he eivät pidä lapsen näkökulmasta sinällään hyvänä tai huonona ratkaisuna. Saman perheen lapset voivat kokea asumisensa täysin eri

tavoin. Osa Smartin ym. tutkimukseen osallistuneista lapsista oli sitä mieltä, että vuoroasuminen sopi hyvin heidän ollessaan alle 12-vuotiaita, mutta teini-ikäisenä asuminen pääasiassa yhden vanhemman luona oli parempi vaihtoehto. Lasten ja nuorten näkökulmasta ei kuitenkaan ollut keskeistä, asuvatko he molempien vanhempiensa luona vai pääasiassa toisen luona tavaten toista vanhempaa säännöllisesti satunnaisesti tai ei koskaan. Keskeistä myös heille oli perheen väliset suhteet, ei niiden rakenne. (mt., 17., 127, 141).

4.2. Pienten lasten vuoroasuminen

Vaikka vuoroasumista on tutkittu runsaasti esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Australiassa, näisäkään maissa pienimpien, alle kouluikäisten, lasten vuoroasumista ei ole tutkittu paljon. Jonkin verran tutkimusta on kuitenkin tehty erityisesti 2010-luvulla.

Vuosina 2012–2016 toteutetussa amerikkalaistutkimuksessa selvitettiin nuorten aikuisten, joiden vanhemmat olivat eronneet lapsen ollessa alle 3-vuotias, pitkän aikavälin suhdetta vanhempiinsa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, onko nuorten aikuisten tämänhetkisellä suhteella vanhempiinsa ja pelkillä päivätapaamisilla tai säännöllisillä yöpymisillä isän luona alle 1-vuotiaana ja alle 2-vuotiaana yhteys (Fabricius & Suh 2017, 72). Tutkimuksen mukaan alle 1-vuotiaana ja alle 2-vuotiaana usein etävanhemman luona yöpyneillä lapsilla oli läheinen suhde molempiin vanhempiin ja he kokivat olevansa molemmille vanhemmilleen tärkeitä. Yöpymiset kahden vuoden iässä olivat merkittäviä lapsen ja vanhemman välisille suhteille myös siksi, että myöhemmin lapsuudessa tapahtuneet yöpymiset eivät näyttäneet korvaavan 2-vuotiaana puuttumaan jääneitä yöpymisiä. Myöskään päivätapaamiset eivät hyödyttäneet lapsen ja isän välistä suhdetta. Tuloksia eivät selittäneet taustatekijät, kuten vanhempien väliset ristiriidat tai erimielisyydet yöpymisistä, koulutus tai lasten ikä vanhempien erotessa. Tutkimuksensa perusteella Fabricius ja Suh päättelevät molempien vanhempien luona yöpyneiden lasten kiintymyssuhteen kehittyneen molempiin vanhempiin samanaikaisesti. (mt., 78, 80.)

Jennifer McIntosh, Bruce Smyth ja Margaret Kelaher (2013) selvittivät australialaisperheiden keskuudessa toteuttamassaan tutkimuksessa, onko sillä, miten paljon pieni lapsi yöpyy muualla kuin lähivanhemman kanssa, yhteys lapsen käytöshäiriöihin. Asiaa selvitettiin erikseen kolmen eri ikäryhmän – 0–1-vuotiaat, 2–3-vuotiaat ja 4–5-vuotiaat – osalta. Kahdessa

nuorimmassa ikäryhmässä todettiin eron lähivanhemmasta vaikuttavan negatiivisesti lasten tunteiden hallintaan, sen sijaan vanhempien lasten kohdalla tällaista yhteyttä ei havaittu. Tutkijat totesivat toisaalta myös, että lasten huonoilla tuloksilla oli selkeä yhteys vanhempien huonoihin väleihin ja puutteisiin vanhemmuudessa. (mt., 235.) Tutkimukseen osallistuneet perheet olivat kuitenkin suhteellisen hyvin toimeentulevia ja vanhemmilla oli pääsääntöisesti suhteellisen hyvät keskinäiset välit. Tutkijat ovat sitä mieltä, että lähivanhemman fyysisen tai psyykkisen terveyden ollessa heikko lapsen edun mukaista on yöpyä useammin etävanhemman luona, mutta muussa tapauksessa he suhtautuvat kriittisesti pienten, alle 4-vuotiaiden, lasten vuoroasumiseen ja painottavat jokaisen lapsen kohdalla yksilöllistä harkintaa. (McIntosh ym. 2010, 156–157.)

Samantha Tornello ym. (2013) selvittivät tutkimuksessaan pienituloisten ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien yhdysvaltalaisperheiden alle 3-vuotiaiden lasten yöpymistä etävanhemman luona. Tutkimus pohjautui 20 yli 200 000 asukkaan kaupungissa kerättyyn aineistoon. Tutkimuksen mukaan kaikkein pienimpien lasten säännöllinen yöpyminen muualla kuin lähivanhemman luona oli yhteydessä turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Leikki-ikäisillä yhteys ei ollut yhtä selvä. Tutkijat painottavat, että pienten lasten kohdalla yhteys oli merkittävä riippumatta vanhempien väleistä ja yhteistyökyvystä. (mt., 874, 882.) Osa metodologisista valinnoista ja tutkimuksen perusteella tehdyistä johtopäätöksistä ovat saaneet osakseen kritiikkiä, ja tutkimuksen ansioista huolimatta Paul Millar ja Edward Kruk (2013) ovat sitä mieltä, että esitetyn aineiston perusteella ei ole mahdollista tehdä Tornellon ym. esittämiä johtopäätöksiä. Robert Emery ja Samantha Tornello (2014) vastaavat puolestaan Millarin ja Krukin kritiikkiin pyrkien osoittamaan heidän esittämänsä kritiikin olevan aiheetonta. Vilkas tutkijoiden välinen vuoropuhelu osoittaa omalta osaltaan, että vanhempien lisäksi myös asiantuntijoiden ja tutkijoiden näkemykset vuoroasumisesta ja erityisesti pienten lasten vuoroasumisesta poikkeavat toisistaan.

Keskinäistä vuoropuhelua pienten lasten vuoroasumisesta ovat käyneet myös muun muassa Richard Warshak (2014) sekä Jennifer McIntosh, Bruce Smyth ja Margaret Kelaher (2015). Warshak ei laajan kansainvälisen tutkimuskatsauksensa perusteella näe estettä pienten lasten yöpymiselle molempien vanhempien luona tilanteessa, jota hän kutsuu ”normaaliksi” ja jatkaa poikkeavia tilanteita olevan lähinnä erilaiset fyysiseen, psyykkiseen tai seksuaaliseen väkivaltaan liittyvät haasteet. Warshakin mukaan ainoastaan kolmessa tutkimuksessa, joihin

hän on tutustunut, on viitteitä siitä, että pienten lasten yöpyminen muualla kuin lähivanhemman luona on lapselle haitallista. Warshak pitää tutkimuksia käytettyjen mittareiden osalta osittain puutteellisina ja peräänkuuluttaa pitkittäistutkimusta kahdessa kodissa asuvista lapsista, jotta näkemykset vuoroasumisen vaikutuksista pieniin lapsiin pohjautuisivat tieteelliseen tutkimukseen perustuviin tosiasioihin. (mt., 58.) McIntosh ym. (2015) vastaavat Warshakille todeten myös itse nostaneensa esiin tutkimuksensa rajoitukset, joihin Warsahk viittaa ja käyvät kohta kohdalta läpi Warshakin esiin nostaman kritiikin kumoten sen monelta osin. McIntosh ym. huomauttavat lisäksi, että tutkimus pienten lasten yöpymisestä toistuvasti muualla kuin lähivanhemman luona on vielä niin vähäistä, että lopullisia johtopäätöksiä sen vaikutuksista lapsen kehitykseen on mahdotonta tehdä. (mt., 113, 118.)

Linda Nielsen (2014a) on arvioinut 11 Australiassa ja Yhdysvalloissa 1980–2000-luvuilla tehtyä pienten lasten vuoroasumista koskevaa tutkimusta, joista yksi on mainittu McIntoshin ym. tutkimus. Myös Nielsen suhtautuu kriittisesti McIntoshin ym. tulkintaan siitä, että pienten lasten säännöllinen yöpyminen isän luona olisi vahingollista lapselle. Nielsen (mt., 325) kohdistaa kritiikkiään käytettyjen mittareiden reliabiliteetti- ja validiteettipuutteiden lisäksi myös McIntoshin ym. tulkintoihin lasten käyttäytymisestä. Nielsen näkee sen, että pieni lapsi tarkkailee äitiään ja hakee tämän huomiota positiivisena päinvastoin kuin McIntosh ym., jotka pitivät sitä osoituksena lapsen turvattomuudesta ja levottomuudesta suhteessa äitiinsä. Nielsenin (mt., 326) mukaan usein äidistään erossa yöpyvien ja ydinperheessä asuvien lasten ärtyneisyydessä, kyvyssä kommunikoida toisten lasten kanssa tai käytösongelmien esiintyvyydessä ei ollut eroja.

Nielsen (2014a) painottaa 11 tutkimuksen yhteenvedossaan olevan tärkeää, että erillisiä tutkimuksia tarkastellaan yhdessä kokonaisuutena. Yksittäisten tutkimusten perusteella ei tulisi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä vaikutuksista, joita pienten lasten yöpymisellä erossa äidistään on. Tarkastelemiensa tutkimusten perusteella Nielsen toteaa, että äidistä erossa yöpymisellä ja vuoroasumisella on vain vähän tai ei lainkaan negatiivisia vaikutuksia pikkulapsiin, eikä ydinperheiden, vuoroasuvien ja yksinhuoltajien lasten hyvinvoinnissa ole merkittäviä eroja. Tutkimusten perusteella ei voida vakuuttavasti todeta äidistä erossa yöpymisellä olevan vaikutusta pienen lapsen kiintymyssuhteeseen. Kun vuoroasuvilla lapsilla on enemmän ongelmia kuin ydinperheessä asuvilla, ongelmat näyttävät johtuvan itse vuoroasumisen sijaan puutteista vanhemmuudessa, epäsäännöllisistä aikatauluista tai vanhempien ongelmallisista väleistä. (mt., 329–330.)

Emma Fransson, Malin Bergström ja Anders Hjern (2015, 54) toteavat, että erityisesti pienten lasten vuoroasumista koskevat tutkimustulokset ovat paitsi jossain määrin puutteellista myös huonosti sovellettavissa ruotsalaiseen kontekstiin, jossa molemmat vanhemmat ovat tiiviisti mukana lapsen elämässä heti tämän syntymästä saakka. Sama koskee kaikkia Pohjoismaita, eivätkä esimerkiksi amerikkalaiset tai australialaiset tutkimustulokset näin ollen ole suoraan siirrettävissä suomalaiseen perhekontekstiin.

Öbergin ja Öbergin (2002) pitkittäistutkimuksen keskeisenä teemana ei ollut pienten lasten vuoroasuminen, mutta he sivusivat aihetta selvittäessään haastateltavien näkemyksiä sopivasta vuoroasumisikästä. Haastatelluista 27 oli lapsuudessaan itse vuoroasunut ja 23 asunut yhden vanhemman luona. 50 vastaajasta 31 oli sitä mieltä, että vuoroasumiselle ei voi asettaa ikärajaa, viiden mielestä vuoroasuminen on mahdollista 3–6 vuoden iästä alkaen, kuuden mielestä kouluiästä alkaen ja kahdeksan mielestä ei koskaan. Itse vuoroasuneista 17 oli sitä mieltä, että pienikin lapsi voi vuoroasua; moni heistä oli itse ollut pieni vanhempien erotessa. Pienellä lapsella vaihtovälien pitää heidän mielestään kuitenkin olla tiheimmät kuin isomalla lapsella. Vuoroasuneissa oli kuitenkin myös niitä, joiden mielestä vuoroasuminen on lapsen kannalta aina huono vaihtoehto. (mt., 201, 203–205, 211.)

Pienten lasten vuoroasumisesta puhuttaessa on huomattava, että tutkimuksissa tarkastellaan usein lasten säännöllisiä yöpymisiä muualla kuin lähivanhemman luona vanhempien kesken tasan jaetun asumisen sijaan.

4.3. Suomalainen vuoroasumistutkimus

Suomessa on tähän mennessä tehty yksi väitöstutkimus vuoroasumisesta, Hannariikka Linnavuoren vuonna 2007 valmistunut *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*, jossa Linnavuori tarkastelee vuoroasuvien kouluikäisten lasten näkemyksiä arjesta, vanhempien välisestä yhteistyöstä, perheestään ja sen ihmissuhteista sekä osuudestaan asumistaan koskevassa päätöksenteossa. Linnavuori haastatteli tutkimustaan varten 20 lasta, jotka olivat haastatteluhetkellä iältään 8–18-vuotiaita. Linnavuori (2007) toteaa tutkimuksensa perusteella, että lasten vuoroasumiskokemukseen vaikuttaa neljä tekijää: ”asumisen fyysiset olosuhteet, lapsen läheiset ihmissuhteet, lapsen asema sosiaalisena toimijana sekä lapsen käsitys kodista ja perheestä”. On huomattava, että kokemus esimerkiksi fyysisistä olosuhteista on

hyvin yksilöllinen. Linnavuori huomauttaa, että jollekin lapselle oma huone on tärkeä, toinen pitää tärkeänä, että saa jakaa huoneen sisaruksen kanssa. Ihmissuhteet sisältävät entisten suhteiden säilymisen ja uusien muodostumisen. Kaikkein keskeisintä on, että vanhemmat kykenevät toimimaan yhteistyöhön lasten asioissa, eivätkä lapset joudu todistamaan vanhempien välisiä riitoja. Lapsen sosiaalinen toimijuus käsittää lapsen mahdollisuuden osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon sekä riittävän joustavuuden asumisen käytännön järjestyksessä. Lapselle on kuitenkin tärkeää tietää etukäteen, milloin hän siirtyy toisen vanhemman luokse. Koti- ja perhekäsitykseen sisältyvät lapsen tunne yhdestä tai kahdesta kodista sekä käsitys omaan perheeseensä kuuluvista henkilöistä ja näiden välisistä suhteista. Tutkimuksensa perusteella Linnavuori pitää vuoroasumista lapsen kannalta onnistuneena ratkaisuna, mikäli asumisjärjestely on joustava ja lapsi tuntee olonsa kotoisaksi molempien vanhempien luona. Kahden kodin tulisi lisäksi sijaita suhteellisen lähekkäin. (mt. 156–160.)

Linnavuoren väitöstutkimusta tuoreemmasta suomalaisesta vuoroasumista koskevasta tutkimuksesta kirjoittavat Leena Autonen-Vaaraniemi ja Hannele Forsberg (2015) artikkelissaan Vuoroasuminen lapsuuden paikkakokemuksina kolmen tyyppitarinan valossa. Artikkeliperustuu seitsemän vuoroasuneen nuoren kirjoitelmaan, joista tutkijat löysivät kolme erilaista tyyppitarinaa: onnistumistarina, tarina vuoroasumisen ihanuudesta ja kurjuudesta ja tarina vuoroasumisesta tragediana. Onnistumistarinoissa vanhemmat asuvat lähellä toisiaan ja he toimivat vastuullisesti suhteessa lapseen. Vuoroasuminen nähdään luontevana ja pysyvänä asumismuotona. Vuoroasumisen ihanuudesta ja kurjuudesta kertovat tarinat kuvaavat vuoroasumisen hyviä ja huonoja puolia, erityisesti siirtyminen paikasta toiseen ja tavaroiden kuljettaminen nähdään hankalana. Vanhempien uudet suhteet ja mahdolliset uudet perheenjäsenet nousevat tarinoissa esiin. Samaan aikaan asumismuoto nähdään parempana kuin eroa edeltävä aika riitoineen. Tähän tarinatyyppiin liittyy prosessinomaisuus ja tilanteet voivat vaihdella kirjoittajan lapsuuden aikana useaan kertaan. (mt., 451–452.) Tarina vuoroasumisesta tragediana sisältää lapselle traumaattisia kokemuksia ja epävarmuutta siitä, mihin asettua asumaan vanhempien eron jälkeen. Kirjoitelmat kuvaavat vuoroasumisen moninaisuutta ja vaihtelua ajassa samankin kirjoittajan teksteissä. Autonen-Vaaraniemi ja Forsberg muistuttavat, että vuoroasumisessa ei ole kyse pelkästään lapsen asumisesta kahdessa eri paikassa, vaan kyse on merkittävästi moninaisemmasta ja muuntuvasta ilmiöstä, mikä asettaa haasteita niin tutkimukselle kuin ammattikäytäntöjen luomiselle. (mt., 454–455.)

Hannariikka Linnavuori on jatkanut omaa vuoroasumitutkimustaan pitkittäistutkimuksena haastatellen alun perin väitöstutkimustaan varten haastatelluista 20 lapsesta uudelleen 16 nyt jo aikuistunutta lasta, mikä lienee valmistuessaan alan ensimmäinen suomalainen pitkittäistutkimus. Alustavien tietojen mukaan haastateltavat painottavat vuoroasumisessa keskeistä olevan lapsen hyvä suhde molempiin vanhempiin. Haastateltavat kokevat kasvaneensa joustaviksi ja itsenäisiksi vuoroasumisen ansiosta, ja lähes kaikki valitsisivat omien lastensa asumuodoksi vuoroasumisen. (Yle 2017).

Antti Rissanen (2016, 250) on selvittänyt nuorten asumismuodon yhteyttä nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen. Tutkimusaineiston muodostivat vuonna 2012 Nuorisoriikollisuuskyselyyn osallistuneen 4 574 yhdeksäsluokkalaisen vastaukset. Rissanen (mt., 252) mukaan ydinperhe suojasi nuorta riskikäyttäytymiseltä, kun taas uusperheessä elävien riskitasot olivat kohonneet kaikilla mitatuilla muuttujilla (humalajuominen, huumekeailut, koulumenestys alle keskiarvon, oppimisvaikeudet, univaikeudet). Ero ydinperheessä asuvien ja vuoroasuvien nuorten välillä oli sen sijaan tilastollisesti merkitsevä ainoastaan huumeiden käytössä. Tulokset ovat linjassa muissa Pohjoismaissa tehdyn tutkimuksen (mm. Bergström ym., 2013) kanssa: yhden vanhemman perheessä ja uusperheessä asuvien nuorten hyvinvointi on alhaisemmalla tasolla kuin vuoroasuvien nuorten. Tulosta voi kuitenkin osaltaan selittää, että vuoroasumiseen saattavat usein päätyä vanhemmat, jotka omaavat muita hyvinvoinnin kanssa korreloivia tekijöitä, kuten hyvät keskinäiset välit ja kyvyn tehdä yhteistyötä lasten asioissa. (Rissanen 2016, 254.)

4.4. Aikaisemman tutkimuksen yhteenveto

Lasten näkemyksiä perheestä vanhempien asuessa erillään on tutkittu varsin paljon. Vuoroasumisen yleistyessä kansainvälistä tutkimusta myös lasten asumisesta kahdessa kodissa on tehty varsin runsaasti erityisesti 2010-luvulla, ja olen nostanut katsaukseen tutkimuksia eri puolilta maailmaa. Keskeisiä tekijöitä lasten vuoroasumiskokemuksissa näyttäisivät aikaisemman tutkimuksen perusteella olevan vanhempien yhteistyökyky ja vanhemmuus sekä kunnioitus toisiaan kohtaan, kotien välinen etäisyys, joustavuus, lasten osallisuus päätöksenteossa sekä vanhempien uudet kumppanit ja näiden lapset.

Vuoroasumisen määritelmä voi vaihdella vastaajasta riippuen niin, että jopa saman perheen jäsenistä osa katsoo lasten vuoroasuvan, osa ei. Smart ym. (2001) kiinnittivät huomiota siihen, että lapset määrittävät vuoroasumista enemmän muista kriteereistä lähtien kuin ajan jakautumisena kahden vanhemman välillä. Heille kyse on enemmän suhteesta vanhempiin kuin heidän kanssaan vietetystä ajasta. Esimerkiksi kaksi päivää viikossa vanhempansa kanssa viettävä lapsi saattaa kokea vuoroasuvansa, mikäli suhde vanhempaan on läheinen. (mt., 126.)

Asiantuntijoiden tutkimukseen perustuvat näkemykset lasten vuoroasumisesta näyttäisivät jakautuvan varsin voimakkaasti. Osa on sitä mieltä, että vuoroasuminen on lapsen kannalta hyvä ratkaisu myös lapsen ollessa alle 2-vuotias (esim. Fabricius & Suh 2017), kun taas osa on sitä mieltä, että isommankaan lapsen vuoroasuminen ei aina ole lapsen edun mukaista. Ainakin isompien lasten vuoroasumiseen varsin positiivisesti vaikuttaisivat suhtautuvan esimerkiksi Öberg ja Öberg (2000; 2002), Linnavuori (2007) ja Nielsen (2014a), kun taas selvästi kriittisemmin asiaan näyttäisivät suhtautuvan esimerkiksi Harris-Short (2010) ja Haugen (2010). Jennifer Neoh ja David Mellor (2010) puolestaan huomauttavat vanhempien usein olevan vuoroasumisjärjestelyyn selvästi tyytyväisempiä kuin lapset. Heidän tutkimukseensa osallistuneilla vanhemmilla näytti lisäksi olevan todellisuutta optimistisempi käsitys lasten hyvinvoinnista, mikä tutkijoiden mielestä osoittaa, että vanhempien näkemykseen perustuvalle arviolle lasten tilanteesta ei tulisi rakentaa päätöstä lasten tulevaisuudesta. (mt., 171–172.)

Osalla tutkijoista näkemys vuoroasumisesta muuttui tutkimusten edetessä. Esimerkiksi alkuperäisessä erolapsia koskevassa tutkimuksessaan Öberg ja Öberg (1985, 137) toteavat suhtautuneensa vuoroasumiseen tutkimuksen alkaessa skeptisesti, mutta lapsia haastatellessaan huomasivat, että asumismuoto oli lapsille mieluinen, koska se takasi heille mahdollisuuden jakaa arkea molempien vanhempien kanssa.

Osa brittiläisistä ja australialaisista tutkijoista nostaa vuoroasumisessa esiin lasten ja isien oikeuksien vastakkainasettelun (ks. Smart 2004; Flood 2012), ja osa tutkijoista näkee vuoroasumisen yleistymisen syynä olevan ”isien oikeuksien liikkeen” (Harris-Short 2010; Smart 2004). Harris-Short (2010, 266) on tutkimukseen perustuen sitä mieltä, että Isossa-Britanniassa vuoroasumisen yleistymisessä ei ole ensisijaisesti kyse lapsen edusta vaan pyr-

kimyksestä edistää vanhempien – erityisesti isien – tasapuolista ja oikeudenmukaista kohtelua. Harris-Short (mt., 271) toteaa, että vuoroasuminen voi onnistua joissakin harvoissa tilanteissa, kun vanhemmat kykenevät erityisen hyvin tekemään yhteistyötä, muissa tapauksissa vuoroasuminen on lapselle haitallista.

Smyth (2017) esittelee yhteenvedossaan eri puolilla maailmaa tällä hetkellä meneillään olevaa vuoroasumistutkimusta. Smyth toteaa vielä kolmisenkymmentä vuotta jatkuneen vuoroasumistutkimuksen jälkeen alan tutkimuksen olevan yhä niin käsitteiltään kuin menetelmiltään varsin heterogeenistä. Ensimmäiset vuoroasumistutkimukset, joista monet olivat amerikkalaisia, keskittyivät kysymyksiin, kuten missä tilanteissa vuoroasuminen toimii ja missä ei. Uudemmissa tutkimuksissa on keskitytty enemmän lapsen kehitystarpeisiin ja yksityiskohtaisempiin kysymyksiin, kuten millaiset perheet, millaisissa tilanteissa hyötävät millaisesta vuoroasumisesta tai minkä ikäisen ja millaisissa perhetilanteissa elävän lapsen kehitykselle vuoroasuminen on kuormittavaa. Yhteenvedossa Pohjoismaita edustaa norjalainen tutkimus, jossa todetaan Norjassa vuoroasumisen lisääntyneen 2000-luvun alusta kymmenessä vuodessa alle 10 prosentista 30 prosenttiin. Norjassa vuoroasumiseen päätyvät tyypillisesti korkeasti koulutetut vanhemmat. Vuoroasuvien lasten vanhemmilla on vähemmän keskinäisiä ristiriitoja kuin yhden vanhemman luona asuvien lasten vanhemmilla. (mt., 495–496.)

Perustuen eri puolilta maailmaa (Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia, Alankomaat, Belgia, Norja, Australia) kerättyyn aineistoon Smyth (2017) vetää yhteen vuoroasumistutkimuksen keskeiset johtopäätökset. Vuoroasumistilanteen ja -tutkimuksen vertaileminen eri maiden välillä on kuitenkin vaikeaa muun muassa lainsäädännön, käytetyn terminologian ja menetelmien kirjavuuden vuoksi. Useimmissa maissa ei myöskään ole tarkkaa ja luotettavaa tilastotietoa vuoroasumisesta. Yhteenvetona Smyth toteaa kuitenkin, että vuoroasumisen näyttäisivät valitsevan usein hyvin koulutetut ja suhteellisen hyvin toimeentulevat vanhemmat, jotka kykenevät yhteistyöhön lasten asioissa. Kansainvälinen vuoroasumistutkimus on Smythin mukaan niin epäyhtenäistä, ja tutkimukseen vaikuttavat kunkin maan käytännöt, kulttuuri ja lainsäädäntö, että on mahdotonta vetää yhteneviä johtopäätöksiä tai antaa vuoroasumiseen liittyviä kansainvälisiä suosituksia. Tästä syystä Smyth myös varoittaa asiantuntijoita ja päättäjiä nojaamasta päätöksiä tehdessään minkään yksittäisen tutkimuksen tuloksiin. (mt., 497.)

Smythin yhteenvedosta poiketen joissakin belgialaisissa tutkimuksissa ei sen sijaan havaittu yhteyttä vuoroasumisen ja vanhempien hyvän keskinäisen yhteistyökyvyn välillä (Sodermans 2013, 130; Vanassche ym. 2013, 153). Sodermans ym. (2013, 838) kiinnittivät myös huomiota siihen, että Belgiassa on vuoroasuvien lasten perhetaustassa viime vuosina tapahtunut muutos siten, että myös alhaisemman koulutustason omaavien vanhempien lapset vuoroasuvat.

Olivatpa asiantuntijat vuoroasumisesta mitä mieltä tahansa, on selvää, että monissa länsimaissa asumismuoto yleistyy edelleen. Pro gradu -tutkielmani tavoitteena ei ole löytää ratkaisua periaatteelliseen kysymykseen, joka jakaa asiantuntijoidenkin mielipiteet: tulisiko vanhempien valita eron jälkeen lasten asumismuodoksi ensisijaisesti vuoroasuminen vai jokin muu. Tavoitteenani on sen sijaan selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että itse lapsuudessaan vuoroasuneet kokevat vuoroasumisen olleen joko onnistunut tai epäonnistunut ratkaisu.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen aluksi tutkimukseni tavoitteet, tutkimuskysymykset sekä aineistonkeruumenetelmän. Tämän jälkeen kuvaan käyttämäni analyysimenetelmän sekä tutkimusprosessin etenemisen. Lopuksi pohdin tutkimukseni eettisiä näkökohtia.

5.1. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Olen kiinnostunut lapsuudessaan vuoroasuneiden kokemuksista ja näkemyksistä omasta vuoroasumisestaan ja heidän kokemuksilleen antamistaan merkityksistä. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaisena lapsuuden vuoroasuminen näyttäytyy retrospektiivisesti tarkasteltuna ja mitkä tekijät vaikuttavat tutkimukseen osallistuneiden kokemukselleen antamiin merkityksiin.

Tarkastelunäkökulmaksi valitsin aikuistuneiden vuoroasuneiden kokemukset, sillä toivoin tällä tavoin saavani toisenlaisia näkökulmia kuin haastatteleamalla parhaillaan vuoroasuvia lapsia. Risto Karttusen (2005, 92) näkemystä mukaillen, lapset saattavat olla varovaisia sanomisissaan, kun erosta on kulunut vasta vähän aikaa. Karttunen toteaa tutkimuksessaan lapsilla olevan vanhempien eron jälkeen lojaliteettien ristiriita, jota he pyrkivät ratkaisemaan eri tavoin. Kun lapsilta kysytään asumisesta ja toisen vanhemman tapaamisista, lapset pyrkivät olemaan lojaaleja molempia vanhempiaan kohtaan kieltäytymällä ottamasta kantaa asumiseensa. Toisaalta he saattavat ilmaista erilaisen näkemyksen riippuen siitä, ovatko tilanteessa äidin vai isän seurassa tai kotona. (mt., 134–135.) Aikuisiksi varttuneet kirjoittajat ja haastateltavat voivat mahdollisesti ilmaista todellisen näkemyksensä vapaammin niin vanhempien erosta kuin omasta lapsuuden vuoroasumisestaan.

Tutkimuksessani täysi-ikäiset siis refleктоivat lapsuuden ja nuoruuden kokemuksiaan. Vilma Hänninen (2000) muistuttaa, että ihmisen kertomus omasta elämästään perustuu sisäiseen tarinaan, jossa vain tietyt asiat nousevat mieleen. Kyseessä on kertojan tulkinta omasta kokemuksestaan, ja sama tilanne olisi mahdollista tulkita monella eri tavalla. Lapsuuden kokemusta tarkastellaan suhteessa nykyhetkeen, vastaaja luo kertomuksensa kautta omaa identiteettiään ja poimii lyhyeen kertomukseensa merkityksellisenä pitämiään katkelmia ja jättää toisia kertomatta. Kertomusten tulkinta ei koske ainoastaan tapahtumia, jotka

ovat tapahtuneet kauan sitten, vaan merkityksellisiä asioita nostetaan tarinaan myös nykyyhetkestä. Myös tunteet ja kertojan mieliala vaikuttavat siihen, mitkä muistot ja mielikuvat nousevat kertomuksissa esiin keskeisimpänä. (mt., 58, 61–63, 70.) Osalla tutkimukseeni osallistuneista vuoroasumisesta on kulunut jo pitkä aika, osa on vuoroasunut aivan viime aikoihin asti.

Valtaosa kansainvälisestä vuoroasumistutkimuksesta keskittyy parhaillaan vuoroasuviin lapsiin ja nuoriin, joiden kehitystä tai kokemuksia arvioidaan suhteessa ydinperheessä, uusperheessä tai yhden vanhemman kanssa eläviin lapsiin. Pro gradu -tutkielmaani valitsin toisenlaisen näkökulman, jossa tarkastelen vuoroasumista omana ilmiönään vertaamalla sitä muihin asumismuotoihin, ja tutkimuksen osallistujat ovat lasten sijaan täysi-ikäisiä henkilöitä. Tavoitteenani on selvittää, millaisena lapsuuden vuoroasumiskokemus näyttäytyy aikuisena asiaa tarkastellessa. Sen sijaan tavoitteenani ei ole verrata vuoroasumista muihin mahdollisiin vanhempien eron jälkeisiin asumismuotoihin ja ratkaista, mikä niistä olisi lapsen kannalta paras.

Tutkimukseni tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- *Millaisia tulkintoja ja merkityksiä lapsena vuoroasuneet vuoroasumiskokemukselleen antavat?*
- *Millainen yhteys näillä tulkinnoilla ja merkityksenannoilla on lapsuudessa koettuihin konkreettisiin arjen vuoroasumisjärjestelyihin?*

Tutkimukseni keskiössä ovat osallistujien kokemukset omasta vuoroasumisestaan. Timo Laine (2007, 29) kuvaa ”kokemuksen syntyvän vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa”. Kokemusten tutkimuksessa keskeistä ei ole kertomusten todenmukaisuus, vaan tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä osallistuja kokemuksilleen antaa (vrt. Ylönen 2009, 17). Merkitys puolestaan on Pertti Alasuutarin (2011, 59–60) sanoin ”*se mitä jokin asia tarkoittaa*”. Todellisuus rakentuu merkitystulkinnoista, eli ymmärrämme todellisuutta näiden tulkintojen kautta.

5.2. Aineistonkeruumenetelminä kirjoituspyyntö ja teemahaastattelu

Alun perin tarkoitukseni oli kerätä aineisto kirjoituspyynnöin. Laadin kirjoituspyyntölo-
makkeen (liite 1), jota jaoin sosiaalisessa mediassa sekä Kaksplussan keskustelupalstalla.
Tämän lisäksi pyysin Mannerheimin Lastensuojeluliittoa, Yhden Vanhemman Perheiden
liittoa sekä Suomen Uusperheiden Liittoa jakamaan kirjoituspyyntöäni heidän foorumeis-
saan. Pyrin myös saamaan kirjoitelmia lumipallomenetelmän avulla: otin yhteyttä laajaan
joukkoon ystäviä ja tuttavilla, joita pyysin välittämään tietoa kirjoituspyynnöstä omalle lähi-
piirilleen ja tuttavilleen. Pelkästään sosiaalisen median ja Kaksplussan keskustelupalstan
kautta kirjoituspyyntö tavoitti useita kymmeniä tuhansia henkilöitä, mutta tästä huolimatta
kirjoitelmia tuli ainoastaan kymmenen.

Olin varautunut siihen, että osallistujia voisi olla vaikea löytää (vrt. esim. Autonen-Vaara-
niemi & Forsberg 2015, 450; Berman 2014, 4), joten yritin samaan aikaan hakea vuoroasu-
neita henkilöitä, jotka mahdollisesti eivät olleet kiinnostuneita vastaamaan
kirjoituspyyntöön, mutta jotka suostuisivat haastateltaviksi. Lopulta sain yhteyden kahteen
vuoroasuneeseen henkilöön, jotka olivat valmiita kertomaan vuoroasumiskokemuksestaan.
Tämän jälkeen löysin lumipallomenetelmällä vielä yhden haastateltavan. Näin kymmenen
kirjoitelman aineisto täydentyi kolmella haastattelulla. Aloittaessani aineiston analyysiä jat-
koin kirjoitelmien määräaikaan noin kuukaudella, ja kirjoitelmia tulikin vielä viisi lisää. Ai-
neiston kokonaisuudeksi muodostui siten 15 kirjoitelmaa ja kolme haastattelua.

Yhtenä haasteena aineistonkeruussani oli, että halusin osallistujien olevan täysi-ikäisiä, jotka
reflektoivat lapsuutensa vuoroasumiskokemusta. Osallistujia tavoitellessani huomasin, mi-
ten merkittävästi vuoroasuminen on yleistynyt aivan lähivuosina. Lapsia ja teini-ikäisiä vuo-
roasujia oli runsaasti, mutta täysi-ikäisiä selvästi vähemmän. Eronneiden vanhempien täysi-
ikäiset lapset olivat asuneet pääasiassa yhden vanhemman kanssa ja vierailleet toisen van-
hemman luona pääsääntöisesti joka toinen viikonloppu tai harvemmin.

Tein kaksi ensimmäistä haastattelua yksityiskodissa, joka oli tilannetta varten rauhoitettu
niin, että siellä ei ollut haastateltavan ja haastattelijan lisäksi muita. Kolmas haastattelu ta-
pahtui puhelimitse. Kirjoitelmin kerätyn aineiston täydentäminen haastatteluin oli ehdotto-
masti hyödyllistä. Haastattelujen avulla pääsin syventämään asiakokonaisuuksia, joihin

kirjoitusten pohjalta toivoin tarkennusta. Käytin teemahaastattelua, johon olin valmistautunut valitsemalla viisi teemaa apukysymyksineen (liite 2). Olin varautunut siihen, että haastateltavat haluaisivat mahdollisesti puhua ennalta valitsemieni teemojen lisäksi jostakin itselleen tärkeästä, uutta näkökulmaa tutkimukseen tuovasta aiheesta. Näin ollen kuuntelin herkällä korvalla haastateltavien kertomuksia ja tartuin heidän esiin nostamiinsa uusiin teemoihin, vaikka ne eivät olleet täysin alkuperäisten teemojen mukaisia. (vrt. Hyvärinen 2017, 22).

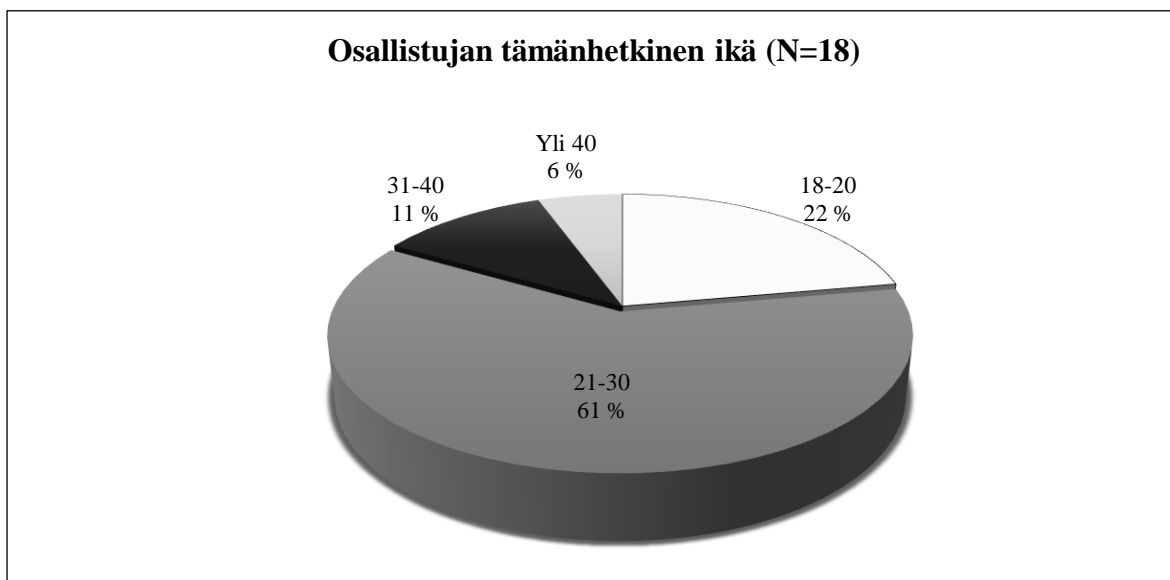
Kirjoitelmien pituus vaihteli muutamasta rivistä muutamaan sivuun ja kirjoitelmapyyynnön ohjaavista kysymyksistä huolimatta ne vaihtelivat myös sisällöltään kuvauksista vanhempien eron ja vuoroasumisen käytännön järjestelyistä pohdintaan vuoroasumisen herättämistä tunteista ja vuoroasumisesta ilmiönä.

Sisällöllisesti valtaosa kirjoitelmista ja kaikki haastattelut olivat laadukkaita ja informatiivisia. Kielellisesti ja rakenteeltaan kirjoitelmat ja haastattelut luonnollisesti poikkesivat toisistaan; kirjoitetuissa teksteissä ajatuskokonaisuudet olivat valmiiksi mietittyjä ja rakenteet strukturoituja, kun taas haastattelulitteroinnit olivat ylös kirjattua puheen ja ajatusten virtaa, keskeytyneitä lauseita ja ääneen pohdittuja mielteitä. Näin ollen ennen varsinaisen analyysin aloittamista minun piti ratkaista, millä tasolla litteroin haastattelut. Ilmeet ja eleet, rykäisy ja muut äännähdykset puuttuvat kirjoitelmista, ja jätin ne pois myös haastattelujen litteroinneista. Koska tutkimuksen kohteena ei ole haastattelutilanne, vaan puheen sisältö, litterointia ei ollut tarpeen tehdä tarkimmalla mahdollisella tasolla (Ruusuvuori 2010a, 275; 2010b, 424–425). Sisällytin kuitenkin litterointeihin haastateltavan käyttämät välisanat ja pohdinnat ”niinku” ja ”tota noin”, sillä ne rytmittävät tekstiä haastateltavalle luonteenomaisesti ja kuvaavat hyvin mm. haastateltavan pohdintaa, epäröintiä tai innostusta. Sisällytin litteroituun tekstiin myös haastattelijan kysymykset, lisäkysymykset, täydennykset ja kommentit, jotta käy ilmi, mihin haastateltava on tarkalleen ottaen vastannut, ottanut kantaa, myötäillyt haastattelijaa tai ollut eri mieltä (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 26). Sen sijaan haastattelijan toistuvia myötäilyjä ”mmm”, ”niin, niin” tai ”joo” en litteroinut, koska näissä tuotoksissa keskeistä oli haastateltavien tuottama informaatio, ei haastattelu vuorovaikutustilanteena.

5.3. Osallistujien taustatiedot

Minua kiinnosti, tuleeko kertomuksissa esiin ympäristön tietämättömyys vuoroasumisesta ilmiönä. Sen vuoksi kysyin tutkimuksen osallistujilta heidän ikäänsä ja minkä kokoisella paikkakunnalla he olivat asuneet vuoroasuessaan. Halusin tietää, onko vuoroasuminen ollut tutumpi ilmiönä nuorimpien kuin vanhimpien osallistujien vuoroasuessa, tai onko ympäristö suhtautunut vuoroasumiseen eri tavalla pienellä kuin suurella paikkakunnalla.

Osallistujia oli yhteensä 18. Suurin osa (11) oli asunut vuoroasumisen aikaan yli 50 000 asukkaan kaupungissa, alle 10 000 asukkaan kunnassa oli asunut yksi ja loput kuusi olivat asuneet keskikokoisissa kaupungeissa. Osallistujista valtaosa (11) oli 21–30-vuotiaita, yksi oli yli 40-vuotias.

KUVIO 1. Osallistujien ikä

Useimmat (10) olivat vanhempien erotessa alakouluikäisiä (7–12). Kolme oli alle kouluikäisiä ja yhtä monta yläkouluikäisiä. Kaksi ei kertonut, minkä ikäisiä he olivat olleet vuoroasumisen alkaessa.

Valtaosa (12) osallistujista asui vanhempien luona vuoroviikoin. Heistä kolme kertoo siirtyneensä myöhemmin asumaan kahden viikon jaksoissa. Yhdellä osallistujalla oli joustava asumisrytmi, jossa vaihdot tapahtuivat silloin, kun ne kaikille sopivat. Yksi tutkimuksen

osallistujista asui toisen vanhemman luona arkipäivät ja toisen luona viikonloput ja lomat. Myös toinen osallistuja kertoo saman tyyppisestä järjestelystä, mutta hän kertoo viettäneensä molempien vanhempien luona viikonloppuja ja sen lisäksi yksittäisiä arkipäiviä etävanhemman luona. Kaksi osallistujaa asui vanhempien luona näiden työvuorojen mukaan, käytännössä noin 10–14 päivää kerrallaan. Yksi osallistuja ei mainitse mitään asumisrytmistään.

5.4. Analyysimenetelmänä sisällönanalyysi

Löytääkseen aineistosta tuloksia tutkijan tulee käydä sitä aktiivisesti läpi; mitään tuloksia siitä ei nouse itsestään, eikä samasta aineistosta koskaan syntyisi kahta täsmälleen samanlaista laadullista tutkimusta kahden eri tutkijan tekemänä. Jari Eskola (2010) havainnollistaa vaihetta, jolloin kerättyyn aineistoon tartutaan varsinaisessa analyysimielessä: tutkijalla on tiedossaan päämäärä, johon hän tähtää, mutta tässä vaiheessa hänen on tehtävä valinta erilaisten reittien välillä päästäkseen päämääräänsä. Tutkija ratkaisee, mitä hän aineistostaan etsii. Samasta aineistosta on siis mahdollista tehdä monenlaista tutkimusta ja lopputulos on aina tutkijansa näköinen. (Eskola 2010, 180–182; Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15.)

Alasuutari (2011, 32) kiteyttää laadullisen analyysin kahteen toisiinsa kietoutuvaan ja periaatteessa samaan aikaan käynnissä olevaan prosessiin, aineiston pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Arvoituksen ratkaisemiseksi aineistolle esitettäviin kysymyksiin on paneuduttava huolellisesti: pelkkä aineiston jakaminen teemoihin ja niiden alakategorioihin ei riitä analyysiksi, vaan aineistosta tulee etsiä vastauksia tutkimuskysymyksiin ja kytkeä löydökset käytettyyn teoriaan tai aikaisempaan tutkimukseen. Vastaukset tutkimuskysymyksiin eivät löydy suoraan haastattelukysymysten vastauksista tai kirjoitelmateksteistä, vaan tutkijan tekemän analyysin tuloksena. (Eskola 2010, 197; Hyvärinen 2017, 24; Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13, 19.)

Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2008, 148) puolestaan kehottavat aloittamaan aineiston analyysin luokittelemalla se esimerkiksi tutkimusongelman, -välineen, teorian, analysoidavan aineiston tai aikaisemmassa tutkimuksessa käytetyn luokittelun perusteella. Hirsjärvi ja Hurme (mt., 145–146) painottavat tutkijan roolin näkyvyyttä aineiston analyysissä. Heidän

mukaansa ei ole tarkoituksenmukaista häivyttää tutkijan ääntä ja pyrkiä puhumaan vastajien suulla, sillä tutkijan rooli on merkityksellinen koko tutkimusprosessin ajan, tutkija on vaikuttanut tutkimukseen jo sitä suunnitellessaan ja aihetta rajatessaan. Tästä syystä myös analyysivaiheessa tutkijan rooli saa olla näkyvässä. Oma roolini näkyy analyysin alussa siinä, miten päädyin teemoittelemaan aineiston ja mitä seikkoja pidin aineistossa tutkimuskysymysten kannalta keskeisinä. Analyysin edetessä tein aineistosta tekemiäni havaintojen pohjalta ratkaisuja esimerkiksi tyyppittelyyn ja tutkimuksen osallistujien ryhmittelyyn liittyen.

Laadullisessa tutkimuksessa analyysi lähtee aineistoon tutustumisesta. Litteroituani haastattelut luin kertyneen aineiston läpi useaan kertaan, jotta tekstit tulisivat tutuiksi ja niissä toistuvat teemat alkaisivat hahmottua minulle. Haastatteluaineistoja litteroidessani ja kirjoitelmia lukiessani huomasin tekeväni mielessäni alustavaa analyysiä, ja muutamat teemat alkoivat hahmottua jo varsin selkeästi mielessäni. Laadulliselle tutkimukselle onkin tyyppillistä, että aineiston analyysi ja tiedonkeruu kulkevat osittain rinnakkain, minkä Kati Hämäläinen (2012, 81) tiivistää oivasti: *”Tutkimusprosessissa on vaikeaa irrottaa toisistaan aineistonkeruun, analyysin, tulkinnan ja kirjoittamisen vaiheita. Havaintojen tekeminen on jatkuvaa prosessia – – Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista kulkea edestakaisin aineiston analyysin, tehtyjen tulkintojen ja tutkimustekstin välillä.”*

Hämäläisen (2012) tapaan myös Johanna Ruusuvaori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (2010) muistuttavat, että tutkimuksen vaiheet eivät etene järjestyksessä, vaan eri vaiheiden välillä joutuu kulkemaan edes takaisin. Alkuperäinen tutkimusongelma voi tarkentua aikaisempaan tutkimukseen tutustumisen seurauksena (mt., 14). Myös oman tutkimusprosessini aikana tutkimusongelma täsmentyi useaan kertaan; ensin aikaisempaan tutkimukseen tutustumisen yhteydessä ja edelleen analyysin edetessä. Aineiston rajaamista sen sijaan helpotti, että kirjoituspyyntöön vastanneista moni oli tarttunut pyynnössä esitettyihin apukysymyksiin ja kirjoittanut ainakin osittain esitetyistä teemoista. Kolmessa haastattelussa haastateltavien puhe luonnollisesti rönsyili kirjoitelmien tekstejä enemmän.

Aineiston analyysimenetelmäksi valitsin laadullisen sisällönanalyysin, joka soveltuu sekä valmiiden tekstien että haastattelulitterointien analysoimiseen. Sisällönanalyysi tarkastelee Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2009, 47) mukaan kommunikaatiota ”todellisuuden kuvana”, ja kiinnostuksen kohteena on kieli kommunikaation välineenä. Sisällönanalyysissä

aineiston sisältämä informaatio pyritään järjestämään tiiviiksi ja loogiseksi kokonaisuudeksi. Eskola (2007) puhuu aineistolähtöisestä, teorialähtöisestä ja teoriasidonnaisesta analyysistä. Aineistolähtöisessä analyysissä teoriaa lähdetään luomaan aineistosta, teorialähtöisessä analyysissä tarkastelu lähtee liikkeelle teoreettisesta viitekehystä, jota vasten empiiristä aineistoa tarkastellaan. Teoriasidonnainen analyysi muistuttaa aineistolähtöistä, mutta teoria ja aikaisemmat tutkimukset ohjaavat analyysia (mt., 183–184). Tuomi ja Sarajärvi (2009) suhtautuvat epäilevästi mahdollisuuteen tehdä puhdasta aineistolähtöistä analyysia, sillä se edellyttäisi täydellistä irrottautumista aikaisemmasta teoriasta ja tutkimustiedosta ja kuitenkin jo tutkijan tutkimusasetelmaa ja -menetelmiä koskevat valinnat vaikuttavat tuloksiin. Teoriasidonnaisessa analyysissä sen sijaan on kytkentöjä aikaisempaan tutkimukseen ja teorioihin, mutta se ei pohjaudu suoraan teoriaan. Analyysissä näkyy aikaisemman tutkimuksen merkitys, mutta se pyrkii jonkin teorian testaamisen sijaan avaamaan uusia näkökulmia tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön. (Eskola 2010, 182; Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97, 108.) Tämän määritelmän mukaisesti pro gradu -tutkielmani analyysi on teoriaohjaavaa.

Luettuani kirjoitelmat ja litteroidut haastattelut useaan kertaan aloitin analyysin teemoittamalla aineiston teemahaastattelussa käyttämieni viiden pääteeman – päätös vuoroasumisesta, perhekäsitys, asumisen käytännöt, vuoroasuminen kokemuksena, näkemykset vuoroasumisesta – mukaisesti.

Vuoroasumisen päätöksentekoon liittyvään teemaan sisältyvät kuvaukset vuoroasumisen alusta ja siitä, miten päätös asumismuodosta alun perin syntyi. Olin kiinnostunut siitä, onko lapsilla ollut mahdollisuus vaikuttaa asumiseensa vanhempien eron yhteydessä sekä onko heidän asumisen aikana mahdollisesti esittämiään muutosehdotuksia toteutettu.

Perhekäsitys-teeman alle sijoittuvat kuvaukset lapsuuden ja nuoruuden aikaisesta perheestä. Olin kiinnostunut siitä, kokevatko tutkimuksen osallistujat biologisten vanhempien ja sisarusten aina kuuluvan perheeseen ja miten sosiaaliset vanhemmat ja sisarukset näyttäytyvät aikuistuneiden lasten perhekäsityksissä.

Asumisen käytännöistä halusin selvittää paitsi vuoroasumisen rytmiä, myös vanhempien kotien sijaintia suhteessa toisiinsa sekä etäisyyttä kouluun. Halusin myös selvittää, millainen vaikutus kotien välisellä etäisyydellä on ollut lasten arkeen. Lisäksi olin kiinnostunut siitä,

pysyikö vuoroasumisen rytmi samanlaisena koko vuoroasumisen ajan vai tapahtuiko siinä ajan mittaan muutoksia.

Vuoroasuminen kokemuksena -teeman alle sijoitin kuvaukset siitä, kokevatko osallistujat heillä olleen yksi vai kaksi kotia sekä olivatko kotien säännöt samanlaisia ja miten osallistujat kokivat mahdolliset sääntöjen eroavaisuudet. Tämän teeman alla tarkastelin myös kuvauksia vanhempien keskinäisistä suhteista ja yhteistyöstä lasten asioissa. Myös kuvaukset kavereiden suhtautumisesta osallistujien vuoroasumiseen on sisällytetty tämän teeman alle.

Näkemykset vuoroasumisesta -teema sisältää kuvaukset osallistujien nykyisestä suhteesta vanhempiinsa ja vuoroasumisen vaikutuksesta suhteen kehittymiselle. Näkemys-teeman alla on kuvattu myös kokemukset vuoroasumisen eduista ja haitoista sekä näkemykset siitä, suosittelevatko osallistujat vuoroasumista muille ja miten he suhtautuvat ajatukseen omien lasten vuoroasumisesta.

Teemahaastattelussa käyttämäni viiden pääteeman lisäksi kirjoittajat ja haastateltavat nostivat esiin joitakin itselleen merkityksellisiä teemoja, jotka olivat niin keskeisiä, että halusin tuoda ne mukaan analyysiin. Teemoitteluvaiheessa merkitsin ne yhteisesti teemaksi ”muuta erityistä”. Viiden alkuperäisen teeman ulkopuolelle sijoitin esimerkiksi pohdinnat sisarusten asumisesta eri rytmissä ja osallistujan omasta roolista sosiaalisena vanhempana, osallistujien vertailevat kuvaukset muiden tuntemiensa vuoroasujien kokemuksista sekä kuvaukset perheiden lemmikkien roolista vuoroasumiskokemuksessa.

Annoin jokaiselle teemalle oman merkkiväarin, jolla merkitsin aineistoista kaikki teemaan kuuluvat virkkeet, lauseet ja kommentit. Palasin teksteihin useita kertoja, sillä osan kommentteista olisi voinut sijoittaa useamman teeman alle. Värikoodauksen jälkeen siirsin kunkin teeman alle sijoittuvat kommentit yhteen taulukkoon osallistujajärjestyksessä. Koska analyysin kannalta ei ollut merkitystä sillä, oliko aineisto kerätty kirjoitelmista vai haastatteleamalla, merkitsin tässä vaiheessa kaikki osallistujat etukoodilla V1, V2 jne. (V=Vastaaja).

Kerättyäni tutkimuksen osallistujien kommentit kuuden pääteeman alle otin jokaisen teeman erikseen käsittelyyn ja tiivistin aluksi kommenttien informaation, jolloin niiden väliset samankaltaisuudet ja erot alkoivat hahmottua selkeämmin. Tämän jälkeen yhdistelin edelleen

samankaltaisia ilmaisuja omiksi yläluokikseen ja näin muodostuneet luokat edelleen pääluokaksi, joiden pohjalta jatkoin analyysissä tyypittelyyn. Seuraavassa on esimerkkinä kahden kodin sijainnista muodostettu analyysitaulukko (Taulukko 1).

TAULUKKO 1. Kahden kodin sijainti

	Alkuperäinen sisältö	Tiivistetty ilmaus	Yläluokka	Pääluokka
V10	Vanhempamme asuivat muutaman kilometrin päässä toisistaan, joten kotien välillä siirtyminen oli helppoa autolla. Isossa kaupungissa myös julkiset yhteydet kouluun olivat hyvät molemmista kodeista.	Vanhempien kodit sijaitsivat lähekkäin.	Siirtyminen kodista toiseen helppoa. Molemmista kodeista helppo yhteys kouluun	Kotien sijainti
V3	Vanhempani asuvat samalla pienellä paikkakunnalla .. ja kodit olivat aina enintään kolmen kilometrin päässä toisistaan. Nykyisin vanhempani asuvat samalla asuinalueella, joten kotiemme välillä on vain kahden minuutin kävelymatka.	Vanhempien kodit sijaitsivat lähekkäin, enintään kolmen kilometrin päässä toisistaan.	Siirtyminen kodista toiseen helppoa	
V9	Vanhempani hankkivat asunnot lähekkäin, joten pystyin kävelemään toisen luota toisen luo ja unohtuneen tavaran haki nopeasti	Vanhempien kodit sijaitsivat lähekkäin.	Siirtyminen kodista toiseen helppoa	
V11	Vanhempien kotien välillä oli matkaa joku pari kilometriä	Vanhempien kodit sijaitsivat lähekkäin.	Siirtyminen kodista toiseen helppoa	
V2	Molempien vanhempien luota pääsi kulkemaan hyvin kouluun (10min kävely / 30 min julkisilla).	Vanhempien kodit sijaitsivat kohtuullisen lähekkäin ja hyvien yhteyksien päässä koulusta	Molemmista kodeista helppo yhteys kouluun	
V12	Vanhemmat asuivat tosi lähellä toisiaan, siinä oli varmaan kilometri. Että asuinpaikan suhteen ei ympäristö muuttunut kovin paljon, kodit oli ihan lähellä toisiaan.	Vanhempien kodit sijaitsivat lähekkäin.	Molemmissa kodeissa sama ympäristö	
V18	Alkuun he asuivat muutaman sadan metrin päässä toisistaan, mikä helppotti tilannetta. Myöhemmin kun asunnot olivat eri kaupunginosissa, saimme aina kyydin tavaroiden kusaamiseen.	Vanhempien kodit sijaitsivat aluksi lähekkäin, myöhemmin eri kaupunginosissa.	Alkuvaiheessa siirtyminen helppoa. Myöhemmin vanhemmat autoivat	
V1	Äitini asui aivan koulun vieressä, joten siellä vietin enemmän ajastani, kun kouluun oli niin helppo ja lyhyt matka.	Vietin enemmän aikaa äidin luona, koska hänen kotinsa sijaitsi koulun lähellä.	Kodin sijainti koulun lähellä määrittää tapaamisrytmiä	
V13	Iskä asui noin 30 kilometrin päässä meistä pienemmällä paikkakunnalla.	Vanhempien kodit eivät sijainneet lähekkäin.	Vanhemmat asuivat kaukana toisistaan	
V17	Äitini jäi asumaan [Kaupungin lähiö] rivitaloon ja isäni muutti [Kaupungin] keskustaan kerrostaloon.	Vanhempien kodit eivät sijainneet aivan lähekkäin.	Vanhemmat asuivat kaukana toisistaan	
V15	Isäni muutti siis naapurikaupunkiin	Vanhempien kodit eivät sijainneet lähekkäin.	Vanhemmat asuivat kaukana toisistaan	

Teemoittellessani ja luokkia laatiessani luin aineistoa edelleen läpi moneen kertaan ja kirjasin samaan aikaan ylös siitä tekemäni huomioita ja ristiriitaisuuksia. Työssä toteutui Ruusuvuoren ym. (2010, 12) kuvaus analyysin vaiheista, jossa eri vaiheiden välillä kuljetaan edes takaisin ja useita vaiheita tehdään samaan aikaan, ei lineaarisesti peräkkäin. Aineistoon tutustuminen, sen luokittelu ja analyysi ja johtopäätösten tekeminen olivat prosessissa päällekkäisiä tapahtumia.

Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella kvantitatiivisen tutkimuksen tapaan yleistettävyyttä ilmiön koko joukkoon, mutta silti myös siinä voidaan puhua yleistettävyydestä. Laadullisessa tutkimuksessa sillä tarkoitetaan pohdintaa siitä, missä määrin aineistosta tehdyt kategorisoinnit ja kuvaukset ovat kyseiselle ilmiölle yhteisiä, eivät pelkästään yksilöllisiä. (Ruusuvuori ym. 2010, 27–28.) Hirsjärvi ja Hurme (2008) toteavat analyysin olevan vaillinaisen, mikäli aineistosta löydettyjä sisältöjä ei tarkastella suhteessa toisiinsa. Aineistoa tyyppitellään etsimällä siitä yhteisiä piirteitä, joiden mukaan ilmiöitä voidaan ryhmitellä. Yhteisten piirteiden lisäksi aineistosta voidaan etsiä ääriryhmiä ja poikkeavia tapauksia. Eriytyisesti poikkeavien tapausten tarkastelu voi antaa täysin uutta informaatiota ja jopa pakottaa tarkistamaan ennakkokäsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. (mt., 174–176.)

Etenin analyysissäni teemoittelusta tyyppittelyyn tarkastelemalla aineistosta löytyviä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ja ilmiöiden suhdetta toisiinsa. Tyyppittelyä varten kokosin yhteen taulukkoon aineiston kaikki keskeiset teemat vastaajittain, jolloin eri teemojen välillä olevat yhteydet alkoivat hahmottua. Keräsin taulukkoon jokaisesta vastaajasta seuraavat tiedot: ikä vuoroasumisen alkaessa, asumisrytmi, vastaajan osallistuminen päätöksentekoon vuoroasumisen alkaessa ja sen kuluessa, vanhempien lapsia koskeva yhteistyö, kotien etäisyys toisistaan, kotien säännöt, vastaajan suhde ”uusiin” perheenjäseniin, käsitys vanhempien eron jälkeisestä vuoroasumisesta sekä suositteleeko vuoroasumista. Kaikki vastaajat eivät ottaneet kantaa kaikkiin kohtiin tai kaikkien vanhemmilla ei esimerkiksi ollut uusia puolisoita. Merkitsin taulukkoon pistekuviolla aihealueet, joihin vastaajat eivät ottaneet kantaa.

Tämän jälkeen keräsin koontitaulukosta pienempiä taulukoita, joissa tarkastelin jokaisen ilmiön mahdollisia yhteyksiä toisiin teemoihin. Vertasin esimerkiksi kahden kodin välistä etäisyyttä ja osallistujan näkemystä siitä, onko vuoroasumisessa enemmän hyviä vai huonoja puolia (taulukko 2). Toisessa esimerkissä vertailtavana ovat osallistujan tunne yhdestä tai kahdesta kodista ja tämän suhde uusiin perheenjäseniin (taulukko 3).

TAULUKKO 2. Kahden kodin välinen etäisyys ja vuoroasumiskokemus

Vastaaja	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12	V13	V14	V15	V16	V17	V18
Kodit lähellä		x	x		x		x		x	x	x	x						x
Kodit kaukana toisistaan	x												x		x	x	x	
Vuoroasumisessa enemmän hyviä kuin huonoja puolia		x	x		x		x	x	x	x	x			x	x		x	x
Vuoroasumisessa enemmän huonoja kuin hyviä puolia	x			x		x						x	x			x		

TAULUKKO 3. Tunne yhdestä tai kahdesta kodista ja suhde uusiin perheenjäseniin

Vastaaja	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12	V13	V14	V15	V16	V17	V18
Tunne kahdesta kodista	x	x	x			x		x	x	x	x	x		x				x
Ei tunnetta kahdesta kodista													x		x	x		
Läheinen suhde "uusiin" perheenjäseniin		x				x		x	x	x	x							x
Etäinen suhde "uusiin" perheenjäseniin	x			x								x	x		x	x	x	

Kävin samalla tavalla läpi kaikki teemat ja tarkastelin niitä suhteessa toisiinsa. Tyypittelyn perusteella löysin osallistujista kolmenlaisia vuoroasumiskokemuksia, joiden pohjalta nimesin osallistujat vuoroasumisen puolestapuhujiksi, vuoroasumisen vastustajiksi ja vuoroasumisen ehdollisiksi kannattajiksi. Vastaan tutkimuskysymyksiini tutkimuksen tulos- ja johtopäätösluvuissa näiden kolmen osallistujatyyppin kokemuksilleen antamien merkitysten pohjalta.

5.5. Eettinen pohdinta

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009, 4) jakaa tutkimuksessa noudatettavat eettiset periaatteet kolmeen osa-alueeseen: ”*tutkitavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyys ja tietosuoja*”. Pirkko-Liisa Rauhala ja Elina Virokannas (2011, 238) muistuttavat, että ollakseen eettisesti kestävää sosiaalityön tutkimuksessa ei tulisi pelkästään pyrkiä olemaan vahingoittamatta ketään, vaan tavoitteena tulisi olla hyödyn tuottaminen tutkijan itsensä ohella myös tutkimukseen osallistujille.

Kuvasin pro gradu -tutkielmani kirjoitelmapyyntöissä, mihin tarkoitukseen kirjoitelmat tulevat ja kerroin omien yhteystietojeni lisäksi myös tiedot ohjaajastani. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus täyttyi kirjoittajilla siten, että heidän oli mahdollista tarttua eri foorumeissa ja sosiaalisessa mediassa jaettuun kirjoitelmapyyntöön niin halutessaan, eikä ketään pakotettu siihen osallistumaan. Valitsin tiedonkeruun menetelmäksi ensisijaisesti kirjoitelmat osaltaan myös siitä syystä, että työskentelin graduprosessin aikana lastenvalvojan

sijaisena. Halusin varmistua, ettei synny työntekijä–tutkija kaksoisroolia tilanteessa, jossa haastateltavaksi olisi saattanut ohjautua henkilöitä, joiden asioita olin käsitellyt työssäni.

Ennen haastattelujen aloittamista kuvasin haastateltaville pro gradu -tutkielmani aiheen, tavoitteet ja aineistonkeruumenetelmät. Kerroin heille myös, että tutkielmani varten keräämäni aineisto on ainoastaan minun käytössäni ja ainoastaan tätä tutkimusta varten. Kerroin myös hävittäväni nauhoitteet ja litteroidut haastattelut tutkimuksen valmistuttua. Korostin haastateltaville, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eikä haastateltavan tarvitse vastata mihinkään, mihin ei halua. Kerroin lisäksi, että haastattelun voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa niin halutessaan.

Tutkimusaiheeni on jossain määrin sensitiivinen, sillä pyysin tutkimukseen osallistuneita kertomaan oman lapsuudenperheensä käytännöistä ja perhesuhteista, ja osa muistoista saattoi tuoda mieleen asioita, joiden tutkimukseen osallistuneet olisivat toivoneet lapsuudessaan olleen toisin. Tämä korostui erityisesti haastatteluissa, ja olin varautunut siihen, että haastateltavat saattaisivat pohtia vanhempiensa eroon tai omiin asumisjärjestelyihinsä liittyviä kiipeitä asioita. Haastattelujen aikana haastateltaville nousikin mieleen joitakin ikäviä muistoja, mutta kukaan ei halunnut keskeyttää haastattelua tai siirtyä puhumaan toisesta aiheesta, vaikka näistä mahdollisuuksista muistutin. Mitään erityisen suurien tunnekuohuja asioiden läpikäymisessä ei haastattelutilanteissa kuitenkaan esiintynyt.

Kirjoitelmapyyntöön vastanneet pysyivät anonymoineina myös tutkijalle itselleen. Kirjoitelmissa ja haastatteluissa mainitut yksilölliset tiedot, kuten omat tai läheisten asuinpaikkakunnat tai henkilöiden nimet anonymisoin mahdollisten sitaattien yhteydessä. Poistin paikkakuntien ja henkilöiden nimet kokonaan. En myöskään mainitse haastattelupaikkakuntia.

Analyysivaiheessa merkitsin aluksi kaikki osallistujat etumerkillä V ja juoksevalla numeroinnilla V1, V2 jne. (V=Vastaja) riippumatta siitä, oliko aineisto saatu kirjoitelmista vai haastattelemalla. Haastatteluiden perusteella saatu aineisto on sijoitettu kirjoitelmien sekaan satunnaisessa järjestyksessä eikä niin, että olisin sijoittanut kaikki haastattelut esimerkiksi aineiston alkuun tai loppuun. Analyysivaiheessa en myöskään halunnut eritellä kolmea haastateltavaa näkyviin laatimissani taulukoissa heidän anonymiteettinsä suojaamiseksi.

Siteeratessani kirjoittajia tai haastateltavia en kuitenkaan pitäytynyt pelkässä V-yksilöinnissä, sillä osasta sitaatteja on pääteltävissä, onko kyseessä kirjoitelma vai haastattelu. Tulosluvun kirjoittamista varten muutin osallistujien numerointia ja lisäsin tunnisteiden etukirjaimiksi K (K= Kirjoittaja) ja H (H= Haastateltava) Sitaateissa kirjoituspyyntöön vastanneet on siis merkitty kirjain- ja numeroyhdistelmällä K1, K2 jne. Haastateltavia siteeratessani olen käyttänyt ainoastaan etumerkkiä H ja jättänyt numeroinnin kokonaan pois edelleen heidän anonymiteettinsä suojaamiseksi. Koska haastateltavia on ainoastaan kolme, heidän anonymiteettinsä voisi vaarantua, jos sitaatit olisi yksilöity tarkemmin.

Kirjoitelmat ja litteroidut haastattelut ovat tutkimusprosessin ajan yksinomaan minun hallussani, ja tutkimuksen valmistuttua hävitän aineiston. Haastattelujen nauhoitteet hävitin saatuani ne litteroitua.

Pohdin omaa positiotani tutkijana prosessin aikana, sillä minulla ei ole henkilökohtaista kokemusta omasta, lasten tai itselleni läheisten vuoroasumisesta. Siinä mielessä tarkastelin vuoroasumista suhteellisen ulkopuolisena. Tutkimusprosessin aikana työskentelin kuitenkin lastenvalvojan sijaisena, jossa kohtaan ainakin viikoittain vuoroasuvien lasten vanhempia. Olosuhdeselvitysten yhteydessä tapaan myös lapsia, jotka joko vuoroasuvat parhaillaan tai ovat jossain vaiheessa vuoroasuneet. Tutkimusprosessia aloittaessani olin kuitenkin työskennellyt sosiaaalialalla vasta vähän aikaa, eikä minulla ollut selkeää näkemystä vuoroasumisen eduista tai haitoista. Samanaikaisesti tutkimusprosessin edetessä myös työkokemus karttui ja kohtasin yhä useampia perheitä, joilla oli kokemusta vuoroasumisesta, ja väistämättä itselleni alkoi tutkimuksen lisäksi myös työn kautta muodostua käsitys vuoroasumisen arjesta, tosin pääasiassa vanhempien näkökulmasta. Pysin läpi tutkimusprosessin ja erityisesti johtopäätöksiä kirjoittaessani reflektoimaan tutkimukseni aineistosta saamani informaation ja työni kautta syntyneiden käsitysten suhdetta. Olen myös tuonut tekstiin kirjoitelma- ja haastattelusitaatteja antaakseni tutkimukseen osallistuneille mahdollisuuden puhua myös omalla äänellään.

6. LAPSENA VUOROASUNEIDEN KOKEMUKSELLEEN ANTAMAT MERKITYKSET

Lapset voivat vuoroasua monista eri syistä. Osa lapsista vuoroasuu syntymästään lähtien, toiset vanhempien eron jälkeen. Osalla vuoroasuvista lapsista on kaksi tai useampia samaa sukupuolta olevaa vanhempaa, osalla on isä ja äiti. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet olivat kuitenkin asuneet vuoroin äidin, vuoroin isän luona vanhempien eron jälkeen. Tutkimukseeni osallistujat ovat aikuisia, jotka kuvaavat omaa lapsuuden vuoroasumiskokemustaan. Näkökulma on kuitenkin lapsen siinä mielessä, että osallistujat arvioivat, millaisena vuoroasuminen on heille näyttäytynyt lapsen näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimuksen osallistujista puhuessani kutsun heitä lapsiksi merkityksessä lapsi–vanhempi, en merkityksessä lapsi–aikuisen.

Tässä tulosluvussa esittelen, millaisia merkityksiä tutkimuksen osallistujat antavat vuoroasumiskokemukselleen ja kuvaan kokemukselle annettujen merkitysten perusteella muodostamani kolme kokemustyyppiä.

6.1. Vuoroasumisen taustatekijät ja kolme kokemustyyppiä

Aineiston pienuuden johdosta sen perusteella ei voi tehdä vuoroasumiseen liittyviä yleistyksiä. Siitä huolimatta aineistoa läpikäydessä ei voi olla huomaamatta, että tietyt teemat ja käytännöt näyttäisivät liittyvän toisiinsa.

Ennen aineiston analyysiä oletin, että lapsen iällä vuoroasumisen alkaessa saattaisi olla yhteys siihen, millaisena hän on vuoroasumisensa kokenut. Ajattelin, että jos vuoroasuminen oli alkanut ennen kouluikää, siitä oli muodostunut itsestään selvä tapa asua ja elää, jolloin kokemukselle annetut merkitykset olisivat positiivisia. Vastaavasti oletin, että mikäli osallistuja oli ollut jo lähellä teini-ikää vuoroasumisen alkaessa, pitkä kokemus ydinperheessä elämisestä voisi vaikuttaa siihen, että vuoroasumiskokemukselle ja erityisesti kokemukselle uusperheessä elämisestä annetut merkitykset olisivat negatiivisia. Ennako-oletukseni osoittautui vääräksi, sillä ikä vuoroasumisen alkaessa ei aineistoni perusteella näytä määrittävän osallistujan vuoroasumiskokemukselleen antamia merkityksiä millään tavalla.

Vanhempien erotessa vanhempien tulee sopia lasten huollosta, asumisesta ja oikeudesta tavata sitä vanhempaa, jonka luona lapsi ei asu, mutta laissa ei säädetä, millä tavoin asiasta tulee sopia, eikä sitä, miten lapsen oma näkemys käytännössä pitäisi ottaa huomioon asiasta päätettäessä.

Lapsilta ei tietenkään kysytty mielipidettä silloin. Se oli vaan sellainen asia, mikä päätettiin ja se oli sitten niin. (H)

Useimmat kertovat vanhempien sopineen eron yhteydessä lasten vuoroasumisesta keskenään kysymättä lasten mielipidettä. Lasten mahdollisuus osallistua alkuperäiseen päätöksentekoon vuoroasumisesta ei vaikuttanut siihen, millaisia merkityksiä tutkimukseen osallistuneet vuoroasumiselleen antoivat. Kaikki, jotka olivat saaneet olla mukana päätöksenteossa eivät kokeneet asumismuotoa mieleisenä. Toisaalta moni, jonka mielipidettä asumismuodosta ei ollut kysytty, piti vuoroasumista toimivana ratkaisuna.

Yksikään osallistuja ei kerro, että vuoroasumiseen olisi päädytty tuomioistuimen päätöksellä, mutta ”jonkinlaista vääntöä” kuvataan joidenkin vanhempien välillä olleen.

Pienen riidan jälkeen he pääsivät yhteisymmärrykseen (K14)

Asumisesta päättivät yhdessä äiti ja isä, erimielisyyksiä oli varsinkin alkuvaiheessa siitä, minä päivänä ja mihin kellonaikaan ”vaihto” tapahtuu, miten harrastuksia maksetaan jne. (K4)

Muutama osallistuja kertoo vanhempien keskustelleen asiasta lasten kanssa tai antaneen näiden ratkaista itse, miten halusivat asua.

Kyllä meiltä varmaan myös kysyttiin ja siihen aikaan sehän oli ihan itsestäänselvyys, että näin tehdään ja sitä ei siinä tilanteessa tarvinnut paljon mieltä. (H)

Sain itse vaikuttaa kumman luona halusin asua ja toivoin että saisin asua vuorotellen molempien luona. (K8)

Moni toteaa vuoroasumisen olleen ”itsestään selvää”, minkä voi tulkita tarkoittavan, että vanhemmat ovat olleet asiasta jokseenkin yksimielisiä. Itsestäänselvyys voi viitata myös siihen, että asia tuntuu osallistujasta itsestään ainakin jälkikäteen tarkasteltuna ainoalta mahdolliselta vaihtoehdolta, eikä siitä ollut edes tarpeen keskustella lasten kanssa.

Tulokset ovat samansuuntaisia Linnavuoren (2007, 105) tutkimustulosten kanssa; myös hän huomasi vanhempien olleen pääasiassa yksimielisiä lasten vuoroasumisesta, ja lapset itse pitivät ratkaisua itsestään selvänä. Kansainvälisessä tutkimuksessa (esim. Smyth ym. 2014, 112; 2017, 497) on todettu vuoroasumiseen päätyneiden vanhempien usein olevan keskimääräistä sopuisampia ja valmiita sopimaan lasten asioista. Poikkeuksen tähän muodostavat 2010-luvulla Belgiassa tehdyt tutkimukset, sillä vuoroasuminen on vuonna 2006 kirjattu Belgiassa lakiin suositeltavana eron jälkeisenä asumismuotona riippumatta vanhempien yhteistyökyvystä, ja siihen voidaan päätyä myös vanhempien ollessa kykenemättömiä ratkaisemaan keskenään lasten asumista (Sodermans, Matthijs & Swicegood 2013, 836; Vanassche ym. 2013, 153).

Vanhemmat voivat päätyä vuoroasumiseen erilaisista käytännön syistä, kuten vanhempien työvuorojen yhteensovittamiseksi tai lasten päivähoidon järjestämiseksi.

Isäni oli ... 14 päivää töissä ja 14 vapaalla. (K14)

Kai se oli äidin jaksamisen ja sit tietenkäni niinku meidän etujen mukaista, että me ollaan sit ... saadaan myös sit meidän isän kans olla. (H)

Osa osallistujista kertoo vuoroasumispäätöksen syntyneen vanhempien matkatyön vuoksi tai lähivanhemman jaksamisen turvaamiseksi. Myös lasten etu mainitaan vuoroasumiseen päättymisen syyksi.

Vaikka suurin osa kertoo, etteivät vanhemmat olleet kysyneet lasten mielipidettä vuoroasumisesta eron yhteydessä, heidän mielipidettään oli usein kuultu myöhemmin. Moni on ollut vanhempien erotessa varsin nuori – alle kouluikäinen tai alakouluikäinen – mikä on voinut osaltaan vaikuttaa siihen, etteivät vanhemmat ole selvittäneet heidän näkemystään. Myöhemmin, lasten kasvaessa ja kokemuksen kertyessä vuoroasumisesta lapset on useissa perheissä otettu mukaan päätöksentekoon.

Lapsen ikä vuoroasumisen alkaessa tai mahdollisuus päättää asumismuodostaan välittömästi eron yhteydessä eivät aineiston perusteella siis näytä olevan yhteydessä näkemykseen vuoroasumisesta käytäntönä. Sen sijaan lapsen mahdollisuudella osallistua asumiseen liittyvään

päätöksentekoon myöhemmin näyttäisi olevan yhteys siihen, millainen kokemus vuoroasuminen on osallistujalle ollut ja suosittelisiko hän vuoroasumista muille vuoroasumista har-kitseville tai omille lapsilleen.

Teemoitellessani ja tyypitellessäni aineistoani huomasin tutkimuksen osallistujien vuoroasu-miskokemukselle antamien merkitysten asettuvan kolmeen kategoriaan: positiiviset, negatiiviset ja neutraalit. Kokemukselle annettujen merkitysten painotusten perusteella jaoin osallistujat kolmeen ryhmään, joita kutsun *vuoroasumisen puolestapuhujiksi, vuoroasumi-sen vastustajiksi ja vuoroasumisen ehdollisiksi kannattajiksi*. Kaikki osallistujat antavat ko-kemukselleen positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja merkityksiä, mutta kullakin ryhmällä merkitykset painottuvat eri tavoin.

Tutkimuksen yhteensä 18 osallistujasta seitsemän edustaa puolestapuhujia ja kuusi ehdolli-sia kannattajia. Vuoroasumisen vastustajia on viisi, joista kolme vastustaa asumismuotoa varsin ehdottomasti ja kaksi suhtautuu vuoroasumiseen pääosin negatiivisesti, mutta voi ku-vitella sen mahdollisesti toimivan joissakin tilanteissa.

6.2. Vuoroasumisen puolestapuhujat

Vuoroasumisen puolestapuhujiksi nimeämieni tutkimuksen osallistujien vuoroasumiskoke-mukselleen antamat merkitykset ovat pääosin positiivisia, ja he näkevät lapsuutensa vuo-roasumisen ehdottomasti hyvänä ratkaisuna. He nostavat esiin julkisessa keskustelussa vuoroasumista kohtaan esitetyn kritiikin ja toteavat olevansa itse omaan kokemukseensa pe-rustuen täysin eri mieltä vuoroasumisen haitoista lapselle. Heille asumismuoto on ollut vah-van voittopuolisesti positiivinen kokemus ja ainoana parempana vaihtoehtona osa puolestapuhujista pitää sitä, että vanhemmat eivät olisi lainkaan eronneet. Muutama puoles-tapuhuja sen sijaan mainitsee vanhempien olleen varsin riitaisia yhdessä ollessaan, joten heille vanhempien eron jälkeinen vuoroasuminen on ollut jopa mieluisampi vaihtoehto kuin vanhempien yhteiselämän jatkuminen.

Vuoroasumisen puolestapuhujat kertovat vanhempiensa suhtautuneen lasten asumisjärjeste-lyihin varsin joustavasti ja lasten tarpeita kuunnellen.

Me sitte kans vaihettiin sitä. Meillä oli eka silleen niin että meillä oli niinku viikko ja viikko niin sit se tuntu vähän silleen että lyhyeltä ajalta ja sit kun oli kauheesti tavaroita ja harrastuksia ja tällasia niin sit niinku mentiin koko ajan paikasta toiseen mut sit me oltiin kai kaks viikkoo ja sit se toimi kans jo paremmin. (H)

Vaikka asumiseen oli sovittu tietty rytmi, siitä oli mahdollista tarvittaessa poiketa ja rytmää oli saatettu muuttaa vuosien kuluessa lasten toiveiden mukaisesti esimerkiksi viikosta kahdeksan viikkoon, kuten haastateltava kuvaa yllä. Lapset saivat käydä joustavasti toisen vanhemman luona niillä viikoilla, kun asuivat toisen luona ja molempiin vanhempiin sai pitää yhteyttä puhelimitse. Kaikkien vuoroasumisen puolestapuhujien kertomuksissa korostuvat asumisen käytäntöjen joustavuus ja neuvoteltavuus.

Suurin osa vuoroasumisen puolestapuhujista ei mainitse mitään lapsen kuulemisesta tämän asumisesta päätettäessä. Tämä voi johtua siitä, että puolestapuhijat ovat kokeneet vuoroasumisen niin onnistuneena tai lapsen kuuleminen olleen heille niin itsestään selvää, että asiaa ei ole tarvinnut erikseen pohtia. Vuoroasumisen puolestapuhijat, jotka puhuvat lapsen näkökulman huomioon ottamisesta kokevat kaikkien osapuolten välisen toimivan dialogin tärkeänä laajasti, ei vain asumisesta päätettäessä.

Mut silleen parhaiten on kai, että kaikki keskustelis yhdessä. Kysyy lapselta kans että mitä se niinku miten se haluaa ja miten se kokee tilanteen tälleen. (H)

Vanhempien eron jälkeen lapsen näkemys perheestä näyttää usein erilaiselta kuin hänen vanhempiansa. Linnavuori (2007) kuvaa vuoroasuvan lapsen perhettä toisiaan leikkaavina ympyröinä, joissa toisessa ympyrässä on isän perhe, toisessa äidin perhe ja lapsen käsitys perheestä asettuu ympyröiden leikkauskohtaan. Linnavuoren käsityksen mukaan lapsi pitää molempien vanhempiansa perhettä – tai osaa siitä – omana perheenään. (mt., 150.) Vuoroasumisen puolestapuhijat kuvaavat varsin laajasti perheitään ja suhdettaan perheenjäseniinsä vuoroasumisen aikana ja sen jälkeen.

Perheeseeni kuului myöhemmin äidin uusi mies ja pikkuvelipuoli sekä isäni entisiä naisystäviä. Veljeni ja isäpuoleni ovat molemmat minulle aitoja perheenjäseniä. (K9)

Perheeseen aika pian eron jälkeen tuli isä- ja äitipuolet sekä heidän lapsensa, joista tosin vain yksi asui vakituisesti toisessa meidän osoitteessamme,

koska osa oli jo täysi-ikäisiä tai asuivat toisen vanhemman luona ja kävivät viikonloppuisin. Kaikki nämä perheenjäsenet ovat edelleen osa perhettä ja olemme läheisiä. (K15)

Useimmat tutkimukseeni osallistuneiden kertomukset noudattelevat Linnavuoren näkemystä vuoroasuvan lapsen perheestä, johon kuuluvat molemmat biologiset vanhemmat sekä sisarukset myös vanhempien eron jälkeen. Vuoroasumisen puolestapuhujista jokainen kokee perheeseen kuuluneen biologisten perheenjäsenten lisäksi myös sosiaaliset vanhemmat ja näiden lapset, kuten kirjoittajat yllä kertovat. Läheisistä väleistä kertovat myös monen vuoroasumisen puolestapuhujan kertomukset läheisten perhesuhteiden jatkumisesta myös lasten aikuistuttua ja muutettua omilleen.

Vuoroasuvista lapsista moni kokee kaksi kotiaan jokseenkin tasavertaisina. On kuitenkin myös vuoroasujia, jotka kokevat toisen vanhemman kodin enemmän omakseen ja jopa niitä, jotka kokevat olevansa jatkuvasti kahden kodin välissä, matkalla jonnekin. Lasten suhde vanhempien uusiin kumppaneihin vaikuttaa usein siihen, tuntuuko vanhemman koti myös lapsen kodilta.

Isäni muutti toiseen asuntoon ja heti sen jälkeen minulla oli kaksi kotia. (K11)

Kirjoittaja kertoo yllä, miten tunne kahdesta kodista muodostui välittömästi vanhempien eron jälkeen. Myös muut vuoroasumisen puolestapuhujat kertovat kokeneensa, että heillä oli kaksi tasavertaista kotia ja se näyttäytyi myös heidän kavereilleen samalla tavalla. Kaikki vuoroasumisen puolestapuhujat kokevat vanhempiensa uusien puolisoitten hyväksyneen lapset osaksi perhettään, mikä edesauttoi kodin tunteen muodostumista kyläpaikan sijaan. Vaikka molemmat kodit tuntuivat samanarvoisilta, myös monilla vuoroasumisen puolestapuhujilla vuoroasumiseen liittyi joitakin hankalia tai kipeitä muistoja.

Joskus kirpasi, kun sanoin kavereilleni meneväni kotiin, ja he kysyivät "Ai kumpaan?" (K10)

Kirjoittaja kertoo yllä, että joskus tuntui hankalalta, kun oman kodin määritelmä ei ollut itselle tai kavereille yksiselitteinen. Kahdessa tasavertaisessa kodissa asuminen sujuu arjessa hyvin ja järjestely tuntuu luonnolliselta, mutta arkisessa keskustelussa kodin määritelmä on erilainen kuin kavereilla. Se voi lapsesta tai nuoresta tuntua pysäyttävältä etenkin, jos kavereipiiriin ei kuulu muita, joilla koti määrittyy samalla tavalla.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on huomattu vanhempien kotien keskinäisellä sijainnilla olevan suuri merkitys lapsen vuoroasumiskokemukselle (mm. Campo ym. 2012, 300; Haugen 2010, 114; Singer 2008, 35). Tutkimukseni osallistujien kertomuksissa heidän vanhempiansa kotien keskinäinen sijainti vaihteli suuresti. Moni kertoo vanhempiansa asuneen muuttaman korttelin päässä toisistaan, toisten vanhemmat puolestaan asuivat keskenään eri kunnissa tai hankalan matkan päässä toisistaan.

Vanhemпамme asuivat muutaman kilometrin päässä toisistaan, joten kotien välillä siirtyminen oli helppoa autolla. Isossa kaupungissa myös julkiset yhteydet kouluun olivat hyvät molemmista kodeista. (K10)

Vanhempani hankkivat asunnot lähemmäksi, joten pystyin kävelemään toisen luota toisen ja unohtuneen tavaran haki nopeasti (K9)

Kuten kirjoittajat yllä kuvaavat, vuoroasumisen puolestapuhujien kodit sijaitsivat lähemmäksi tai helppojen yhteyksien päässä toisistaan. Myös matka kouluun oli lyhyt tai sujui helposti julkisilla kulkuvälineillä. Etenkin teini-ikään tullessaan lapset korostavat mahdollisuutta viettää aikaa kavereiden kanssa myös koulun jälkeen, mikä hankaloituu, jos kaksi kotia sijaitsee kaukana toisistaan ja koulusta.

Alkuun he asuivat muutaman sadan metrin päässä toisistaan, mikä helpotti tilannetta. Myöhemmin kun asunnot olivat eri kaupunginosissa, saimme aina kyydin tavaroiden kускаamiseen. (K15)

Kirjoittaja kuvaa yllä vanhempien asuntojen sijainneen pian eron jälkeen lähemmäksi, mikä helpotti kahdessa kodissa elämiseen sopeutumista. Vaikka vanhemmat muuttivat myöhemmin kauemmas toisistaan, näkemys vuoroasumisesta ei enää muuttunut negatiiviseksi. Keskeistä siinä vaiheessa oli vanhempien joustava suhtautuminen järjestelyihin ja valmius kuljettaa lapsia ja heidän tavaroitaan.

Me jäimme asumaan isoon omakotitaloon. Vanhemmat hankkivat molemmat itselleen pienet asunnot — He asuivat viikko/viikko systeemillä meillä kotona ja omissa asunnoissansa. (K5)

Yllä eräs vuoroasumisen puolestapuhujista kertoo perheen lapsilla pysyneen yhden kodin, jolloin lasten sijaan vanhemmat vuoroasuivat. Kirjoittaja kuvailee tilannetta lasten kannalta erinomaisen helpoksi, sillä lasten ei tarvinnut muuttaa vanhempien eron jälkeen, eikä vaihtaa asuntoa isän ja äidin kotien välillä. Hän pitää järjestelyä onnistuneena myös siksi, että hän

ei halunnut aluksi kertoa ystävilleen vanhempiensa eronneen. Lasten jäätyä asumaan perheen entiseen kotiin ystävät eivät huomanneet vanhempien eronneen, sillä he eivät huomanneet, että kirjoittajan vanhemmat eivät olleet koskaan samaan aikaan kotona. Vanhempien vuoroasuminen vaatii erityisesti vanhemmilta joustavuutta ja erinomaista yhteistyökykyä.

Monella tutkimuksen osallistujalla perusvuoroasumisen rytmi oli viikko–viikko, mutta moni kertoo myös muunlaisista ratkaisuista. Joillakin asumisen rytmi määrittyi vanhempien työvuorojen mukaan esimerkiksi 10 päivää–10 päivää tai kaksi viikkoa–kaksi viikkoa.

*Aluksi asuinjärjestelyt siis alkoivat viikko / viikko systeemillä, mutta jossain kohtaa (ehkä lukion aikana), jatkuva siirtyminen alkoi rasittaa, joten siirryimme 2 vkoa-2 vkoa malliin. – –
Aluksi oli erityisen tärkeää, että aika jakautui tasaisesti molempien vanhempien välille, jotta eriarvoista asetelmaa ei päässyt syntymään. Toisaalta uskoin että säännöllinen viikkorytmi auttoi myös vanhempia sumplimaan elämäänsä niin että he ehtivät viettää meidän kanssamme aikaa silloin kun olimme heidän luonaan. (K2)*

Moni kertoo rytmin vaihtuneen asumisen kuluessa, useimmiten lyhyemmästä vaihtovälistä pidempään. Tyypillisesti vaihtoväli oli vanhempien päätöksellä heti eron jälkeen viikko, mutta ajan kuluessa ja lasten ottaessa itse kantaa asumisjärjestelyyn vaihtoväliksi muodostui kaksi viikkoa. Moni kuvaa harvempien vaihtovälien vähentäneen levottomuutta ja asumismuodon rasittavuutta. Osa on sitä mieltä, että pienille lapsille sopii tiheämpi vaihtoväli ja teini-ikään tulleille lapsille esimerkiksi kahden viikon välein tapahtuvat vaihdot.

Oiskohan vaihtopäivä ollu maanantai tai sunnuntai.. sunnuntai ... Kyl se oli ihan kivaa, mutt se pakkaaminen ei aina ollu niinkun ... silleen... just. Ja sit jos tavallaan ei jaksanu vielä mennä ja sit oli jotku treenit ja sit meni niinku niin iltaan ja oli läksyjä ja kaikkee ja sit oli vähän silleen ett onko pakko.. mutta kyl sitä aina sitte meni, vaik ei siinä ois ollu niinku mitää väärää vaik ois jäänykki mut ... ois saanu tehdä niin. (H)

Haastateltava kuvaa vaihtoon liittyviä ristiriitaisia tunteita toisaalta vaihdon mukavuudesta ja toisaalta pakkaamisen rasittavuudesta, mutta kuvaa samalla myös perheensä joustavaa suhtautumista vaihtopäivään. Hänen mukaansa päätös siirtymisestä toisen vanhemman luokse oli viime kädessä haastateltavan oma, sillä myös toisin olisi voinut tehdä ja jäädä vielä päiväksi tai kahdeksi. Järjestelyn joustavuus välittyy myös useimpien muiden vuoroasumisen puolestapuhujien kertomuksista.

Saatoin olla viikon äidillä ja viikon isällä, tai toisinaan kaksi viikkoa ja sitten kolme viikkoa. (K9)

Erityisen joustavana perheensä järjestelyn kokee yllä asumisjärjestelyään kuvaava kirjoittaja, jonka vuoroasumisessa ei ollut tarkkaa rytmiä, vaan hän saattoi viipyä vanhemman luona viikon, kaksi tai kolme, ja vaihto tapahtui silloin, kun se kaikille parhaiten sopi. Tällainen järjestely on varsin harvinainen, sillä useimmilla joustavuus tarkoittaa yksittäisiä päiviä tai viikkoja säännöllisen viikkorytmin säilyessä ennallaan. Monet vuoroasuneet kuvaavat toisaalta tietynlaisen säännöllisyyden merkitystä lapselle.

Parhaimmillaan osallistujat kertovat perheensä viettäneen juhlapyhiä, kuten jouluja yhdessä myös vanhempien eron jälkeen. Yksi osallistuja kertoo yhteisistä jouluista, joihin osallistui lapsen biologisten vanhempien ja sukulaisten lisäksi isän uusi puoliso lapsineen, ja hän kokee näiden joulujen olleen hänen elämänsä parhaita.

Aikaisemmassa tutkimuksessa (esim. Campo ym. 2012; Haugen 2010) on huomattu, että lasten viettäessä lähes yhtä paljon aikaa molempien vanhempien luona vanhempien uusilla puolisoilla ja näiden lapsilla on merkittävä vaikutus siihen, miten lapsi kokee kahdessa kodissa asumisen ja kahden kodin erilaiset säännöt. Kun aikaa viettää suunnilleen yhtä paljon molempien vanhempien luona, sääntöjen erilaisuus korostuu verrattuna tilanteeseen, jossa asuminen on pääasiassa toisen vanhemman luona ja toisen luona vietetään vain lyhyitä aikoja.

Vuoroasumisen puolestapuhujien kodeissa on heidän kertomustensa mukaan ollut joko melko samanlaiset säännöt tai he eivät kerro säännöistä juuri mitään. Tutkimuksen osallistujan jättäessä mainitsematta kotien säännöt kyse voi olla siitä, että kahden kodin säännöt eivät ole olleet niin erilaiset, että asia olisi koettu ongelmalliseksi.

Ei meillä oo kauheesti ollu silleen sääntöjä tai niinku silleen ett.. joo, ei se oo ollu ikinä niinku silleen ett joo ett no äitin luona saa tehdä näin niin täälläkin pitää. Aika samalaista kummassakin paikassa. (H)

Yllä haastateltava pohtii kahden kotinsa sääntöjä ja tulee lopulta tulokseen, että molemmissa kodeissa oli jokseenkin samanlaiset säännöt luonnostaan; samanlaisuus ei perustunut lasten

tai vanhempien vaatimukseen samalla tavalla toimimisesta. Useimmat samanlaisista säännöistä kertovat mainitsevat vanhemmilla olleen myös keskenään samanlaiset kasvatuseriaatteet.

Samalla kuitenkin säännöt kodeissa olivat väkisin hieman erilaiset käytännön syistä, viikossa unohti esimerkiksi, ettei tavaroita voi jättää lattialle tai lasten ulottuville. (K10)

Vaikka vanhemmilla saattoi periaatteessa olla hyvinkin samanlaiset näkemykset lapsia koskevista säännöistä ja kasvatuseriaateista, vanhempien erilaiset elämäntilanteet vaikuttivat kunkin perheen sisäisiin käytäntöihin. Yllä kirjoittaja kertoo perheestään, jossa toisen vanhemman luona perheeseen oli syntynyt uusia sisaruksia, mikä väistämättä vaikutti arjen käytäntöihin.

Osa tutkimukseen osallistuneiden vanhemmista keskusteli lasten asioista ja sopi keskenään keskeisistä kasvatuseriaateista. Vuoroasumisen puolestapuhujista osa kertoo vanhemmilla olleen vaikeuksia tehdä yhteistyötä pian eron jälkeen, mutta tilanteen rauhoittuneen ajan kuluessa ja yhteistyön parantuneen. Toiset taas kertovat vanhempien pyrkineen neuvottelemaan asioista myös eron yhteydessä malttinsa säilyttäen:

.. ei mitenkään, ett oltais ikinä kuultu, ett joku huutaa tai joku niinku mitenkään ett se ois jättäny silleen traumaattiset kokemukset niinku mitenkään. (H)

Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu yhden keskeisimmän vuoroasumisen edun olevan läheisen suhteen säilyminen molempiin vanhempiin (Berman 2014; Nielsen 2011; Öberg & Öberg 1985), minkä myös vuoroasumisen puolestapuhujat nostavat vuoroasumisen ehdottomaksi eduksi. He kokevat hyväksi, että arkea elettiin molempien vanhempien kanssa, eikä kummallekaan vanhemmalle muodostunut vain ”kivan viikonloppuvanhemman” roolia.

En kuitenkaan kokenut sen suurempaa juurettomuutta, ja myöhemmin tajusin, kuinka ihanaa oli, että oli kaksi onnellista kotia yhden onnettoman sijaan. Molemmissa kodeissa meille riitti rakkautta ja alun vaikeuksien jälkeen vanhemmamme sopivat asioista helposti keskenään. (K10)

Hyvä puoli vuoroasumisessa on, että molemmat vanhemmat olivat mukana lasten arjessa. Olisi ollut outoa tehdä niinkuin monet muut ja tavata isää vain joka toinen viikonloppu, kun hän kuitenkin oli aktiivisesti mukana tasa-

vertaisena kasvattajana ja hoitajana. Huono puoli taas oli, että tavarat saattoivat olla väärässä paikassa ja niitä piti hakea ja muutenkin varsinkin teininä vaatteita tuli raahattua paikasta toiseen. (K15)

Kuten kirjoittajien kommenteista käy ilmi, vuoroasumisen puolestapuhujat korostavat vuoroasumiseen liittyviä etuja lähinnä tunneseikoilla ja hankaluuksia arjen käytännön hankaluuksina, mikä on linjassa Öbergin ja Öbergin (1985, 145) huomion kanssa.

Vaikka vuoroasumisen puolestapuhujat katsovat vuoroasumisen olleen itselleen paras mahdollinen asumismuoto, myös moni heistä kuvaa kahden kodin välisen kulkemisen rasittavuutta. Kodin vaihtamiselta välttyi kirjoittaja, jonka perheessä lapset pysyivät yhdessä kodissa ja vanhemmat vuoroasuivat.

Tämä oli meille lapsille hirmu helppo järjestely, sillä sitten meidän ei tarvinnut pakata kamoja. Veikkaan, että se oli myös vanhemmilleni järkevin mahdollinen, sillä en usko, että heille olisi ollut taloudellisesti mahdollista hankkia kahta taloa —

Vuoroasumisesta ei tule oikeastaan mitään muuta huonoa puolta esiin kuin se, että isäni oli melko sotkuinen tyyppi välillä, ja kun äiti palasi viikon jälkeen meille, häntä ärsytti siivota isän jälkiä. —

Tällaista asumismuotoa voisin suositella ainakin silloin, jos lapsia on paljon. Veikkaan, että se on lapsille kaikkein helpoin tapa, kun ei tarvitse pakkailla ja muuttaa, vaan saa säilyttää oman huoneen ja omat ympäristönsä. (K5)

Kirjoittaja kokee perheensä tavan järjestää lasten asumisen erityisen positiivisena. Hän ei kuvaa järjestelyn taustalla olleita käytännön järjestelyjä, esimerkiksi miten talosta aiheutuvat kustannukset oli jaettu vanhempien kesken. Tällainen järjestely kuitenkin vaatinee vanhemmilta erittäin hyvää yhteistyökykyä lasten asioiden lisäksi esimerkiksi taloudellisten käytöjen ratkaisemiseksi.

Osa tutkimuksen osallistujista kertoo, että vuoroasuminen ei ollut ympäristölle tuttua heidän lapsuudessaan ja he joutuivat välillä selittämään, mistä oli kyse.

Mutta musta tuntuu ite että mä oon niinkun ainut kenen vanhemmilla on näin mutta nykyäänhän se ei oo enään niin että se ois niin epänormaalia. Nyt on kavereita keillä on samalla tavalla. Mutta ei me oo kauheesti juteltu kavereitten kanssa. Se ois varmaan eri asia, jos ois ollu tavallaan huonoja kokemuksia tosta, mutt ku ei silleen niinku En mä vois kuvitella tavallaan niinku mitenkään muutenkaan. (H)

Useimmat vuoroasumisen puolestapuhujat eivät ole kuitenkaan kokeneet erityisen raskaana sitä, että heidän lapsuudessaan vuoroasuminen oli monelle tuntematon järjestely ja omaa asumistaan joutui välillä selittämään kavereille tai koulussa. Edellä haastateltava pohtii, että erilaisuus ei ollut vaikea asia, koska vuoroasuminen tuntui itsestä luontevalta. Jos asuminen kahdessa kodissa olisi tuntunut vaikealta, erilaisuuden tunne olisi todennäköisesti korostunut.

Vuoroasumisen puolestapuhujat ovat pääasiassa sitä mieltä, että mikäli he ovat joskus itse siinä tilanteessa, että heidän pitää pohtia omien lastensa asumista, he valitsisivat lapsilleen vuoroasumisen, kuten haastateltava alla kertoo.

Joo, ehottomasti [suosittelisin vuoroasumista]. Koska on se vähän silleen tai kuitenkin, jos on nuori niin kans silleen ett on pitkiä aikoja vaan niinku toisella ja sit vaan niinku näkee välillä niin ei se mun mielestä oikeen ... kyllä niinkun lapsi tarvii molempia vanhempia, kuitenkin. (H)

Myös vuoroasumisen puolestapuhujat pohtivat kuitenkin vuoroasumisen edellytyksiä ja he toteavat asumismuodon edellyttävän vanhemmilta kykyä jonkinasteiseen dialogiin.

Toki toivon, ettei mahdollisten tulevien lasten isän kanssa tule eroa, mutta jos niin ikävästi kävisi, niin varmaankin vuoroasuminen otettaisiin käyttöön, jos lapset ovat siihen sopivan ikäisiä. (K15)

Osa vuoroasumisen puolestapuhujista, kuten kirjoittaja yllä, mainitsee lapsen iän vaikuttavan mahdollisuuteen valita vuoroasuminen, mutta kukaan ei määrittele, minkä ikäiselle lapselle vuoroasuminen soveltuu ja minkä ikäiselle ei. Oletettavasti iän mainitsevat tarkoittavat, että vuoroasuminen ei sovi kaikkein pienimmille lapsille.

Kaikki vuoroasumisen puolestapuhujat päättävät pohdintansa lapsuutensa asumisesta positiiviseen sävyyn kuvaten lämpimiä välejä perheenjäseniinsä tai kommentoiden omien lasten mahdollista vuoroasumista myönteisesti.

Nyt aikuisena minulla on todella lämpimät välit kaikkiin perheenjäseniini, koen saaneeni terveen parisuhdemallin isältä ja hänen vaimoltaan, ja toisaalta myös hyvän roolimallin äidistäni. Luulen, että lapsuuteni ja nuoruuteni olivat jopa keskimääräistä turvallisempia ja onnellisempia. (K10)

Kirjoittaja kuvaa vuoroasumiskokemustaan kokonaisuutena onnistuneeksi ratkaisuksi hänen perheelleen ja pitää vanhempien eroa ja lasten vuoroasumista onnellisina asioina. Myös kaikkien muiden vuoroasumisen puolestapuhujien kuvaukset asumisestaan ovat sävyltään iloisia ja myönteisiä.

Kaksi tutkimuksen osallistujista kertoo omasta kokemuksestaan vanhempana tai sosiaalisena vanhempana ja molemmat peilaavat kokemusta oman lapsuutensa vuoroasumisen kautta. Toinen heistä lukeutuu vuoroasumisen puolestapuhujiin.

Myöhemmin olen elänyt samanlaisessa tilanteessa aikuisen roolissa, tällä kertaa äitipuolen asemassa. Omat positiiviset kokemukset vaikuttivat todennäköisesti myös siihen, että tämäkin ratkaisu oli erittäin onnistunut. (K10)

Kirjoittaja kokee omien myönteisten lapsuuden kokemustensa olevan yhteydessä siihen, että vuoroasuvan lapsen sosiaalinen vanhemmuus on myös ollut onnistunut kokemus. Hän kokee varttuneensa kahdessa onnellisessa kodissa yhden onnettoman sijaan. Hänellä on edelleen aikuisena läheiset välit kaikkiin perheenjäseniinsä, mikä vaikuttaa hänen suhtautumiseensa sosiaalisena vanhempana toimimiseen ja omien lasten vuoroasumiseen.

Yhteistä useimmille vuoroasumisen puolestapuhujille näyttäisi olevan, että he kokevat heillä olleen kaksi tasavertaista kotia, ja kodit ovat sijainneet hyvien kulkuyhteyksien päässä toisistaan ja koulusta. Vaikka vanhemmat eivät olisi kysyneet lasten mielipidettä asumisjärjestelystä heti eron yhteydessä, lapset ovat saaneet vaikuttaa asumiseensa ajan kuluessa. Vuoroasumisen puolestapuhijat kertovat myös läheisistä suhteista uusiin perheenjäseniin.

6.3. Vuoroasumisen vastustajat

Vuoroasumisen vastustajiksi nimeämäni tutkimuksen osallistajat antavat vuoroasumiskokemukselleen voittopuolisesti negatiivisia merkityksiä. He olisivat halunneet asettua asumaan pääasiassa toisen vanhemman luokse, kuten sitaateista alla ilmenee.

Olisimme halunneet pikkuveljen kanssa olla enemmän äidin luona, mutta isä halusi nähdä lapsiaan enemmän kuin vain joka toinen viikonloppu. (K1)

Ja sit yhess kohtaa määhä halusin muuttaa iskälle kokonaan mut ei se onnistunu iskül, koska se teki niin paljon töitä. ... Ja se sanottiin vaan, ett iskün töiden takia ett ei me voi muuttaa. (H)

Useimmilla vuoroasumisen vastustajilla on ollut vain vähän tai ei lainkaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan asumiseensa eron yhteydessä tai myöhemmin asumisen aikana. Useimpien vanhemmat eivät ole missään vaiheessa kuulleet lapsia myöskään muissa näitä koskevissa asioissa. Poikkeuksen tässä ryhmässä muodostaa henkilö, joka kertoo saaneensa olla mukana vaikuttamassa vuoroasumisen käytäntöihin koko vuoroasumisensa ajan. Vanhemmat kysyivät hänen mielipidettään asumisesta jo ennen erilleen muuttoaan ja edelleen vuoroasumisen jatkuessa. Tästä huolimatta hän suhtautuu vuoroasumiseen kielteisesti. Vaikka häntä oli kuultu lapsena, vaikuttaa siltä, että hän oli jättänyt oman näkemyksensä kertomatta lojaalisuudesta vanhempiaan kohtaan. Hän kertoo jääneensä asumaan pelkästään toisen vanhempansa luokse täysi-ikäistyttyään, vaikka oli tällöin vielä käynyt koulua ja olisi halutessaan voinut jatkaa vuoroasumista koulun päättymiseen saakka. Hänen kertomuksestaan saa käsitksen, että hän toteutti toiveensa asumisestaan vasta täytettyään 18, vaikka vanhemmat olisivat mahdollistaneet tämän jo aikaisemmin. Hän jatkoi vuoroasumista täysi-ikäisyyteen saakka, koska koki sen vastaavan vanhempien toivetta. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on huomattu, että joissakin tilanteissa lapset eivät ota vanhempien kanssa puheeksi omaa toivettaan, koska uskovat vanhempien haluavan heidän vuoroasuvan (Haugen 2010; Smart 2004).

Vuoroasumisen vastustajat kuvaavat seuranneensa myös monilla muilla tavoin vanhempiensa mielialoja ja pyrkineensä olemaan aiheuttamatta näille hankaluutta.

Esikoislapsena koin pieniä paineita arjen sujuvoittamisessa, enkä yrittänyt kapinoida tai aiheuttaa hankaluuksia. Lohdutin paljon äitiä, mikä teki isän luona olemisesta vähän kiusallista. (K4)

Osa vuoroasumisen vastustajista kertoo joutuneensa aikuisen rooliin ja tukemaan vanhempiaan eron jälkeen. Lapset eivät useimmiten halua asettua kummankaan vanhemman puolelle ristiriitatilanteissa ja tuntevat itsensä usein vaivaantuneiksi, ahdistuneiksi tai vihaisiksi, jos vanhemmat haluavat jakaa aikuisten välisiä kiistoja lapsille (ks. Karttunen 2010, 96). Kirjoittaja kuvaa edellä tällaista lapsen kannalta ristiriitaista tilannetta, jossa lapsi on tahtomattaan joutunut ottamaan aikuisen roolin toisen vanhemman tukijana, ja hänelle syntyy lojaalisuusristiriita suhteessa vanhempiinsa.

Kaikki tutkimuksen osallistujat, mutta erityisesti vuoroasumisen vastustajat, korostavat lapsen kuulemista asumisen kaikissa vaiheissa.

Ehottomasti ei saa tehdä mitään päätöstä, ellei lapset oo samaa mieltä. Eikä ne välttämättä ... tietysti siinä tilanteessa, niin siinähan voi vaikka kapinoida tai vaikka mitä tehdä, mutta siis kummiski niinku jollakin tavalla kommunikoida niitten kanssa. Mun mielestä se on enemmänki niitten asia ku niitten vanhempien asia. (H)

Haastateltava on sitä mieltä, että lapsen asumisesta päätettäessä lapsen mielipiteen pitäisi olla ratkaiseva. Vaikka lapsen näkemys voi perustua parhailaan meneillään oleviin kiistoihin vanhempien tai toisen vanhemman kanssa, lapsen näkemyksellä tulisi silti olla suurin painoarvo ratkaisua tehtäessä. Kaikkien haastavimpia ovat tilanteet, joissa vanhemmilla on keskenään eri näkemys lasten asumisesta ja lapsilla mahdollisesti vielä molemmista vanhemmista poikkeava kanta. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361 § 11) lähtee siitä, että lapsia tulee kuulla näiden iän ja kehitystason mukaisesti. Aina ei ole helppoa tulkita, mitä tämä tarkoittaa. Milloin tulisi toimia lapsen esittämän toiveen mukaisesti ja milloin näkemyksen voi ajatella perustuvan lapsen sen hetkiseen mielentilaan? Lapsen näkemys voi lisäksi muuttua lyhyelläkin aikavälillä.

No vanhempien [pitää päättää lasten asumisesta]. Mut sit taas, jos lapsi on sen... Siis jos lapsella on jo ikää, niin kyllähän sen lapsen niinku mielipidettä pitää myös kuunnella. Jos lapsi sanoo, ett hän ei halua mennä, niin ei sitä lasta voi ... mun mielestä sitä lasta ei voi pakottaa. — Jos se on pelkkää kiukuttelua ... mitä kyllä varmaan mulla on ollu, mut sit taas kyl pitäs lastaki kuunnella. (H)

Haastateltava yllä pitää tärkeänä, että vanhemmat viime kädessä päättävät lapsen asumisesta, vaikka lasta kuullaan. Myös hän nostaa esiin lapsen ”kiukuttelun”, jolloin lapsi voi esittää näkemyksiään tunnekuohon vallassa ja olla asiasta toista mieltä lyhyen ajan kuluttua. Kyseinen haastateltava tarkastelee asiaa myös kahdesta eri näkökulmasta, lapsen ja vanhemman roolissa. Vaikka hän itse kokee lapsuuden vuoroasumisen olleen pääasiassa negatiivinen kokemus ja olisi toivonut siihen muutosta, vanhempana asiaa tarkastellessaan hän on sitä mieltä, että päätöksen tekevät viime kädessä vanhemmat.

Aineiston perusteella voi todeta, että vanhempien tulisi ottaa huomioon lasten mielipide päättäessään heidän asumisestaan. Yhteistä näkemystä siitä, minkä ikäistä lasta tulisi kuulla, ei aineiston perusteella kuitenkaan muodostu.

Kyllä siinä varmaan ihan niinku kaiken ikäsiä, tai jos ne osaa puhua .. niinku tavallaan silleen tietysti se on niinku .. Kyllähän niinku aika nuoresta iästä ihmiset on jo suht järkeviä sillä tavalla ku aattelee tämmösiä asioita. (H)

Siis sanotaan, ett sit niinku ku alkaa se teini-ikä, sit mun mielestä. Ett jos ei kotona voi hyvin, niin kyll sit pitäis pystyy päättämään. Tai ainakin kokeilla sitä, ett onnistuisko se paremmin, ett oisko se lapsi onnellisempi. Kokisko se olonsa turvallisemmaks. Ett kyll se pitäis olla... No 12, 13, siit ylöspäin. Riippuu lapsesta. (H)

Osa vuoroasumisen vastustajista on sitä mieltä, että jo aivan pientä lasta tulisi kuulla hänen ikätasoaan vastaavasti, osa taas on sitä mieltä, että teini-ikää lähestyvä lapsi on riittävän vanha ottamaan kantaa omaan asumiseensa. Ero osallistujien välillä näyttää syntyvän ainakin siinä, onko heillä omia lapsia vai ei. Osallistuja, joka pohtii asioita samanaikaisesti lapsen ja vanhemman näkökulmasta asettaa ikärajan lapsen kuulemiselle selvästi korkeammalle kuin muut vastaajat.

Tutkimuksen osallistujien mielestä neuvottelua asumisesta pitäisi ajan kuluessa käydä tarpeen mukaan uudelleen.

Siis kyllähän siinä ku kasvaa koko ajan niin kyllähän siinä voi olla niinku kaiken maailman muutoksia Eihän ikinä suunnitelmaa lyödä lukkoon, se aina elää ja sen täytyykin elää ... jopa vanhemmatkin voi miettiä jotain muuta vähän ajan päästä ... Koska jos se tuntuu siltä, että se on semmosta pakottamista, niin sittenhän siinä voi just käydä niin että ei sit kukaan enää tykkää siitä. (H)

Haastateltava korostaa, että vuosien kuluessa tilanteet muuttuvat ja lasten asuminen tulisi tarvittaessa arvioida uudelleen. Lasten kasvaessa näiden oma näkemys asumisesta voi muuttua, mutta sen lisäksi myös vanhemmat voivat muuttaa käsitystään vuoroasumisesta kertyneen kokemuksen perusteella.

Perhettään vuoroasumisen vastustajat kuvaavat eri tavalla kuin vuoroasumisen puolestapuhajat. Puolestapuhujille perheeseen kuuluivat biologisten perheenjäsenten lisäksi laajasti myös vanhempien uudet kumppanit ja näiden lapset. Vaikka myös osa vuoroasumisen vastustajista sisällyttää perheeseensä sosiaalisia vanhempia ja sisaruksia, kaikki eivät niin tee tai rajaavat ainakin osan biologisista tai sosiaalisista perheenjäsenistä perheensä ulkopuolelle.

*Perheeseen kuului siis äiti, isä ja kaksi nuorempaa sisarusta, sekä myöhem-
mässä vaiheessa lisäksi isän uusi vaimo, ja toinen hänen tyttäristään, joka
muutti luoksemme. (K4)*

Nekin vuoroasumisen vastustajat, jotka sisällyttävät uudet perheenjäsenet perheeseensä kuu-
luviksi, eivät yleensä koe suhteen olleen erityisen läheinen tai lämmin. Osalle tutkimukseen
osallistuneista perheenjäsenten nimeäminen ei ole itsestään selvää, ja he haluavat tehdä eron
biologisten perheenjäsenten ja uusien perheenjäsenten välillä.

*No tietysti, äiti ja isä ... siis isä ihan. Ja tota no tietysti sisko. Mä en tiää, tu-
liko siinä vaiheessa vielä sitte [Äidin puoliso]. Mutta kyllä nekin niinku tavall-
laan siihen niinku yhtälöön ... ei tietysti omasta mielestä välttämättä ihan
yhtä vahvasti, kun se alkuperäinen perhe, mutta tietysti kyllähän nekin on ta-
vallaan on perheenjäseniä, niin sit [Äidin puoliso] ja sit se [Äidin puolison
lapsi]. Mä en muista oliko sillan mun isällä joku, mutta sanotaan näin, että
se oli se perhe siihen aikaan. (H)*

Haastateltava kertoo perheestään pohdiskellen sisällyttäen siihen heti biologiset vanhemmat
ja sisaruksen, mutta hän on kahden vaiheilla, kuuluvatko sosiaaliset vanhemmat hänen per-
heeseensä. Pohdinnan kuluessa hän sisällyttää äidin puolison ja tämän lapsen ikään kuin
perheensä ulkokehille. He kuuluvat perheeseen, mutta eivät yhtä läheisinä kuin alkuperäisen
perheen jäsenet. Tämä kuvaus vastaa osaa Linnavuoren (2007, 126) tutkimukseen osallistu-
neiden lasten perhekuvauksista. Hänen tutkimukseensa osallistuneista lapsista seitsemän
vanhemmalla oli uusi puoliso, ja neljä heistä sisällytti nämä puoliset perhekuvaansa.

Yksi vuoroasumisen vastustaja poikkeaa muista perheensä kuvauksessa, eikä hänen perhe-
käsityksensä noudata myöskään Linnavuoren (2007) näkemystä vuoroasuvan lapsen perhe-
käsityksestä.

*Perheeseen kuuluivat äiti ja sisko. Vaikka isä on ollut läsnä aina elämässä
niin ei se ole kuitenkaan kuulunut ehkä niinkään. En muista, että me oltaisiin
oltu perhe kuitenkaan, koska isällä on ollut uusi nainen ja tavallaan uusi
oma perhe silloin hänellä itsellään. En kokenut missään kohtaa, että he olisi-
vat kuuluneet perheeseen, ei. (H)*

Haastateltava sulkee isän ja tämän uuden perheen kokonaan oman perheensä ulkopuolelle.
Hänen perhekäsitykseensä vuoroasumisajalta sisältyvät ainoastaan äiti ja sisko. Kotien väli-
matka oli useita kymmeniä kilometrejä ja lasten kaverit asuivat lähellä äidin kotia. Tässä

perheessä vuoroasuminen oli järjestetty siten, että arkea vietettiin äidin luona ja kaikki vapaat ja pyhäpäivät oltiin isän luona, mikä omalta osaltaan vaikuttaa kokemukseen perheestä. Isän luona ei vietetty arkea, mikä saattoi aiheuttaa tunteen kylässä olemisesta.

Vuoroasumisen puolestapuhujien kokiessa poikkeuksetta heillä olleen kaksi tasavertaista kotia vuoroasumisen vastustajilla tilanne on ollut hyvin erilainen.

En kyllä ikinä kokenut, kun sinne [isän luo] meni, ett olisi niinkään tervetullut, ei tullut semmoista oloa. Se johtui [isän] uudesta naisesta. (H)

Useimmat kuvaavat toisen kodin tuntuneen enemmän kodilta tai että he olisivat toivoneet saavansa asua pääasiassa yhdessä kodissa. Kuvaukset kodeista ovat myös jossakin määrin ristiriitaisia. Jossakin kohtaa haastateltava tai kirjoittaja voi puhua molempien vanhempien kodeista kotina, mutta toisessa kohtaa hän voi tuoda ilmi, että toisen vanhemman luona oli kuitenkin vierauden tunne. Toisaalta usein vaihtuvien yöpaikkojen seurauksena joillekin muodostui läheiseksi vanhempien kotien lisäksi jokin kolmas paikka.

Olen aina kokenut, ett minulla on kolme kotia. Koska me oltiin mummilassa niin paljon ja edelleenkin se on paikka, mihin on turvallista palata. Se on ainut paikka, mikä on pysynyt siinä kaiken muun paskan keskellä. (H)

Haastateltava pohtii kodin tunnetta monesta näkökulmasta. Hän kertoo toisaalta kokeneensa, että vanhempien kodit eivät olleet keskenään tasavertaisia, mutta toisaalta isän ja äidin kodin sijaan hyvin läheiseksi muodostui isoäidin koti, jossa haastateltava vietti lapsena paljon aikaa.

Osa vuoroasumisen vastustajista kuvaa vanhempien kotien sijainneen suhteellisen kaukana tai hankalan välimatkan päässä toisistaan. Toinen vanhemmista muutti eron jälkeen kauas, jopa naapurikaupunkiin, jolloin vuoroasumisen käytännön järjestelyt muodostuivat monella tapaa haastaviksi. Jos vanhempien kotien välillä oli välimatkaa useita kymmeniä kilometrejä, koulukavereiden tapaaminen ei juuri onnistunut lapsen ollessa kauempana koulusta asuvan vanhemman luona.

Niin kyllä sekin tuntu aina, että no en mä voi nyt viikonloppuna tulla, koska mä lähien iskälle ... tai niinku mä oon lomät poissa, en mä oo [kotikaupungissa]. Oli se ehkä vähän semmonen, ett kaikki muut saa sit olla ja suunnittelee ja sit sää itte vaan... (H)

Haastateltava, joka asui sisarensa kanssa äidin luona arkipäivät ja toisella paikkakunnalla asuneen isän luona viikonloput, koulun loma-ajat ja juhlapyhät, kertoo kokeneensa järjestyksen huonona erityisesti teini-iässä, jolloin olisi ollut tärkeää saada viettää viikonloppuja ja muuta vapaa-aikaa koulukavereiden kanssa.

Vain puolet kaikista tutkimuksen osallistujista mainitsee kahden kodin säännöt. Osa tutkimuksen osallistujista ei pidä sääntöjen erilaisuutta erityisen suurena ongelmana, mutta vuoroasumisen vastustajat nostavat sääntöjen erilaisuuden esiin selvästi muita useammin. Kyse ei ole välttämättä siitä, oliko kasvatustyyli tiukka vai rento, vaan hankaluutta aiheutti sääntöjen erilaisuus.

Äidillä oli myös aivan erilainen kasvatuskäsitys kuin isällä. Äiti otti kaiken rennommin ja hänen luonaan saimme pikkuveljen kanssa olla sellaisia kuin olimme. (K1)

Esimerkiksi just vaikka, jos tulee vähän myöhemmin kotiin. Niin toisessa kämpässä siitä ei välttämättä välitetty niin paljon, mutta toisessa välitettiin enemmän. Esimerkiksi tämmösiä asioita. Niin sit tietysti on se vähän outoa, kun joutuu tottumaan kahteen eri systeemiin. (H)

Osa vuoroasumisen vastustajista kuvaa vanhempien uusilla puolisoilla olleen vaikutusta kodin ilmapiiriin ja kasvatuskäytäntöihin ja he kokevat, että uusperheessä kaikkia lapsia eivät koskeneet samat säännöt.

*Negatiivista taas oli esim. ... kasvatuserot, koska kun vaihtoi äitiltä isälle piti muistaa eräitä tapoja, joita piti isän luona noudattaa. —
Ennen kuin isä löysi itselleen naisystävän kävimme hänen luonaan todella usein, koska isä oli samanlainen kuin äitikin kasvatuksessa ettei ottanut kaikkea niin vakavasti ja kotona sai olla oma itsensä sekä tehtiin kaikkea kivaa yhdessä. Kun naisystävä tuli kuvioihin kaikki muuttui, koska hän ei aluksi pitänyt minusta ja pikkuveljestäni ja meillä oli eri säännöt kuin avovaimon lapsilla. (K1)*

Kirjoittaja kertoo yhdessä kohtaa vuoroasumisen hankaluudesta ja kahden kodin erilaisista säännöistä, toisessa kohtaa sama kirjoittaja kertoo vuoroasumisen sujuneen hyvin siihen saakka, kunnes vanhemmalle tuli uusi puoliso. Kuvauksessa vanhemman uuden puolison myötä perheeseen muodostui uudenlaiset säännöt ja käytännöt.

Erityisesti vuoroasumisen vastustajat kokevat jatkuvan kulkemisen kahden kodin välillä aiheuttavan levottomuutta ja luovan lapselle epävarmuutta. Tilannetta kuvataan niin, että lapsella on koko ajan lähtemisen tunne, mihinkään ei voi asettua pidemmäksi aikaa, kuten haastateltava alla:

Olin tosi kateellinen kaverille, joka oli sisustanu sen huoneen ... asetellu sen pöydälle koneen ja kaiuttimet ja kaikki .. se oli silleen mahtavasti. Itä ei voinu, tai siinä ei ollu mitään järkee, kun sit taas viikon tai kahen päästä ois taas pitäny purkaa kaikki ku siirty toiselle vanhemmalle. (H)

Osa tutkimuksen osallistujista kertoo, että siirrettävää tavaraa oli melko paljon, joten joka viikko piti pakata säkellinen omaisuutta, jota siirrettiin kahden kodin välillä. Hyvänä vaihtoehtona ei pidetä myöskään sitä, että molempiin koteihin olisi hankittu omat tavarat, jolloin pakkaamista olisi ollut vähemmän.

Jos isä osti vaatteita, niin ne oli isällä. Jos äiti osti vaatteita, ne oli äidillä. Sillon ihan alkuun, se oli naurettavinta, mun mielestä, ihan suoraan sanottuna. Se oli tosi tyhmää. Niin sit jos mä olin äidillä ja mä halusin jonku vaateen isältä, niin mä en voinu ottaa sitä. ... Mun mielestä, kun ne kerta oli mun vaatteita, niin mä sain ite päättää, missä ne on. (H)

Haastateltava nostaa esiin varsin tyypillisen vuoroasumiseen liittyvän tilanteen, jossa vanhemmat tarkastelevat asumista ja hankintoja omasta näkökulmastaan lapsen näkökulman sijaan. Vanhempi kokee, että hänen hankkimansa tavarat saavat olla käytössä vain hänen kotonaan, jolloin lapselle voi tulla hankalia ja joskus koomisiakin tilanteita hänen siirtyessään vanhempien kotien välillä. Pahimmassa tapauksessa lapsi voi joutua jättämään esimerkiksi ulkovaatteensa tai -kenkensä toisen vanhemman autoon siirtyessään toisen vanhemman luokse. Yksi tutkimukseen osallistunut pohtii, että kahteen kotiin on mahdollista hankkia keskeiset tarvikkeet lasten ollessa pieniä, mutta teini-ikään tullessa tietyt merkkipaateet, -kengät ja muut tarvikkeet muodostuvat tärkeiksi, eikä niitä ole mahdollista tai järkevää hankkia kahta kappaletta. Viimeistään siinä vaiheessa kahden kodin välillä siirrettävän tavaran määrä lisääntyy.

Vuoroasumista perustellaan usein sillä, että lapselle syntyy läheinen suhde molempiin vanhempiin. Erityisesti suhde etävanhempaan muodostuu kiinteämmäksi kuin jos tätä tapaa vain satunnaisesti. Osa vuoroasumisen vastustajista kuvaa kuitenkin suhteellisen huonoja välejä molempiin vanhempiinsa. Yksi tutkimukseen osallistuneista puolestaan katsoo, että hänellä

olisi äitinsä kanssa nykyistä huonommat välit, mikäli hän olisi asunut pääasiassa tämän kanssa ja viettänyt aikaa isän kanssa vain vähän:

Uskon, et jos ei olisi ollut vuoroasumista, niin olisi äitiin vielä huonommat välit nykyään. On siinä vuoroasumisessa omat hyvät puolensa myös. (H)

Hänelle välillä erossa oleminen lähivanhemmasta esti välien liiallisen kärjistymisen, minkä vuoksi hän kokee, että vuoroasuminen ei ollut kaikilta osin pelkästään negatiivinen kokemus. Kaikki muutkin vuoroasumisen vastustajat antavat vuoroasumiskokemukselleen myös positiivisia merkityksiä. Moni vuoroasumisen vastustaja kommentoi asumismuodon myönteiseksi puoleksi yhteyden säilymisen molempiin vanhempiin. Kielteiset merkitykset kuitenkin painottuvat kaikkien vuoroasumisen vastustajien kertomuksissa.

Kyllä mun mielestä siinä on aika paljonki [huonoja puolia]. Mun mielestä enemmän huonoja kuin hyviä, mun kokemuksesta. — Että ikinä ei voinu niinku sanoo, että niinku oli kotona, mutt ei se ollu tavallaan sitä omaa, sitä ihan niinku mihin tulee joka päivä — On sekin hyvä, jos tykkää semmoisesta jatkuvasta vaihtelusta. (H)

Haastateltava pohtii pitkään miettiessään vuoroasumisen huonoja ja hyviä puolia ja huomaa, että hänen omasta näkökulmastaan hyviä puolia ei juuri ole. Hän kertoo kokeneensa toistuvat siirtymiset kahden kodin välillä rankkoina. Hän kuitenkin jatkaa, että kyse on hänen henkilökohtaisesta näkemyksestään ja jollekin toiselle jatkuva vaihtelu voi sopia hyvin.

Vanhempien väliset ristiriidat korostuvat joidenkin vuoroasumisen vastustajien kertomuksissa.

Ei se ero ollut koskaan mukavaa ja se asuminen oli hankalaa kuljetuksien takia. Kaikesta piti riidellä ja mitään ei voitu tehdä sovussa. — 3v asuimme näin kunnes muutin opiskeluasuntoon. (K13)

Kirjoittaja kertoo asuneensa ensin isänsä luona, kunnes äidin vaatimuksesta siirtyi asumaan vuorotellen molempien luona. Vaikka ulkoiset puitteet olivat molemmissa kodeissa kunnossa, äidin koti ei missään vaiheessa tuntunut omalta kodilta siellä asuneiden äidin uuden puolison ja tämän lapsen vuoksi. Hänen kirjoitelmastaan saa käsityksen, että hän muutti opiskelija-asuntoon päättääkseen hänelle epämieluisan vuoroasumisen.

Joillekin vuoroasuminen on ollut kokonaisuudessaan erittäin kielteinen tai jopa ahdistava kokemus.

On tää kauheeta tiiäks muistella noin vanhoja asioita ja sit tulee vähän semmonen olo, ett just sillon ku se on ollu niin sillon se on ollu kauheeta lapsen silmissä. Nyt sitä yrittää aikuisena miettiä vähän.. (H)

Haastateltava toteaa haastattelun loppuvaiheessa lapsuuden asumisjärjestelyjen muistelemisen havahduttavan hänet ymmärtämään, miltä hänelle epämieluisa asumisjärjestely tuntui lapsen näkökulmasta. Hän oli itse vuoroasuessaan esittänyt toiveen saada siirtyä asumaan pelkästään toisen vanhemman luokse, mutta vanhemmat pitivät kiinni lasten vuoroasumisesta. Hän mainitsee useaan otteeseen vuoroasuvien lasten olevan heittopusseja, joita heitellään paikasta toiseen.

Koska vuoroasumisen vastustajat näkevät vuoroasumisen voittopuolisesti huonona ratkaisuna, he eivät luonnollisesti suosittelle sitä myöskään muille.

Vuoroasumisessa on puolensa, mutta se vaatii uhrauksia ja totuttelemista. En lähtisi suosittelemaan, ellei ole ihan pakko. (K4)

Vuoroasumisen vastustajat painottavat myös omien lasten mahdollista vuoroasumista pohiessaan lapsen oman mielipiteen huomioon ottamista. Kaikki ovat sitä mieltä, että lapselle on tärkeää säilyttää yhteys molempiin vanhempiin, mutta heidän mielestään asumisen tulisi olla vain yhden vanhemman luona ja lapsi voisi tavata toista vanhempaa esimerkiksi joka toinen viikonloppu tai muulla tavoin lapsen toiveen mukaisesti. Vuoroasumisen vastustajat näyttävät ajattelevan vuoroasumispäätöksen perustuvan pitkälti vanhempien ajatukseen tasapuolisuudesta samaan tapaan kuin Harris-Short (2010). Vanhemmat ovat voineet päätöstä tehdessään aidosti pitää vuoroasumista lapsen näkökulmasta hyvänä ja tasapuolisena asuismuotona. Toisaalta lapsen vuoroasumiseen on voitu päätyä myös vanhempien välisen tasa-arvon toteutumiseksi, jolloin lapsen edun tarkastelu on jäänyt vähemmälle.

Siis tottakai, sehän on kaikista paras tilanne, jos se toimis niin kun sen pitäis mut se ei ikinä toimi niin kuin sen pitäis. Mun mielestä niinku sehän on varmaan se, mitä kummatkin haluaa vanhemmista, mutta mä suosittelisin sitä, että muuttais pääsääntöisesti toisen ... Koska kummiski se vaatii paljon vähemmän siltä lapseltaki. Ett jos sen lapsen niinku näkökulmasta ... (H)

Haastateltava näkee asumismuodon teoriassa hyvänä vaihtoehtona lapselle, mutta hän kokee käytännön arjessa huonoja puolia olleen niin paljon, että hän ei toivoisi omien lasten joutuvan kokemaan samaa kuin hän itse on kokenut.

Kaksi tutkimuksen osallistujita kertoo omista kokemuksistaan vanhempana. Toinen heistä on vuoroasumisen vastustaja, joka on tällä hetkellä omien lastensa yksinhuoltaja.

He on tällä hetkellä joka toinen viikonloppu isällään. Mut se, ett en ikinä viikko–viikkoo, enkä tota niinku sitä ees ett he ois ees viikkoo isällään kesälo-malla. Mut se just niinkun mä oon meidän äitille sanonu, ett mä en ikinä tekis sitä kummiskaan, koska mä oon ite kokenu sen, että lapsena sää koet olos niinkun heittopussiks ja sit se ett miehet menee .. tai niinku uus puoliso menee tavallaan yli. Ett sitä en tuu ikään tekeen omille lapsille. (H)

Haastateltavan oma vuoroasumiskokemus on ollut hyvin kielteinen, eikä hän voi nyt yksinhuoltajavanhempana ajatella omien lastensa vuoroasuvan. Hän toteaa suhteen molempiin vanhempiin olevan lapsille tärkeä, mutta hän katsoo lapsen kannalta olevan parasta ylläpitää suhdetta niin, että lapset asuvat pääasiassa toisen vanhemman luona ja tapaavat säännöllisesti toista vanhempaa. Hän ei pysty omaan kokemukseensa peilaten kuvittelemaan, että vuoroasuminen voisi missään olosuhteissa olla onnistunut ratkaisu. Omaa lapsuuden vuoroasumista pohtiessaan hän kokee vanhempien vaakakupissa vastakkain asettuneen lapset ja uudet puoliset, eikä hän halua omien lastensa tuntevan jäävänsä toiseksi vanhemman uuden parisuhteen rinnalla. Kokemus vanhempien uusien parisuhteiden ensisijaisuudesta lapsiin verrattuna ei välttämättä liity suoraan vuoroasumiseen. On mahdollista, että kokemus olisi ollut samanlainen, vaikka lasten asuminen olisi ollut pääasiassa toisen vanhemman luona vuoroasumisen sijaan.

Vuoroasumisen vastustajilla on ollut hankaluuksia joko uusien perheenjäsenten kanssa tai toinen biologisista vanhemmista on jäänyt jossain määrin etäiseksi. Heille on myös yhteistä, että he ovat kokeneet kahden kodin ilmapiirin tai säännöt häiritsevän erilaisina ja toistuvat siirtymiset kodista toiseen levottomina. He voivat ajatella arjen jakamisen kahden vanhemman välillä olevan periaatteessa kannatettavaa, mutta heidän oman kokemuksensa mukaan järjestely ei ole käytännössä toimiva, eivätkä he sen vuoksi voi suositella asumismuotoa myöskään muille.

6.4. Vuoroasumisen ehdolliset kannattajat

Vuoroasumisen ehdollisiksi kannattajiksi nimeämäni tutkimuksen osallistujat antavat vuoroasumiskokemukselleen varsin tasapuolisesti positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja merkityksiä. He pohtivat vuoroasumista monesta näkökulmasta ja näkevät sen lapsen kannalta periaatteessa hyvänä ratkaisuna.

Mielestäni tärkeintä tässä järjestelyssä, kuten myös yleisesti lapselle helppossa avioeroprosessissa oli se, että vanhempani pysyivät hyvissä väleissä. Tai ainakaan lasten aikana ei tuotu huonoja välejä esille. — Kodista kotiin kulkeminen tuntuu luonnolliselta, eikä siinä mielestäni ole mitään erityisen negatiivisia puolia. — Minun serkkuni vanhemmat ovat myös eronneet ja hekin asuvat vuoroviikoin vanhempiensa luona. Heidän eronsa oli paljon riitaisampi ja välit edelleen jännittyneet. Lasten äiti on pyytänyt heitä pysymään vain hänen luonaan hänen viikollaan ja sillä on selvästi ollut negatiivinen vaikutus lapsiin. Serkkuni kertoi, että hän kokee hänen vanhempansa yrittävät käännättää lapset toista vanhempaa vastaan, joka on varmasti stressaava ja hankala tilanne lapselle. (K3)

Useimmilla ehdollisuus liittyy siihen, että vaikka he kokevat omassa perheessään vuoroasumisen olleen toimiva ratkaisu, he ovat nähneet ystävien tai sukulaisten perheissä myös toisenlaisia kokemuksia, kuten kirjoittaja kuvaa yllä. Hän painottaa vanhempien hyviä välejä ja näkee erityisen haitallisena vanhempien toiminnan, jossa nämä käyttävät lapsia riitansa välikappaleina. Näkemys on linjassa lukuisten aikaisempien tutkimusten kanssa, joissa on huomattu vanhempien riitaisten välien vahingollisuus lapselle (vrt. Barumandzadeh ym. 2016, 219; Smart ym. 2002, 148; Öberg & Öberg 1985, 138; 2002, 94).

Vuoroasuminen varmaan onnistuu jotenkuten sellaisessa tapauksessa, että vanhemmat ovat hyvissä väleissä ja samoilla linjoilla kasvatusasioissa. Mutta en kyllä tiedä, kuinka paljon lapset nauttivat siitä, että joutuvat rajamaan tavaroitaan vähän väliä toiseen kotiin ja sopeutumaan sen ilmapiiriin. (K6)

Joillakin vuoroasumisen ehdollisista kannattajista, kuten edellisellä kirjoittajalla, on puolestaan omakohtaisia kokemuksia perheen sisäisistä hankaluuksista, mutta he näkevät, että vuoroasuminen olisi voinut olla toimiva ratkaisu ilman heidän omaa perhettään kohdanneita haasteita. Näin ollen he toteavat pitävänsä vuoroasumista lapsen kannalta periaatteessa hy-

vänä, mutta asettavat asumismuodon valinnalle tiettyjä reunaehtoja. Osa kuvaa omaa vuoroasumistaan ristiriitaisena kokemuksena, johon sisältyi samanaikaisesti niin hyviä elementtejä kuin haasteita.

Kaikki tottui aika nopeasti eroon ja molempien luona asumiseen ja oli asiat ihan kivasti. Ystäviäkin saatiin hyvin ja oli mukavaa kun heidän riitelykin loppui aikanaan. Harrastuksiin vienti ja koulusta haku tuotti välillä ongelmia, vanhemmat eivät osanneet vuorotella edes niitä. Useasti isäni nöyrtyi ettei harrastukset kärsisi. (K14)

Kirjoittaja kuvaa toisaalta kaikkien sopeutuneen vanhempien eroon nopeasti, mutta toisaalta vanhempien väliset ristiriidat jatkuivat vielä eron jälkeen. Kirjoitelmasta voi päätellä vanhempien yhdessäolon olleen riitaisaa, jolloin vanhempien ero saattoi kuitenkin olla lapsille jopa helpotus. Kyseisen perheen lasten asumista vanhempiensa luona rytmitti vanhempien matkatyö, ja vuoroasuminen näyttää olleen perheelle itsestään selvä vaihtoehto. Sama kirjoittaja jatkaa alla, että äidin uuden puolison myötä lasten asumisjärjestelyt muuttuivat.

Muistan kun kaikki muuttui, kun äitini löysi uuden miehen. Äitistäni tuli itsensä ja keskittyi enemmän omaan elämään. Isäni haki töitä [jotka eivät vaatineet matkustamista] ja jäi kotiin enemmän meidän kanssa. Isän luona sitten asuttiin enemmän lopuksi kunnes muutimme kaikki omillemme. (K14)

Kirjoittajan kuvaama muutos ja siihen johtaneet syyt vaikuttavat varsin tyypillisiltä juuri vuoroasumisen ehdollisille kannattajille. Asumisrytmin muutokset eivät heillä liity välttämättä pelkästään siihen, että lapsi kyllästyi kulkemaan kahden kodin välillä, vaan perheen dynamiikassa tapahtui muutoksia, joiden seurauksena asumismuoto tai -rytmi muuttui. Tyypillinen muutoksen syy on juuri edellä kuvatun kaltainen, jossa toiselle vanhemmalle tulee uusi puoliso. Joillakin taas kuvaan astui toisen vanhemman lisääntynyt alkoholin käyttö, jonka seurauksena vuoroasumisesta täytyi luopua.

Vuoroasumisen ehdolliset kannattajat ovat monista asioista samaa mieltä vuoroasumisen puolestapuhujien kanssa. He eroavat puolestapuhujista kuitenkin siinä, että kaikille asumisen järjestäminen ei ole ollut kaikilta osin itsestään selvää. Osalla heistä on myös kokemus vanhempien asumisesta suhteellisen kaukana toisistaan. Useimpien vuoroasumisen ehdollisten kannattajien perheissä asumisjärjestelyihin on kuitenkin suhtauduttu vuoroasumisen puolestapuhujien perheiden tapaan varsin joustavasti.

Vanhempani asuvat samalla pienellä paikkakunnalla ja kodit olivat aina enintään kolmen kilometrin päässä toisistaan. – – Matkustaminen kotien välillä on siis aina ollut meille lapsille helppoa. Vanhempani eivät ikinä estäneet meitä käymästä tai jopa yöpymästä toisen vanhemman luona vaikka olisikin ollut heidän viikkonsa. (K3)

Kirjoittaja kuvaa vanhempien järjestäneen asumisensa lasten kannalta niin, että kulkeminen kahden kodin välillä oli lapsille mahdollisimman helppoa. Erityisen tyytyväinen kirjoittaja on vanhempien joustavaan suhtautumiseen käynteihin toisen vanhemman luona ja vanhempien asiallisiin väleihin eron jälkeen. Myös muut vuoroasumisen ehdolliset kannattajat korostavat järjestelyjen joustavuuden merkitystä.

Joidenkin tutkimukseen osallistuneiden perhekuvauksissa nousee esiin vanhempien, sisarussten ja uusien perheenjäsenten lisäksi myös perheen lemmikit, joilla näyttäisi olevan monelle tärkeä perheenjäsenen rooli. Huomio on samansuuntainen aikaisemman tutkimuksen (vrt. Linnavuori 2007, 146) kanssa, jossa eroperheiden lapset puhuvat lemmikeistään ja piirtävät ne mukaan perhepiirustuksiin.

Myöhemmin saimme myös kissan ja vaikka äiti hankki sen meille, se kulki meidän mukana kodista kotiin ja tämäkin helpotti kahdessa kodissa asumista. (K3)

Tällä vuoroasumisen ehdollisella kannattajalla vuoroasumiseen ja lemmikkiin liitetyt merkitykset ovat positiivisia. Lemmikkiin liittyvä kuvaus kertoo samalla vanhempien yhteistyökyyvystä, kun kissalla oli lupa siirtyä lasten kanssa samassa rytmissä kahden kodin välillä. Monelle lapselle lemmikin vuoroasuminen perheen lasten kanssa samassa rytmissä on tärkeää ja auttaa silloin, kun lapsella on ikävän tunteita. Kaikilla perheen lemmikkeihin liittyville kokemuksille annetut merkitykset eivät ole positiivisia. Joissakin perheissä lapsille tärkeä lemmikki ei ole saanut siirtyä lasten kanssa kodista toiseen, mikä on omalta osaltaan vaikeuttanut myös lapsen siirtymistä kahden kodin välillä.

Useimmilla vuoroasumisen ehdollisilla kannattajilla on ollut vuoroasumisen puolestapuhujien tapaan tunne kahdesta kodista yhden sijaan. Heidän joukossaan on kuitenkin myös niitä, joille koti määrittyy osaltaan myös fyysisensä ympäristönä, jolloin kodin tunnetta ei tule sen vanhemman luona, joka on muuttanut pois perheen yhteisestä kodista.

Alussa tuntui että se oikea koti on se mihin äiti jäi asumaan. Ei välttämättä vaan äidin takia mutta sen talon – – oli mukavaa isän luona asua ja minulla on myös maailman ihanin isä, mutta se talo ei tuntunut kodilta. (K12)

Kiintyminen kotiin rakennuksena ja ympäristönä on luonnollista lapsille, jotka ovat asuneet mahdollisesti koko lapsuutensa ennen vanhempien eroa yhdessä paikassa. Sen sijaan lapset, jotka ovat tottuneet muuttamaan, eivät vaikuta kiintyvän samalla tavalla kotiin tilana vaan paikkana, jossa vietetään aikaa läheisten kanssa.

Kotien välisellä etäisyydellä on lapsille suuri merkitys kahden kodin välillä kulkemiseen ja tavaroiden kuljettamiseen liittyvien haasteiden lisäksi myös kaveripiirin vuoksi.

Oli totuttelemista ja alkuun siellä pihalla ei kauheesti oman ikäisiä lapsia asunut. Eli oli vaikeaa saada kavereita. Isäni muutti siis [lähikuntaan] — Myöhemmin löysin paljon kavereita ja viikko viikko asuminen ei enään haitannu. (K12)

Vuoroasumisen ehdollisista kannattajista monella on kokemus vanhempien asumisesta kaukana toisistaan, jolloin myös kavereiden tapaaminen koulun ulkopuolella on ollut hankalaa. Useissa aikaisemmissa tutkimuksissa yhtenä ehtona vuoroasumisen onnistumiselle todetaan olevan mahdollisuus kaverisuhteiden säilyttämiseen tai luomiseen. Muun muassa Campo ym. (2012, 305) sekä Öberg ja Öberg (2002, 202) havaitsivat vanhempien kotien välisen etäisyyden ja sijainnin suhteessa kouluun vaikuttavan merkittävästi vuoroasuvien lasten arkeen ja mahdollisuuteen viettää aikaa kavereiden kanssa koulun jälkeen. Tällä on oma vaikutuksensa myös lapsen näkemykseen vuoroasumisesta.

Osa vuoroasumisen ehdollisista kannattajista kertoo kahden kodin sääntöjen ja ilmapiirin poikenneen toisistaan merkittävästi, toiset taas kertovat sääntöjen olleen jokseenkin samantyyppiset molemmissa kodeissa ja vanhempien välillä olleen hyvän keskusteluyhteyden.

Kahden kodin arki ei ollut helppoa, koska ilmapiiri oli kodeissa aika erilainen. Tuntui, että äidin luona lapsista huolehdittiin sillä tavalla kuin olisin toivonut, kun taas isän luona oli vapaampaa, mistä en tykännyt. Isän uusi liitto ei ollut onnistunut, ja se heijastui kodin ilmapiiriin. (K6)

Minulla oli aikalailla samat säännöt molempien luona mikä on mielestäni tärkeää. Esim kotiintulo ajat ym. ... Jos jotain isompaa tapahtui vanhempani kokoontuivat yhdessä äitini luokse ja juttelimme asiasta. Heillä oli siinä kohtaa yhteinen rintama. (K8)

Kahden yllä olevan kirjoittajan kokemukset vanhempien kyvystä tehdä yhteistyötä ja poikkeavat toisistaan merkittävästi. Ensimmäinen kirjoittaja kuvaa kotien ilmapiirin olleen hyvin erilainen ja hän olisi toivonut, että vanhemmat olisivat sopineet keskenään molemmissa kodeissa noudatettavista säännöistä. Jälkimmäinen kirjoittaja puolestaan kertoo pyrkineensä välillä pelaamaan tilanteella, jossa asui vuoroin äidin, vuoroin isän luona, mutta pelaaminen ei onnistunut vanhempien toimivan yhteistyön vuoksi. Kaikki eivät mainitse mitään kotien säännöistä, jolloin voi päätellä, että niissä ei ole koettu olevan mitään erityisen merkityksellistä vuoroasumisen näkökulmasta. Lähes kaikki vuoroasumisen ehdolliset kannattajat nostavat sen sijaan juuri vanhempien välisen yhteistyön esiin yhtenä edellytyksenä lasten vuoroasumisen onnistumiselle.

En tiedä voinko suositella vuoroasumista jos vanhemmat eivät pysty kommunikoimaan ollenkaan keskenään. (K8)

Joidenkin vanhemmilla on ollut suuria vaikeuksia tehdä yhteistyötä lasten asioissa ja yksi vuoroasumisen ehdollinen kannattaja kertoo lasten asioista päätettäessä toisen vanhemman ”jyränneen” ja toisen vanhemman myöntyneen ristiriitoja välttääkseen. Suurin osa ehdollisten kannattajien vanhemmista on kuitenkin onnistunut lapsia koskevassa yhteistyössä varsin hyvin. Moni heistä kuvaa vanhempien olleen joko melko hyvissä väleissä tai ainakin välttäneen riitelyä ja toisen vanhemman moittimista lasten kuullen.

Kuten vuoroasumisen puolestapuhujat ja vastustajat, myös moni vuoroasumisen ehdollinen kannattaja nostaa esiin vanhempien uudet kumppanit ja näiden lapset.

Äitipuoli koki ettei hänen mielipiteillään ole paikkaa ja jouduin esimerkiksi itse pesemään isäni luona pyykkiä sekä isä maksoi minusta erikseen vuokraa koska äitipuoleni koki ettei saa päättää asioistani. (K8)

Kirjoittaja kertoo omien vanhempiensa olleen kasvattajana selvästi rennompia kuin isän uusi puoliso, mistä aiheutui perheessä jonkin verran hankausta. Hän oli kuitenkin saanut osallistua itse päätöksentekoon asumisestaan ja asumismuoto tuntui yksittäisistä isän uuteen puolisoon liittyvistä vastoinkäymisistä huolimatta pääsääntöisesti mieluisalta. Välit isän puolisoon eivät teini-iässä olleet lämpimät, mutta kirjoittaja kertoo tilanteen korjaantuneen ajan kuluessa ja heidän pitävän nykyisin säännöllisesti toisiinsa yhteyttä.

Vuoroasumisen positiivisia puolia olivatkin äitipuoli ja isäpuoli, mutta siihen ne positiiviset puolet omalta kohdaltani loppuivatkin. Ja heidänkin seurastaan olisi voinut nauttia niin, että asuu vain yhdessä paikassa, eli tässä tapauksessa äidin luona. (K6)

Suhde vanhempien uusiin kumppaneihin ei kaikilla ollut erityisen läheinen, mutta myös poikkeuksia on. Edellä vuoroasumisen ehdollinen kannattaja kuvaa omassa vuoroasumisessaan parasta olleen lämpimät suhteet vanhempien uusiin puolisoihin. Kirjoittajan vanhempien ero ei ollut helppo, ja heidän riitaisat välinsä heijastuivat myös lapsiin, mikä teki vuoroasumisesta lapsille epämukavaa läheiseksi muodostuneista isä- ja äitipuolista huolimatta.

Joillakin vuoroasumisen ehdollisilla kannattajilla pelkästään suhde vanhempien uusiin puolisoihin ei jäänyt etäiseksi vaan uusilla puolisoilla oli vaikutuksensa myös lapsen ja biologisen vanhemman väleihin. Osa heistä kertoo vuoroasumisen vastustajien tapaan vanhemman muuttumisesta uuden puolison myötä, mistä aiheutui lapsen ja vanhemman välien viilenneminen. Siihen saakka vuoroasuminen oli voinut sujua suhteellisen hyvin, mutta vanhemman tavattua uuden kumppanin lasten asuminen siirtyi kokonaan toisen vanhemman luokse. Täysin päinvastainen kokemus on seuraavalla kirjoittajalla, jonka suhde molempiin vanhempiin ja nuorempiin sisaruksiin muodostui läheiseksi vuoroasumisen ansiosta. Vaikka välit isän uuden puolison kanssa eivät olleet teini-ikässä lämpimät, vuoroasumisen ansiosta myös suhde äitipuoleen kehittyi ajan mittaan läheiseksi.

Minulle syntyi läheiset välit siskoni ja veljeni kanssa. Sain viettää aikaa molempien vanhempien kanssa. Koin itseni halutuksi molempiin perheisiin, joka on mielestäni tärkeää itsetuntoni kannalta (K8)

Vuoroasumisen hyviä ja huonoja puolia sekä onnistumisen mahdollisuuksia ehdolliset kannattajat pohtivat tasapuolisesti. He arvioivat asumismuodon etuja ja haittoja ja niiden välistä painoarvoa.

Luulen, että viikko ja viikko -systeemi ei ole paras mahdollinen; luulen että kaksi viikkoa ja kaksi viikkoa voisi olla parempi. Mutta välillä tulee kyllä mieleen, että kun aikuiset ovat eronneet, he voisivat itse muuttaa kodista toiseen. (K6)

Kirjoittaja puhuu vanhempien vuoroasumisesta ja lisää ehdotuksensa perään hymiön, minkä tulkitsen kuvaavan jonkinasteista epäuskoa siihen, että asuminen olisi mahdollista järjestää

niin, että vanhemmat muuttaisivat kahden asunnon väliä. Kuitenkin yksi vuoroasumisen puolestapuhujista kertoo omassa lapsuudessaan hänen perheensä vuoroasumisen sujuneen juuri siten, että asuntoa vaihtoivat lasten sijaan vanhemmat. Järjestely on mahdollinen, mutta asettaa monia ehtoja onnistumiselleen. On esimerkiksi vaikea kuvitella vanhempien vuoroasumista tilanteessa, jossa heillä on lapsia uuden kumppaninsa kanssa.

Seuraava kirjoittaja on valmis suosittelemaan vuoroasumista tiettyjen reunaehtojen täyttyessä:

Itse suosittelen vuoroasumista, jos vanhemmat ovat vähintään ok väleissä. Jos informaation on mahdollista kulkea ja asioista on mahdollista sopia vanhempien välillä.

Ystäväni lapsi asuu vuoroviikoin vanhemmilla jotka eivät ole missään väleissä. Lapsi vaikuttaa kärsivän tilanteesta. Siksi en tiedä voinko suositella vuoroasumista, jos vanhemmat eivät pysty kommunikoimaan ollenkaan keskenään. —

Itselleni on jäänyt positiivinen kuva vuoro asumisesta. En missään nimessä muuttaisi sitä asiaa lapsuudestani. (K8)

Kirjoittajalla on ystäväpiiristään kokemusta tilanteesta, jossa vuoroasuminen ei ole toimiva ratkaisu, joten hän ei pysty suosittelemaan asumismuotoa ehdoitta, vaikka kokee oman lapsuutensa vuoroasumisen olleen onnistunut ratkaisu. Monen muun vuoroasumisen ehdollisen kannattajan tapaan hänen mukaansa positiivinen kokemus vuoroasumisesta edellyttää vanhemmilta yhteistyötä ja asiallisia välejä.

Vuoroasumisen ehdollisilla kannattajilla on keskenään hyvin erilaisia vuoroasumiskokemuksia, mutta yhteistä kaikille on, että kokemuksille annetut merkitykset jakaantuvat varsin tasaisesti positiivisiin, negatiivisiin ja neutraaleihin. Osa ehdollisista kannattajista kokee oman vuoroasumisensa olleen toimivaa ja he pitävät kahden kodin lapsuuttaan onnellisena. He ovat kuitenkin nähneet ystävien tai sukulaisten perheissä tilanteita, joissa vuoroasuminen ei ole ollut toimiva ratkaisu. Toiset vuoroasumisen ehdollisista kannattajista ovat puolestaan kokeneet oman vuoroasumisensa epäonnistuneen ja kertovat toivoneensa, että saisivat asettua asumaan yhteen kotiin. He voivat kuitenkin kuvitella, että toisenlaisissa olosuhteissa vuoroasuminen olisi voinut toimia hyvin.

Moni vuoroasumisen ehdollinen kannattaja pohtii, onko vuoroasumisessa enemmän hyviä vai huonoja puolia ja lopullinen näkemys pohjautuu omakohtaiseen kokemukseen hyvien ja

huonojen puolien suhteesta. Riippumatta siitä, painottuvatko osallistujan omakohtaisessa vuoroasumiskokemuksessa positiiviset vai negatiiviset merkitykset, vuoroasumisen ehdolliset kannattajat pitävät vuoroasumista toimivana ratkaisuna, jos vanhemmat pystyvät yhdessä ratkaisemaan keskeiset haasteet. Keskeisimpänä onnistuneen vuoroasumiskokemuksen edellytyksenä he pitävät vanhempien yhteistyökykyä.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kaikki tutkimukseni osallistujat antavat vuoroasumiskokemukselleen positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja merkityksiä. Annettujen merkitysten suhde ja painotus vaihtelevat, ja näiden painotusten perusteella jaoin tutkimuksen osallistujat kolmeen ryhmään, jotka nimesin vuoroasumisen puolestapuhujiksi, vuoroasumisen vastustajiksi ja vuoroasumisen ehdollisiksi kannattajiksi. Tutkimukseni tulososiossa tarkastelin kutakin ryhmää erikseen.

Voittopuolisesti positiivisia merkityksiä vuoroasumiskokemukselleen antavat vuoroasumisen puolestapuhujat. He pitävät vuoroasumista lapselle parhaana asumismuotona vanhempien eron jälkeen. Puolestapuhujat painottavat vuoroasumisen etuja, läheisen suhteen muodostumista molempiin vanhempiin ja he pitävät vuoroasumiseen liittyviä kielteisiä puolia arjen vähäisinä käytännön hankaluuksina. Kokemukselleen pääasiassa negatiivisia merkityksiä puolestaan antavat vuoroasumisen vastustajat, jotka näkevät vuoroasumisen lähes yksinomaan negatiivisena. Heidän mielestään vuoroasumisessa voi olla joitakin yksittäisiä positiivisia puolia, jotka ovat kuitenkin niin vähäisiä, että jäävät selvästi negatiivisten varjoon. Vuoroasumisen ehdolliset kannattajat antavat vuoroasumiskokemukselleen varsin tasapuolisesti positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja merkityksiä. Vuoroasumisen ehdolliset kannattajat näkevät vuoroasumisen olevan lapsen kannalta toimiva ratkaisu tiettyjen reunaehtoien täytyessä. Toisaalta heidän mielestään on olemassa tilanteita, jolloin vuoroasumista ei voi suositella.

7.1. Päätöksenteosta perhekäsitykseen ja asumisen käytäntöihin

Useimpien tutkimuksen osallistujien perheissä päätös vuoroasumisesta oli syntynyt vanhempien yhteisellä päätöksellä tai vanhempien välisen neuvottelun tuloksena. Muutamassa perheessä myös lasten mielipidettä oli kuultu. Vaikka suurin osa kuvaa alkuperäisen päätöksen syntyneen lapsia kuulematta, moni kertoo ottaneensa kantaa asumismuotoonsa myöhemmin haluten muuttaa asumisrytmiään. Useimmilla lapsen aloitteesta tapahtunut asumisrytmin muutos tapahtui lyhyemmistä tapaamisista pidemmiksi, esimerkiksi viikosta kahteen tai jopa kolmeen viikkoon. Halua muutokseen perusteltiin muun muassa sillä, että tavaroiden jatkuva siirtely kahden kodin välillä koettiin rasittavana. Myös muulla tavoin haluttiin asettua aloilleen vähän pidemmäksi aikaa. Vuoroasumisen puolestapuhujat ja useat vuoroasumisen ehdollisista kannattajista kertovat vanhempien kuunnelleen heidän mielipidettään, kun taas

vuoroasumisen vastustajat yhtä lukuun ottamatta kertovat, että heidän toiveeseensa asumismuodon muuttamisesta ei ollut tartuttu.

Oman tutkimukseni tulokset lasten osallistumisesta vuoroasumiseen liittyvään päätöksentekoon ovat samansuuntaisia monien aikaisempien tutkimusten kanssa, joissa on huomattu lasten harvoin osallistuvan päätöksentekoon välittömästi vanhempien eron yhteydessä, mutta saavan mahdollisuuden ottaa kantaa asumiseensa myöhemmin. Poikkeuksen muodostavat perheet, joiden vanhempien välit ovat hyvin riitaisat, jolloin lapset eivät saa missään vaiheessa vaikuttaa asumisen käytäntöihin, jotka lisäksi ovat usein hyvin tiukkarajaiset ja joustamattomat. (Berman 2014; Campo 2012, 300.) Vaikuttamismahdollisuudella asumiskäytännön muutoksiin vuoroasumisen myöhemmässä vaiheessa näyttäisi tutkimukseni perusteella olevan yhteys siihen, pitääkö osallistuja vuoroasumista toimivana vai ei. Aikaisemmassa tutkimuksessa on huomattu vuoroasumisen voivan olla lapsen edun mukaista silloin, kun lapselle annetaan mahdollisuus osallistua päätöksentekoon asumisestaan; päätöksenteko on osa lapsen toimijuutta joka vaikuttaa lapsen näkemykseen vuoroasumisesta. (Haugen 2010, 119; Linnavuori 2007, 157.)

Tutkimukseni perusteella vaikuttaa vahvasti siltä, että lapsen mahdollisuudella vaikuttaa asumismuotoonsa vuoroasumisen kuluessa on lisäksi selvä yhteys siihen, kokeeko hän hänellä olleen kaksi samanarvoista kotia. Lapset, joille ei syntynyt tunnetta kahdesta tasavertaisesta kodista, eivät olleet saaneet missään vaiheessa osallistua asumistaan koskevaan päätöksentekoon.

Kaikilla tutkimukseeni osallistuneilla perhesuhteet ovat neuvoteltuja ja perhettä *tehdään*, kuten Morgan (1996; 2011) kuvaa; perheen rajat ovat häilyvät ja ne voivat näyttäytyä eri ihmisille ja eri aikoina eri tavoin. Myös aikuistuneen lapsen näkökulmasta perhe näyttää määrittävän ihmisten välisten suhteiden kautta, jossa keskeistä ovat huolehtiminen ja kunnioitus, kuten Smart ym. (2001, 65–66) kuvaavat. Lähes kaikkien tutkimukseen osallistuneiden perhekuvauksissa alkuperäinen perhe jatkoi olemassaoloaan ja siihen liittyi mahdollisesti lisäksi uusia jäseniä (ks. Castrén 2009, 157–158). Suhde uusiin perheenjäseniin nousee esiin useimpien niiden kertomuksissa, joiden vanhemmilla on ollut uudet kumppanit. Monella on ollut suuria haasteita suhteessaan vanhempien uusiin puolisoihin, mutta yhtä moni kuvaa myös lämpimiä välejä. Useimpien kertomuksissa lapsen suhteella uusiin

perheenjäseniin näyttäisi olevan selkeä yhteys siihen, antaako osallistuja vuoroasumiskokemukselleen pääasiassa positiivisia vai negatiivisia merkityksiä. Kaikilla vuoroasumisen vastustajilla on ollut suhteellisen etäiset välit uusiin perheenjäseniinsä, kun taas vuoroasumisen puolestapuhujista kaikki kuvaavat läheisiä välejä vanhempiansa uusiin kumppaneihin ja heidän lapsiinsa. Havainto on osittain samansuuntainen aikaisemman tutkimuksen kanssa, jossa on huomattu, että asumismuodon muutosta toivovat lapset, joilla on huonot suhteet vanhempien uusiin kumppaneihin ja uusiin sisaruksiin tai etäinen suhde toiseen biologiseen vanhempaan (Berman 2014, 5–6). Tutkimukseeni osallistuneista asumisen rytmi muuttui hankalien henkilösuhteiden johdosta erityisesti vuoroasumisen vastustajilla ja ehdollisilla kannattajilla, kun taas vuoroasumisen puolestapuhujilla asumisen muuttuminen pääasiassa toisen vanhemman luokse liittyi täysi-ikäistymiseen tai vanhemman muuttoon toiselle paikkakunnalle.

Osa vuoroasumisen vastustajista ja ehdollisista kannattajista kuvaa omien vanhempiansa muuttuneen heidän muutettuaan asumaan uusien kumppaneidensa kanssa. Kertomukset ovat yhteneväisiä esimerkiksi Campon ym. (2012, 302–303) kuvauksen kanssa: lapset kokevat uusien puolisoitten tuovan perheeseen uudet säännöt, eikä vanhemmalla ole enää aikaa lapsille entiseen tapaan. Lapsille voi silloin muodostua tunne kylässä olemisesta, jonka seurauksena he haluavat siirtyä asumaan pelkästään toisen vanhemman luokse.

Suomalaisessa perhekontekstissa Rissanen (2016, 252) havaitsi, että erityisesti uusperheissä asuvien lasten riskikäyttäytymisen riski on kohonnut. Hän muistuttaa kuitenkin, että myös vuoroasuva lapsi voi asua puolet ajasta yhden vanhemman kanssa ja puolet ajasta uusperheessä. Kyselylomakkeella toteutetussa tutkimuksessa tällainen vastaaja voi valita taustatietoihin perhemuodokseen vuoroasumisen, yksinhuoltajaperheen tai uusperheen, mikä saattaa vääristää tuloksia. Oman tutkimukseni löydökset antavat viitteitä lasten uusien perheenjäsenten merkityksestä lasten hyvinvoinnille. Moni vuoroasumisen puolestapuhuja kertoo onnellisesta lapsuudesta, johon liittyvät läheiset suhteet uusiin perheenjäseniin, mutta vuoroasumisen vastustajat ja osa vuoroasumisen ehdollisista kannattajista kertovat huonoista tai etäisistä suhteista vanhempien uusiin kumppaneihin, joilla on ollut merkittävä vaikutus kodin ilmapiiriin. Heillä lapsuuden kokemuksista päällimmäisinä muistuvat mieleen hankaluuDET uuteen perhetilanteeseen sopeutumisesta, johon on voinut liittyä vierauden tunne toisessa kodissa tai suru vanhemman muuttumisesta etäiseksi uuden kumppanin myötä.

Tavaroiden jatkuva pakkaaminen nousee esiin useimpien tutkimukseeni osallistuneiden kertomuksissa. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Linnavuori 2007, 100; Smart ym. 2001, 128; Öberg & Öberg 2002, 84) on huomattu lasten kokevan tavaroiden pakkaamisen ja siirtämisen kahden kodin välillä olevan yksi vuoroasumisen varjopuolista. Toisaalta Linnavuoren (2007, 100) tutkimuksessa yksi lapsista kommentoi vuoroasuessa pakkaamista olevan loppujen lopuksi melko vähän, koska hänellä on kaksi kotia, joissa molemmissa on tarvittavat tavarat. Lapsi, joka asuu pääasiassa toisen vanhemman luona, mutta vieraillee usein toisen vanhemman luona voi itse asiassa joutua pakkaamaan enemmän kuin vuoroasuva lapsi ja ”elämään kassista” etävanhemman luona. Myös omassa tutkimuksessani suhtautuminen tavaroiden siirtelyyn rasittavuuteen vaihteli. Kukaan ei kokenut sitä myönteisenä, mutta vuoroasumisen puolestapuhujat kommentoivat asiaa pienenä haittana, kun sen sijaan joillekin vuoroasumisen vastustajille toistuva siirtyminen paikasta toiseen tavaroita kuljettaen aiheutti tunteen väliaikaisuudesta ja irrallisuudesta. Aineistosta ei tosin voi päätellä syy–seuraussuhdetta, eli onko jatkuvasta pakkaamisesta ja tavaroiden siirtelystä aiheutuva väliaikaisuuden tunne keskeinen syy siihen, että osallistuja antaa kokemukselleen pääasiassa negatiivisia merkityksiä, vai onko niin, että koska vuoroasumiskokemus on kokonaisuutena ollut epäonnistunut, myös tavaroiden siirtäminen kodista toiseen on tuntunut raskaalta. Vuoroasumisen puolestapuhujat ovat kokeneet asumismuodon kaikin puolin onnistuneena, jolloin pakkaamisen vaiva on positiivisten kokemusten rinnalla tuntunut vähäiseltä vaivalta.

Osa tutkimukseen osallistuneista kertoo vuoroasuneensa vanhempiensa erosta täysi-ikäisyyteen saakka, toisilla vuoroasuminen vaihtui jossakin vaiheessa asumiseen pääsääntöisesti toisen vanhemman luona. Asumismuoto saattoi vaihtua esimerkiksi toisen vanhemman muutettua pois paikkakunnalta tai lasten halutessa teini-iässä asettua yhteen paikkaan asumaan. Useimmat kertovat asuneensa sisarustensa kanssa samassa rytmissä, mutta joidenkin perheissä vanhemmat sisarukset asuivat pääsääntöisesti toisen vanhemman luona. Muutama kertoo asettuneensa jossakin vaiheessa asumaan pelkästään toisen vanhemman luokse, mutta nuorempien sisarusten jatkaneen vuoroasumista. Muutos saattoi liittyä siihen, että kertoja lähestyi täysi-ikäisyyttä tai siihen, että toiselle vanhemmalle tuli uusi puoliso. Ennakko-odotukseni vastaisesti vuoroasumisesta pääasiassa toisen vanhemman luokse siirtyi asumaan niin vuoroasumisen vastustajia, ehdollisia kannattajia kuin puolestapuhujia. Campo ym. (2012, 299) huomasivat tutkimuksessaan lasten asumisen voivan vaihdella ajan kuluessa jopa useita kertoja joko vuoroasumisesta yhden vanhemman luona asumiseen tai päinvas-

toin, usein lasten omasta toiveesta. Oman tutkimukseni osallistujista lähes kaikki olivat vuoroasuneet heti vanhempien eron jälkeen, joten asumismuodon muutokset tapahtuivat useimmiten vuoroasumisesta asumiseen pääsääntöisesti yhden vanhemman luona.

Useimmat kertovat kahden kotinsa sijainnista suhteessa toisiinsa ja kouluun, ja useimmat kuvaavat sijaintia merkityksellisenä onnistuneen vuoroasumiskokemuksen kannalta. Erityisesti vuoroasumisen puolestapuhujat kertovat kotiensa sijainneen joko lähekkäin tai hyvien julkisten yhteyksien päässä toisistaan ja koulusta. He myös kertovat vanhempien auttaneen lasten ja heidän tavaroidensa kuljettamisessa. Vuoroasumiskokemuksessa painottuvat negatiiviset merkitykset niillä, joiden kodit sijaitsivat hankalan matkan päässä toisistaan tai niin, että yhteydenpito kavereihin vaikeutui toisen vanhemman luona ollessa. Vaikuttaa siltä, että erityisesti teini-iässä kavereiden merkitys on suuri, jolloin on tärkeää, että heidän kanssaan on mahdollista viettää aikaa myös koulun jälkeen. Saman huomion ovat tehneet myös Öberg ja Öberg (2002, 220). Kotien sijainnilla ja tunteella kahdesta tasavertaisesta kodista näyttäisi aineistoni perusteella olevan selkeä yhteys.

7.2. Vuoroasumiskokemus ja lapsen etu

Aikaisemman tutkimuksen (esim. Linnavuori 2007; Campo 2012) perusteella muodostamani ennakkokäsitys siitä, kuka tutkimuksen osallistujista kokee vuoroasumisessa olevan enemmän huonoja kuin hyviä puolia, eikä toivoisi omien lastensa vuoroasuvan, näyttäisi tutkimukseni perusteella pitävän paikkansa vain osittain. Arvioin negatiivisten merkitysten painottuvan erityisesti niillä, jotka kuvaavat vanhempien yhteistyökyvyn olleen heikko. Vanhempien väliset ristiriidat nousevatkin joidenkin tutkimukseni osallistujien kertomuksissa merkittävään asemaan, mutta toisaalta vuoroasumisen vastustajista kahden vanhemmat olivat kyenneet hyvään yhteistyöhön. Toinen näistä vuoroasumisen vastustajista oli lisäksi saanut osallistua päätöksentekoon asumisestaan ja hänen vanhempansa asuivat lähellä toisistaan. Nämä taustatekijät yhdistyvät useimmiten vuoroasumiseen myönteisesti suhtautuvien kokemuksiin.

Useissa aikaisemmissa tutkimuksissa (Baude ym. 2016; McIntosh & Chisholm 2008; McIntosh ym. 2010) on huomattu vanhempien välisten vakavien ristiriitojen olevan lapselle vahingollisia riippumatta lapsen asumismuodosta. Vuoroasuessaan lapsi voi joutua osalliseksi näihin vanhempien välisiin vakaviin ristiriitoihin useammin kuin muissa asumismuodoissa

ja hän saattaa joutua toimimaan viestinviejänä vanhempien välillä, jotka eivät kykene kommunikoimaan keskenään. Vain muutama oman tutkimukseni osallistuja mainitsee vanhempien väliset vaikeat ristiriidat ja useimmilla ne painottuvat välittömästi eron jälkeiseen aikaan. Myös Nielsen (2014b, 64) muistuttaa, että useimmiten vanhempien väliset ristiriidat ovat pahimmillaan heti eron jälkeen, ja ajan kuluessa tilanne tasaantuu. Näin ollen on todennäköistä, että tutkimukseeni osallistuneiden tarkastellessa omaa vuoroasumistaan retrospektiivisesti he arvioivat vuoroasumistaan kokonaisuutena, jolloin vanhempien eron yhteyteen liittyneet ristiriidat eivät nouse keskiöön. Vanhempien välisten ristiriitojen sijaan joissakin kertomuksissa kahden kodin sääntöjen erilaisuus nousee esiin arkea häirinneenä tekijänä. Vaikuttaa siltä, että juuri ne, jotka kokevat kotien sääntöjen erilaisuuden olleen hankalaa, antavat kokemukselleen kokonaisvaltaisesti negatiivisia merkityksiä, eivätkä toivo omien lastensa vuoroasuvan.

Koska vuoroasumisen puolestapuhujat antavat omalle vuoroasumiskokemukselleen pääasiassa positiivisia merkityksiä, eivätkä haluaisi muuttaa lapsuuden kokemustaan, he voisivat kuvitella myös omien lastensa vuoroasuvan. Vastaavasti vuoroasumisen vastustajat eivät haluaisi omien lastensa kokevan samaa kuin ovat itse kokeneet, ja he valitsisivat mahdollisen eron jälkeen lapsilleen asumisen pääasiassa yhden vanhemman luona. Vuoroasumisen ehdolliset kannattajat pohtivat asiaa monelta kannalta ja suurin osa heistä päätyy suosittelemaan vuoroasumista lisäten kuitenkin ehtoja vanhempien vähintään kohtalaisesta yhteistyökyyvystä.

Tutkimuksen osallistujista neljä kertoo, että he eivät valitsisi omien lastensa asumismuodoksi vuoroasumista ja kaikki neljä kertovat heillä olleen etäiset tai huonot välit vanhempien uusiin puolisoihin tai heidän lapsiinsa. Vaikka pienestä aineistosta ei voi tehdä pitkälle meneviä yleistyksiä, tutkimukseni perusteella vaikuttaisi siltä, että vuoroasuvien lasten suhteella uusiin perheenjäseniinsä on keskeinen vaikutus lasten vuoroasumiskokemukseen. Suhde vanhempien uusiin puolisoihin ja näiden lapsiin vaikuttaa aina siihen, miten hyvin lapsi viihtyy kyseisen vanhemman luona, mutta merkitys korostuu lapsen viettäessä pitkiä aikoja tämän luona. Tutkimukseeni osallistuneet olivat kaikki vuoroasuneet, joten tässä ei ole mahdollista vertailla vuoroasumisen ja yhden vanhemman luona asuvien näkemyksiä. Tutkimuksen 18 osallistujasta 14 mainitsee vanhempien uudet puolisot ja heistä puolet kuvaa läheisiä suhteita ja puolet etäisiä suhteita näihin. Etäisistä tai huonoista suhteista kertovista viisi on sitä mieltä, että vuoroasumisessa on enemmän huonoja kuin hyviä puolia, kun

läheisistä suhteista kertovista ainoastaan yksi on sitä mieltä. Aineistoni perusteella läheinen suhde uusiin perheenjäseniin ja positiivinen vuoroasumiskokemus näyttäisivät siis olevan selkeästi yhteydessä toisiinsa samoin kuin etäinen suhde ja kielteinen vuoroasumiskokemus.

Kahdella tutkimukseeni osallistuneella on kokemusta vanhempien eron jälkeisestä omasta vanhemmuudesta. Toinen kertoo yksinhuoltajuudestaan ja toinen sosiaalisesta vanhemmuudesta, ja molemmat tarkastelevat rooliaan lapsuutensa vuoroasumiskokemusten kautta. Toinen heistä antaa niin lapsuutensa vuoroasumiskokemukselle kuin omalle vuoroasuvan lapsen sosiaaliselle vanhemmuudelle pääsääntöisesti positiivisia merkityksiä. Toisella lapsuuden vuoroasumiskokemus saa pääsääntöisesti negatiivisia merkityksiä, eikä hän voi ajatella vuoroasumisen toimivan myöskään omien lastensa kohdalla. Hän kertoo olevansa ajoittain varsin väsynyt huolehtiessaan yksin lastensa tarpeista, mutta hän painottaa tasapainoisen lapsuuden merkitystä, ja hänen näkemyksensä mukaan vuoroasuminen ei sitä mahdollista. Vaikka suhteen säilyminen molempiin vanhempiin on hänen mielestään tärkeää, turvallinen ja tasapainoinen lapsuus edellyttää hänen mukaansa rauhoittumista pääasiassa yhteen kotiin ja säännöllisiä tapaamisia toisen vanhemman kanssa.

Tutkimukseni osallistujat painottavat lapsen kuulemista ja lasten toiveiden huomioon ottamista näiden asumisesta päätettäessä. Vanhempien tehdessä päätöstä lapsen asumisesta ratkaisun tulee perustua lapsen etuun. ”Lapsen etu” on käsitteenä kuitenkin kaukana yksiselitteisestä. Tarja Pösö (2012, 77, 81) huomauttaa, että eri osapuolilla ei välttämättä ole sama käsitys siitä, mikä kulloinkin on lapsen edun mukaista ja hän jatkaa, että käsitteen tulisi lähinnä ohjata päätöksenteon ja toiminnan orientaatiota. Karttunen (2010, 21) puolestaan toteaa lainsäädännöllisesti perusolettamuksen olevan, että lapsen etu toteutuu vanhempien kyetessä sopimaan lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisista. Kuten tutkimuksestani ilmenee, näin ei aina kuitenkaan ole.

Lapsenhuoltolaissa (2 §, 8 §, 10 §) lapsen etu nostetaan lähtökohdaksi säädettäessä vanhempien välisten lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien sopimusten vahvistamisesta, mutta lapsen edun toteutumiseksi katsotaan lähtökohtaisesti siis riittävän vanhempien kyky sopia. Lain painotus on tulevaisuudessa, eli päätöstä tehdessä tulisi tarkastella, miten huolto ja tapaamisoikeus toteutuvat parhaiten lapsen edun mukaisesti tulevaisuudessa. Lastensuojelulaissa lapsen edulla tarkoitetaan muun muassa toimenpiteitä, jotka turvaavat lapselle ”tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, turvallisen

kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden ja mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan” (LSL 2007/417 § 4). Myös lapsen mielipiteen selvittämisestä ja lapsen kuulemisesta säädetään molemmissa laeissa. Lapsenhuoltolaissa (4 §) todetaan huoltajalla olevan velvollisuus keskustella lapsen kanssa tämän ikä ja kehitystaso huomioon ottaen ja selvittää tämän näkemykset ja toiveet ennen tätä koskevien päätösten tekemistä. Vanhempien sopiessa lapsen asumisesta heidän tulisi siis aina selvittää lapsen mielipide ja toiveet. Aineistoni perusteella on helppo todeta, että näin ei aina tapahdu. Etenkin osa vuoroasumisen vastustajien kertomuksista viittaa siihen, että asumisratkaisut on voitu tehdä vanhempien edun näkökulmasta. Toisaalta lapsen edun arvioiminen käytännön tilanteissa on usein hyvin vaikeaa, sillä lapsen edulla voidaan perustella täysin vastakkaisia näkemyksiä. Lapsen edun mukaista voidaan todeta olevan arjen viettäminen tasapuolisesti molempien vanhempien kanssa ja toisaalta lapsen edulla voidaan perustella myös oikeutta rauhoittua asumaan pääasiassa yhden vanhemman luokse. Lapsen etu vaatii kuitenkin vähintään lapsen mielipiteen kuulemista ja huomioon ottamista.

7.3. Yhteenveto

Linnavuoren (2007, 155) neljästä lapsen vuoroasumiseen vaikuttavasta tekijästä – asumisen fyysiset olosuhteet, lapsen läheiset ihmissuhteet, lapsen asema sosiaalisena toimijana sekä lapsen käsitys kodista ja perheestä – tutkimukseeni osallistuneet painottavat lapsen sosiaalisen toimijuuden sekä koti- ja perhekäsityksen merkitystä. Sosiaalisessa toimijuudessa tärkeänä haastatellut ja kirjoittajat pitävät lasten ottamista mukaan asumista koskevaan päätöksentekoon sekä asumisjärjestelyn joustavuutta. Koti- ja perhekäsitykseen liittyvät tunne kahdesta tasavertaisesta kodista sekä erityisen tärkeänä suhteet vanhempien uusiin puolisoihin ja uusiin sisaruksiin. Fyysisistä olosuhteista tutkimuksen osallistujat nostavat esiin kotien välimatkan, jota pidetään tärkeänä erityisesti teini-ikässä kavereiden merkityksen kasvaessa. Sen sijaan suhteestaan biologisiin sisaruksiin, isovanhempiin ja vanhempien keskinäisestä suhteesta osallistujat puhuvat vain vähän. Fyysisiä olosuhteita kotien välistä välimatkaa lukuun ottamatta osallistujat eivät myöskään juuri käsittele.

Tutkimukseni kolmesta ryhmästä vuoroasumisen puolestapuhujat on kaikkein homogeenisin, sillä lähes kaikki ovat saaneet jossakin vaiheessa vaikuttaa asumiseensa, heillä on tunne

kahdesta samanarvoisesta kodista ja heidän vanhempansa ovat kyenneet toimivaan yhteistyöhön lasten asioissa. Kaikkien kodit ovat sijainneet helppojen yhteyksien päässä toisistaan. Kaikki vuoroasumisen puolestapuhujat, jotka kertovat uusista perheenjäsenistä, kuvaavat suhteen läheiseksi, ja suhde jatkuu lämpimänä edelleen. He kokevat uusien perheenjäsentensä olevan perheensä täysivaltaisia jäseniä. Kaikki vuoroasumisen puolestapuhujat antavat kokemukselleen pääsääntöisesti positiivisia merkityksiä.

Myös vuoroasumisen vastustajat on suhteellisen homogeeninen ryhmä. Useimmat heistä eivät ole saaneet missään vaiheessa ottaa kantaa asumismuotoonsa. Monen kodit ovat sijainneet varsin kaukana tai hankalan matkan päässä toisistaan, eikä heille ole syntynyt tunnetta kahdesta tasavertaisesta kodista. Tässä ryhmässä on kuitenkin yksi kiinnostava poikkeus, sillä hänen vanhempiansa kodit sijaitsivat hyvin pienen matkan päässä toisistaan ja hän sai osallistua päätöksentekoon asumisestaan. Hän on saanut pitää yhteyttä toiseen vanhempaan toisen luona ollessaan ja asumiskäytännöt ovat olleet kaikin tavoin varsin joustavia. Tästä huolimatta osallistuja antaa vuoroasumiskokemukselleen selvästi enemmän negatiivisia kuin positiivisia merkityksiä samaan tapaan muiden vuoroasumisen vastustajien kanssa. Yhteistä hänellä on useimpien muiden vuoroasumisen vastustajien kanssa melko etäiset välit vanhempien uusiin puolisoihin ja kahden kodin erilaiset säännöt.

Vuoroasumisen ehdolliset kannattajat on kolmesta ryhmästä heterogeenisiin. Suurin osa ei ole saanut osallistua päätöksentekoon asumisestaan, mutta osa on. Osa kertoo vanhempien toimivasta yhteistyöstä ja osa vanhempien vaikeuksista sopia lasten asioista. Monien kodit sijaitsevat suhteellisen kaukana toisistaan, joidenkin varsin lähekkäin. Lähes kaikilla on tunne kahdesta tasavertaisesta kodista ja lähes kaikki myös katsovat vuoroasumisessa olevan enemmän hyviä kuin huonoja puolia. Osalla on läheinen suhde uusiin perheenjäseniin, osalla etäinen. Tähän ryhmään kuuluvat antavat kokemukselleen melko tasapuolisesti neutraaleja, positiivisia ja negatiivisia merkityksiä. Osalla positiiviset merkitykset painottuvat, mutta heidän tuttavapiiriinsä kuuluu henkilöitä, joiden vuoroasumiskokemus on epäonnistunut, ja vastaaja on sen vuoksi epävarma suhtautumisestaan vuoroasumiseen. Osalla ehdollisista kannattajista painottuvat neutraalit ja negatiiviset merkitykset, mutta toisaalta he voivat kuvitella vuoroasumisen olevan lapsen kannalta toimiva asumismuoto tilanteissa, joissa heidän omassa perheessään epäonnistuneet ratkaisut hoidettaisiin toisella tavalla. Kaikki ovat sitä mieltä, että he voisivat ajatella omien lastensa vuoroasuvan, mikäli tietyt reunaehdot täyttyisivät.

Tutkimukseni perusteella yksi keskeinen edellytys vuoroasumisen onnistumisen kokemuk-
selle on, että myös lapsi itse haluaa vuoroasua. Osa tutkimuksen osallistujista on sitä mieltä,
että vanhemmat haluavat lasten vuoroasuvan, mutta lapset itse valitsisivat toisin, jos saisivat
päättää. Osa puolestaan vuoroasui, koska uskoi sen olevan vanhempien toiveen mukaista.
Tutkimukseni osallistajat painottavat lapsen osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa päätök-
seen asumisestaan. Vuoroasumisen vastustajien ja ehdollisten kannattajien kertomuksissa on
yhteneväisyyksiä Haugenin (2010) sekä Neohin ja Mellorin (2010) näkemysten kanssa.
Neoh ja Mellor huomasivat tutkimuksessaan eroperheiden lasten – asumismuodosta riippu-
matta – kokevan tilanteensa eri tavalla kuin heidän vanhemmat, ja vanhempien lapsen kan-
nalta tärkeinä pitämät seikat eivät lasten näkökulmasta olleet lainkaan tärkeitä (mt., 172).
Vanhempien näkemys lapsen edusta voi poiketa merkittävästä lapsen näkemyksestä, minkä
vuoksi lapsen mielipiteen selvittäminen kaikissa vaiheissa on ensiarvoisen tärkeää. Haugen
(2010, 119–120) muistuttaa kuitenkin, että vaikka lasta tuleekin kuulla häntä itseään koske-
vissa asioissa, lasta ei voi asettaa vastuuseen päätöksenteosta.

Keskeisin löydös tutkimuksessani on, että ei ole mahdollista osoittaa, millä edellytyksillä ja
arjen konkreettisilla vuoroasumisjärjestelyillä kaikkien vuoroasujien kokemukselleen anta-
missa merkityksissä painottuisivat positiiviset. Mikään yksittäinen tekijä ei selitä tutkimuk-
seen osallistuneiden suhtautumista vuoroasumiseen, vaan kyseessä on kokonaisvaltainen
kokemus kaikista asumiseen liittyvistä osa-alueista ja niiden toimivuudesta. Vanhempien
hyvät välit ja hyvä yhteistyökyky, kotien läheisyys sekä läheiset välit vanhempien uusiin
puolisoihin ja näiden lapsiin edesauttavat vuoroasumiskokemuksen onnistumista, mutta ei-
vät takaa sitä. Vaikka kaikki tutkimuksen osoittamat edellytykset onnistuneelle vuoroasumi-
selle täytyisivät, kaikki lapset eivät siihen silti sopeudu. Toisaalta moni lapsi voi pitää
vuoroasumista parhaana mahdollisena vaihtoehtona, vaikka vain pieni osa tutkimuksen pe-
rusteella osoitetuista onnistuneen vuoroasumisen edellytyksistä ja arjen konkreettisista jär-
jestelyistä täytyisi. Tutkimukseni perusteella yhdyn Haugenin (2010) ja Smartin (2004)
näkemykseen siitä, että vanhempien eron jälkeen lapsen edun mukaista on antaa lapsille
mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä ja toiveensa siitä, miten haluaa asumisensa järjes-
tettävän. Jatkaisin vielä, että lapsella tulee olla oikeus esittää näkemyksensä myös myöhem-
mässä vaiheessa, ei ainoastaan välittömästi eron jälkeen. Jokainen lapsi on yksilö ja kokee
asiat omalla tavallaan; samankin perheen lapsilla voi olla samasta vuoroasumistilanteesta

erilainen kokemus. Tämän vuoksi jokaisen perheen ja jokaisen lapsen tilannetta tulisi tarkastella erikseen ja ratkaista, onko vuoroasuminen paras ratkaisu juuri tässä perheessä ja juuri tälle lapselle.

8. POHDINTA

Tutkimuksen tekeminen parhaillaan vuoroasuvista lapsista on ensiarvoisen tärkeää, mutta valitsin tähän pro gradu -tutkielmaani toisen, mielestäni yhtä tärkeän näkökulman: vuoroasuneiden aikuisten kokemukset lapsuuden vuoroasumisestaan. Lapsia haastatellessa heidän näkemykseensä saattaa vaikuttaa jokin parhaillaan ”päällä oleva” tilanne tai tunnekuohu, kuten teini-ikäisen riita vanhemman kanssa. Aikuisten kuvatessa lapsuuden vuoroasumiskokemuksiaan tällaiset tilanteet näyttävät todennäköisesti vähemmän ja toisaalta – kuten eräs tutkimuksen osallistuja itse kommentoi – asian näkee jälkikäteen tarkastellessa hieman toisin kuin parhaillaan vuoroasuessa. Aikuisten kuvauksia omasta lapsuuden vuoroasumiskokemuksestaan ei ole Suomessa juuri tutkittu, joten tarkastelen tutkielmassani vuoroasumista uudesta näkökulmasta.

Ainakin osa tutkimukseni osallistujista on vuoroasunut aikana, jolloin vuoroasuminen ei ollut Suomessa vielä kovin tavallista. Moni kertoo olleensa kaveripiirissään ainoa vuoroasuja ja asiaa saattoi joutua selittämään. Kun vanhemmat ovat valinneet lasten asumismuodoksi tuolloin vielä harvinaisen vuoroasumisen, on mahdollista, että he ovat olleet keskimääräistä sopuisampia, mikä voi vaikuttaa vuoroasumiskokemukselle annettuihin merkityksiin. Toisaalta osa tutkimuksen osallistujista kertoo satuttavista tilanteista, joissa he ovat joutuneet selittämään muille asumisjärjestelyään. Etenkin nuorille on tärkeää olla samanlainen muiden nuorten kanssa, joten erilaisuuden kokemukset ovat voineet vaikuttaa kielteisesti vuoroasumiskokemukseen.

Tutkimukseni tavoitteena ei ollut löytää ratkaisua periaatteelliseen kysymykseen, mikä asumismuoto on lapsille paras vanhempien eron jälkeen. Tarkastelin vuoroasuneiden vuoroasumiskokemukselleen antamia merkityksiä ja halusin selvittää, millainen yhteys niillä oli konkreettisiin asumisjärjestelyihin. Kiinnostava tarkastelunäkökulma olisi ollut myös esimerkiksi osallistujien perhekäsitykset, mutta ratkaisu olisi pitänyt tehdä ennen kirjoituspyynnön laatimista, jolloin olisin painottanut jo kirjoituspyynnössä erityisesti perheen kuvaamista. Nyt osa kirjoittajista jättää perheen kuvauksen kapeaksi, jolloin analyysi perhekäsitysten pohjalta olisi jäänyt vajaaksi. Valitsin perhekäsitysten sijaan lähestymistavan, jossa tarkastelen teemoittelun ja tyypittelyn pohjalta muodostamieni kolmen vuoroasumiskokemustyyppin kokemukselleen antamia merkityksiä suhteessa aikaisempien tutkimusten tuloksiin, ja koen lähestymistavan varsin onnistuneeksi sen tuottaman suhteellisen runsaan

informaation vuoksi. Tulokset noudattelevat pääosin aikaisempien tutkimusten tuloksia, mutta myös joitakin uusia näkökulmia nousee esiin. Keskeistä tutkimukseni toteuttamisessa on suomalainen konteksti, sillä valtaosa aikaisemmista tutkimuksista on tehty muissa länsimaissa, eivätkä tulokset ole välttämättä suoraan siirrettävissä suomalaiseen kontekstiin.

Yksi tärkeimmistä aineistoni perusteella tekemistäni havainnoista on lapsen mielipiteen selvittämisen keskeisyys vanhempien eron yhteydessä. Riippumatta siitä, päätyvätkö vanhemmat eron jälkeen lapsen asumiseen ensisijaisesti toisen vanhemman luona vai vuoroasumiseen, lapsen kuulemisen tulisi olla keskeinen osa vanhempien eroprosessia. Lapsi tulisi ottaa mukaan keskusteluun yhtenä tasavertaisena perheenjäsenenä, jolla on oikeus ottaa kantaa itseään koskeviin asioihin. Lapsen kuuleminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita toimimista lapsen vaatimusten mukaisesti. Vanhempien tulee myös muistaa, että lapsen kuuleminen ei tarkoita vastuun sysäämistä lapsen harteille vaikeassa päätöksessä, jota vanhemmat eivät itse kykene tekemään. Yhtä tärkeää on huomata, että tilanteet muuttuvat ajan kuluessa ja eron yhteydessä tehdyistä ratkaisuista on syytä neuvotella uudelleen lasten varttuessa.

Koska mikään yksittäinen tekijä ei selitä vuoroasumiskokemuksen onnistumista tai epäonnistumista, jokaisen perheen ja lapsen kohdalla tulee miettiä erikseen, mikä on juuri kyseisessä perheessä lapsen kannalta paras asumismuoto ja toisaalta, miten sisarusten kohdalla tulee menetellä. Keskeistä on myös huomata, että vuoroasuminen voi olla toimiva ratkaisu jossakin vaiheessa ja lasten on mahdollista siirtyä toisenlaiseen asumismuotoon myöhemmin, tai lapset voivat asua aluksi pääasiassa toisen vanhemman luona ja siirtyä myöhemmin vuoroasumaan. Asumismuodon muutos ei välttämättä tarkoita, että itse asumismuoto olisi epäonnistunut, vaan se voi olla sopiva jossakin elämäntilanteessa ja jossakin toisessa ei. Asumiseen tulee suhtautua kaikissa vaiheissa joustavasti, lapsen tarpeita kuunnellen.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain uudistaminen on parhaillaan valmistelussa ja vuoroasumisen sisällyttäminen lakiin on tärkeää. Vuoroasumisesta tulee säätää laissa riittävän yleisellä tasolla, mikä antaa tilaa yksittäisen perheen ja lapsen erilaisuudelle. Jokaisella perheellä tulee olla mahdollisuus harkita asuminen lapsen edun mukaisesti ja lapsen näkemykset huomioon ottaen. Lapsen kuulemista tulee korostaa kaikissa vaiheissa. Yhdyn myös Smythin (2017, 497) näkemykseen, että lainsäädännön tai toimintakäytäntöjen ei tulisi koskaan perustua yksittäisen tutkimuksen tuloksiin, vaan laajaan tutkimusperustaan. Erityistä

varovaisuutta tulisi lisäksi noudattaa pohdittaessa erilaisessa yhteiskunnallisessa kontekstissa toteutetun tutkimuksen tulosten käyttöä suomalaisten toimintakäytäntöjen perustana. Olisikin tärkeää, että vuoroasumista tutkittaisiin laajasti myös suomalaisessa kontekstissa.

Yhä useammat suomalaiset vanhemmat valitsevat erotessaan lasten asumismuodoksi vuoroasumisen, joten tarve vanhempien eron jälkeisen lasten asumisen tutkimukselle Suomessa on ilmeinen. Lasten asumiseen liittyviä jatkotutkimusaiheita on lukuisia. Koen tärkeäksi selvittää esimerkiksi, miten lapsena vuoroasuneet kokevat mahdolliset muutokset asumismuotojen välillä. Tutkimukseeni osallistuneiden kertomusten perusteella voi päätellä ainakin osan kokevan vuoroasumisen olevan hyvä vaihtoehto alakouluikässä, kun taas teini-ikässä moni näyttäisi asettuvan mieluummin asumaan pidemmäksi aikaa yhteen paikkaan.

Olisi tärkeää tehdä pitkittäistutkimusta lasten asumisesta siten, että lasten kokemuksia ja näkemyksiä asumisesta selvitettäisiin lapsena ja samojen vastaajien näkemyksiä selvitettäisiin uudelleen heidän aikuistuttuaan. Tarvetta on vuoroasumisen lisäksi myös muiden eron jälkeisten asumismuotojen pitkittäistutkimukselle, mieluiten kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä yhdistäen.

Tutkimukseeni osallistujista kukaan ei kerro olleensa alle 3-vuotias vanhempiansa erotessa. Osa mainitsee iän kriteerinä vuoroasumiselle, mutta kukaan ei määritä tarkemmin, mitä tällä tarkoittaa tai minkä ikäinen lapsi heidän mielestään voisi vuoroasua. Aineistosta voi kuitenkin päätellä heidän tarkoittavan, että aivan pienille lapsille vuoroasuminen ei sovi. Pitkittäistutkimuksen lisäksi tärkeä jatkotutkimuskohde olisikin kaikkein pienimpien, alle 3-vuotiaiden, lasten vuoroasuminen. Tulevaisuudessa myös näiden kaikkein pienimpien lasten vuoroasumista tulisi selvittää osana laajempaa pitkittäistutkimusta. Tutkimuksessa tulisi selvittää paitsi taaperoikäisenä vuoroasuneiden omia kokemuksia myös vuoroasumisen mahdollista yhteyttä heidän psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseensä ja hyvinvointiinsa.

Kaikki tutkimukseeni osallistuneet olivat vuoroasuneet vanhempien eron jälkeen, mutta on myös lapsia, jotka asuvat kahdessa kodissa aivan pienestä lähtien vanhempien yhteiseen sopimukseen perustuen. Kyse voi olla lapsista, joiden vanhemmat ovat hankkineet lapsen yhdessä olematta koskaan parisuhteessa tai esimerkiksi apilaperheiden lapsista. Tutkimusta näiden lasten asumisesta ei ole tehty juuri lainkaan. Tutkimus alusta asti kahdessa kodissa

asuneiden lasten asumisesta antaisi myös lisävalaistusta siihen, johtuvatko vuoroasuvien lasten negatiiviset kokemukset ensisijaisesti vanhempien eroista vai itse vuoroasumisesta.

Lastenvalvonnassa työskennellessäni olen huomannut lasten asuvan yllättävän monissa perheissä keskenään eri rytmissä. Myös muutama tutkimukseeni osallistunut kertoo asuneensa sisarustensa kanssa ainakin osittain eri rytmissä. Ilmiötä ei ole tutkittu juuri lainkaan, ja koen myös tämän olevan yksi tärkeä tulevaisuuden tutkimuskohde, sillä kansainvälisessä tutkimuksessa (mm. Berman 2015, 10) on viitteitä siitä, että samassa rytmissä vuoroasuvien lasten suhde biologisiin sisaruksiinsa on kiinteä.

Vuoroasumisen tutkimus on Suomessa monelta osin vielä alkutekijöissään, joten on toivottavaa, että tulevina vuosina aiheesta on tulossa runsaasti uusia tutkimuksia monesta eri näkökulmasta.

LÄHTEET

Aalto, Ilana (2012) Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Jyväskylän yliopisto 2012.

Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Amato, Paul R. & Kane, Jennifer B. & Spencer, James (2011) Reconsidering “Good Divorce”. *Family Relations* Vol. 60 No. 5 Special issue on relationship dissolution within a contemporary context: implications for education, practice and policy, 511–524. [online] <http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.jyu.fi/doi/10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x/full>. Luettu 15.4.2017.

Autonen-Vaaraniemi, Leena & Forsberg, Hannele (2015) Vuoroasuminen lapsuuden paikkakokemuksina kolmen tyypittarinan valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(5), 447–455.

Bakker, Wilma & Mulder, Clara H. (2013) Characteristics of post-separation families in the Netherlands: shared residence versus resident mother arrangements. *GeoJournal* 78: 851–866. [online] <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10708-012-9470-x>. Luettu 18.9.2017.

Barumandzadeh, Rozita & Martin-Lebrun, Elisabeth & Barumandzadeh, Taghi & Poussin, Gérard (2016) The Impact of Parental Conflict and the Mitigating Effect of Joint Custody After Divorce or Separation. *Journal of Divorce & Remarriage* [online] <http://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/10502556.2016.1150150>. Luettu 3.12.2017.

Baude, Amandine & Pearson, Jessica & Drapeau, Sylvie (2016) Child Adjustment in Joint Physical Custody Versus Sole Custody: A Meta-Analytic Review, *Journal of Divorce & Remarriage*, 57:5, 338-360. [online] <http://dx.doi.org/10.1080/10502556.2016.1185203>. Luettu 7.9.2017.

Bergström, Malin & Fransson, Emma & Fabian, Helena & Hjern, Anders & Sarkadi, Anna & Salari, Raziye (2017), Preschool children living in joint physical custody arrangements show less psychological symptoms than those living mostly or only with one parent. *Acta Paediatr.* <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/apa.14004/abstract;jsessionid=E2F1B9C1C4FF676D9F21EA387BF4E45F.f02t02> Luettu 1.12.2017.

Bergström, Malin & Fransson, Emma & Modin, Bitte & Berlin, Marie & Gustafsson, Per A & Hjern, Anders (2015) Fifty moves a year: is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Epidemiol Community Health* 2015, 1–6. [online] <http://jech.bmj.com/content/early/2015/04/09/jech-2014-205058>. Luettu 6.9.2017.

Bergström, Malin & Modin, Bitte & Fransson, Emma & Rajmil, Luis & Berlin, Marie & Gustafsson, Per A & Hjern, Anders (2013) Living in two homes – a Swedish national survey of wellbeing in 12 and 15 year olds with joint physical custody. *BMC Public Health* 13(868). [online] <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-13-868>. Luettu 15.4.2017.

Berman, Rakel (2014) Barns och ungas erfarenheter av växelvis boende – en studie om barns och ungas egna uppfattningar om att växa upp i två hem. Slutrapport för forskningsprojekt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. [online] <http://www.allmannabarnhuset.se/2014/12/barns-och-ungas-erfarenheter-av-vaxelvis-boende-en-studie-om-barns-och-ungas-egna-uppfattningar-om-att-vaxa-upp-tva-hem-4/>. Luettu 28.7.2017.

Berman Rakel (2015) (Re)doing parent-child relationships in dual residence arrangements: Swedish children's narratives about changing relations after separation. *Zeitschrift für Familienforschung*, 27. Jahrg., 2015, Sonderheft – *Journal of Family Research*. [online] https://www.researchgate.net/publication/314959012_Redoing_parent-child_relationships_in_dual_residence_arrangements_Swedish_children%27s_narratives_about_changing_relations_post-separation. Luettu 28.7.2017.

Bjarnason, Thoruddur & Arnarsson, Arsaell M. (2011) Joint Physical Custody and Communication with Parents: A Cross-National Study of Children in 36 Western Countries. *Journal of Comparative Family Studies* 2011, 42(6): 871–891. [online] www.jstor.org/stable/41604494. Luettu 7.5.2017.

Bjarnason, Thoroddur & Bendtsen, Pernille & Arnarsson, Arsaell M. & Borup, Ina & Iannotti, Ronald J. & Löfstedt, Petra & Haapasalo, Ilona & Niclasen, Birgit (2012) Life Satisfaction Among Children in Different Family Structures: A Comparative Study of 36 Western Societies. *Children & Society* Vol 26, 51–62. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1099-0860.2010.00324.x>. Luettu 27.7.2017.

Brolin Låftman, Sara & Bergström, Malin & Modin, Bitte & Östberg, Viveca (2014) Joint physical custody, turning to parents for emotional support, and subjective health: A study of adolescents in Stockholm, Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health* 42: 456–462. <http://journals.sagepub.com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.1177/1403494814526798>. Luettu 10.9.2017.

Campo, Monica & Fehlberg, Belinda & Millward, Christine & Carson, Rachel (2012) Shared parenting time in Australia: exploring children's views. *Journal of Social Welfare and Family Law* 34:3, 295–313. [online] <http://dx.doi.org/10.1080/09649069.2012.750480>. Luettu 9.9.2017.

Castrén, Anna-Maija (2009) Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.

Emery, Robert & Tornello, Samantha (2014) Rejoinder to Millar and Kruk (2014): Who Assumes the Burden of Proof When There Is No Neutral Null Hypothesis? *Journal of Marriage and Family* 76, 237–240 [online] <http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.jyu.fi/doi/10.1111/jomf.12070/full>. Luettu 10.11.2017.

Eskola, Jari (2010) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus, 179-203.

Fabricius, William & Suh Go Woon (2017) Should infants and toddlers have frequent overnight parenting time with fathers? The policy debate and new data. *Psychology, Public Policy and Law*. Vol 23(1), 68–84.

- Flood, Michael (2012) Separated fathers and the 'fathers' rights' movement. *Journal of Family Studies* Vol. 18(2–3), 235–345. [online] <http://dx.doi.org/10.5172/jfs.2012.18.2-3.235>. Luettu 27.7.2017.
- Forsberg, Hannele (2003a) Hajottavat ja koossa pitävät tunteet. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.). *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 86–102.
- Forsberg, Hannele (2003b) Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.). *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.
- Fransson, Emma & Bergström, Malin & Hjern, Anders (2015) *Barn i växelvis boende – en forskningsöversikt*. Centre for Health Equity Studies, Stockholm University.
- Hakovirta, Mia & Broberg, Mari (2014) Isyys eron jälkeen. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.). *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 114–126.
- Harris-Short, Sonia (2010) Resisting the march towards 50/50 shared residence: rights, welfare and equality in post-separation families. *Journal of Social Welfare & Family Law* Vol. 32, No. 3, 257–274. [online] <http://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.1080/09649069.2010.520519>. Luettu 3.11.2017.
- Haugen, Gry Mette D. (2010) Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas. *Children & Society* Vol. 24, 112–122. [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1099-0860.2008.00198.x>. Luettu 8.5.2017.
- Hiitola, Johanna (2015) *Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Huttunen, Jouko (2014) Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.): *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 178–196.
- Hyvä Erovanhemmuus ry:n WWW-sivusto. <http://www.hyvaerovanhemmuus.fi/> Luettu 25.7.2017.
- Hyvärinen, Matti (2017) *Haastattelun maailma*. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere Vastapaino, 11–45.
- Hämäläinen, Kati (2012) *Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen*. Väestöliitto: Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56/2012.
- Hänninen, Vilma (2000) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- Karttunen Risto (2010) *Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Psykologian laitos.

Kuronen, Marjo (2003) Eronnut perhe? Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.

Laine, Timo (2007) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Annettu Helsingissä 8.4.1983.

Linnavuori, Hannariikka (2007) Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 313.

McIntosh, Jennifer & Chisholm, Richard (2008) Cautionary notes on the shared care of children in conflicted parental separation. *Journal of Family Studies* 14: 37–52. [online] <http://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.5172/jfs.327.14.1.37> Luettu 18.9.2017.

McIntosh, Jennifer & Smyth, Bruce & Kelaher, Margaret (2013) Overnight care patterns following parental separation: Associations with emotion regulation in infants and young children. *Journal of Family studies* 19(3), 224–239. [online] <http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.5172/jfs.2013.19.3.22> Luettu 26.7.2017.

McIntosh, Jennifer & Smyth, Bruce & Kelaher, Margaret (2015) Responding to Concerns About a Study of Infant Overnight Care Postseparation, With Comments on Consensus: Reply to Warshak (2014). *Psychology, Public Policy and Law* 21(1), 111–119. Luettu 26.7.2017.

McIntosh, Jennifer & Smyth, Bruce & Kelaher, Margaret & Wells Yvonne & Long, Caroline (2010) Post-separation parenting arrangements and developmental outcomes for infants and children. Collected reports. [online] <http://clallamcountybar.com/wp-content/uploads/2012/03/McIntosh-Post-separation-parenting-arrangements-and-developmental-outcomes-for-infants-and-children-Collected-Reports-2.pdf>. Luettu 10.9.2017.

McLaughlin, Katrina & Muldoon, Orla (2014) Father Identity, Involvement and Work-Family Balance: An In-depth Interview Study. *Journal of Community & Applied Social Psychology* 24; 439–452. [online] <http://dx.doi.org/10.1002/casp.2183>. Luettu 28.4.2017.

Millar, Paul & Kruk, Edward (2014) Maternal Attachment, Paternal Overnight Contact, and Very Young Children's Adjustment: Comment on Tornello et al. (2013) *Journal of Marriage and Family* 76(1), 232–236. [online] <http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.jyu.fi/doi/10.1111/jomf.12071/full> Luettu 10.11.2017.

Moring, Anna (2013) Oudot perheet. Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Väitöskirja. Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Morgan, David (1996) Family Connections. An Introduction to Family Studies. Cambridge & Oxford: Polity Press.

Morgan, David (2011) *Rethinking Family Practices*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Neoh, Jennifer & Mellor, David (2010) Shared Parenting: Adding Children's Voices and Their Measures of Adjustment to the Evaluation. *Journal of Child Custody*, 7:3, 155-175. [online] <http://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.1080/15379418.2010.512230>. Luettu 9.9.2017.

Nielsen, Linda (2011) Shared Parenting After Divorce: A Review of Shared Residential Parenting Research. *Journal of Divorce & Remarriage* 52, 586–609. [online] http://malestudies.org/assets/shared_parenting.pdf. Luettu 26.7.2017.

Nielsen, Linda (2014a) Parenting Plans for Infants, Toddlers, and Preschoolers: Research and Issues. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55:4, 315-333. [online] <http://dx.doi.org/10.1080/10502556.2014.901857>. Luettu 26.7.2017.

Nielsen, Linda (2014b) Shared Physical Custody: Summary of 40 Studies on Outcomes for Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55, 614–636. [online] <http://dx.doi.org/10.1080/10502556.2014.965578>. Luettu 26.7.2017.

Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.). *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.

Oikeusministeriö. 2016. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistaminen. Näkemyksiä uudistamistarpeista. Lausuntotiivistelmä. Mietintöjä ja lausuntoja. Oikeusministeriön julkaisu 35/2016. Helsinki. [online] http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1471849459408/Files/OMML_35_2016_Lapsen_huolto_Lausuntotiivistelma.pdf. Luettu 9.1.2017.

Pösö, Tarja (2012) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaranieniemi (toim.) *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino, 75–100.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–256.

Rissanen, Antti (2016) Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016):3, 247–258. [online] <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016060813389>. Luettu 9.9.2017.

Ritala-Koskinen, Aino (2003) (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.). *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 121–139.

Ruusuvuori, Johanna (2010a) Vuorovaikutus ja valta haastattelussa – keskusteluanalyttinen näkökulma. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 269–299.

Ruusuvuori, Johanna (2010b) Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 424–431.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–38.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula Liisa (2005) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus (e-Pub-versio). Tampere: Vastapaino, 19–46.

Sarasoja, Laura & Rantala, Kati (2015) Ero lapsiperheessä: elatus, sopiminen ja vuoroasuminen. *Katsauksia* 2/2015. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. [online] https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155078/Katsauksia_2_Sarasoja_Rantala_2015.pdf?sequence=1. Luettu 25.7.2017.

Singer, Anna (2008) Active parenting or Solomon's justice? Alternating residence in Sweden for children with separated parents. [online] <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.64/>. Luettu 9.5.2017.

Smart, Carol (2002) From Children's Shoes to Children's Voices. *Family Court Review* Vol. 40 (3), 307–319. [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.174-1617.2002.tb00842.x>. Luettu 25.7.2017.

Smart, Carol (2004) Equal shares: rights for fathers or recognition for children? *Critical Social Policy* Vol. 24(4), 484–503. [online] <http://journals.sagepub.com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/0261018304046673>. Luettu 25.7.2017.

Smart, Carol & Neale, Bren & Wade, Amanda (2001) *The Changing Experience of Childhood, Families and Divorce*. Cambridge: Polity Press.

Smyth, Bruce (2017) Special issue on shared-time parenting after separation. Introduction to the special issue. *Family Court Review* 55, 494–499. [online] <http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.jyu.fi/doi/10.1111/fcre.12299/full>. Luettu 30.11.2017.

Smyth, Bruce & Chisholm, Richard & Rodgers, Bryan & Son Vu (2014) Legislating for Shared-time Parenting after Parental Separation: Insights from Australia? *Law and Contemporary Problems* Vol. 77(1), 109–150. [online] <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4389&context=lcp>. Luettu 20.9.2017.

Sodermans, An Katrien (2013) Parenting apart together. Studies on joint physical custody arrangements in Flanders. Faculteit Sociale Wetenschappen, KU Leuven. [online] <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/420892/1/PhD+Sodermans+FINAAL+%28nov+2013%29.pdf>. Luettu 19.9.2017.

Sodermans, An Katrien & Matthijs, Koen, & Swicegood, Gray (2013) Characteristics of joint physical custody families in Flanders. *Demographic Research*, 28, 821–848. [online] <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol28/29/>. Luettu 25.7.2017.

Sodermans, An Katrien & Vanassche, Sofie & Matthijs, Koen & Swicegood, Gray (2014) Measuring Postdivorce Living Arrangements. *Journal of Family Issues*, Vol 35(1), 125–145. [online] <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0192513X12464947>. Luettu 25.7.2017.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. 2015. Helsinki: Tilastokeskus [online] http://www.stat.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tau_003_fi.html. Luettu 25.7.2017.

THL (2017): Lapsen elatus ja huolto 2016. [online] http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134802/tr23_17.pdf?sequence=3. Luettu 25.7.2017.

Tornello, Samantha & Rowen, Jenna & Potter, Daniel & Ocker, Bailey & Yishan Xu (2013) Overnight Custody Arrangements, Attachment, and Adjustment Among Very Young Children. *Journal of Marriage and Family* 75(4), 871-885. [online] <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/1466279900?accountid=11774>. Luettu 20.9.2017.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuovinen, Paula (2014) Isyys yksinhuoltajaisien kertomana. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.). Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 127–142.

Turunen, Jani (2017) Shared Physical Custody and Children's Experience of Stress. *Journal of Divorce & Remarriage* 58(5), 371–392. [online] <http://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/10502556.2017.1325648>. Luettu 9.9.2017.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki.

Vanassche, Sofie & Sodermans, An Katrien & Matthijs, Koen & Swicegood, Gray (2013) Commuting between two parental households: The association between joint physical custody and adolescent wellbeing following divorce. *Journal of Family Studies*, 19:2, 139-158. [online] <http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.5172/jfs.2013.19.2.139>. Luettu 9.5.2017.

Warshak, Richard (2014) Social Science and Parenting Plans for Young Children: A Consensus Report. *Psychology, Public Policy and Law* 20(1), 46–57.

Yesilova, Katja (2009) Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Yle 29.9.2017. Eroperheitä tutkinut yllättyi: vuoroin kummankin vanhemman luona asuneet lapset valitsisivat saman tavan omille lapsilleen <https://yle.fi/uutiset/3-9857739>. Luettu 29.9.2017.

Ylönen, Oona Malviina (2009) Kaksinkertaisesti näkymättömät? Lastensuojeluun liittyvät merkitykset nuorten kokemuksissa. Lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos.

Öberg, Bente & Öberg, Gunnar (1985) Den delade familjen. Samtal med 60 familjen om gemensam vårdnad. Stockholms universitet: Pedagogiska institutionen Forskningsraport 26.

Öberg, Bente, & Öberg, Gunnar (2000) Skiljjas – men inte från barnen. Stockholm: Mareld.

Öberg, Bente & Öberg, Gunnar (2002) Vuxna skilsmässobarn berättar. Stockholm: Prisma.

Kirjoituspyyntö lapsena vuoroasuneille

Opiskelen sosiaalityötä Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa ja teen pro gradu -tutkielmaa lasten vuoroasumisesta. Olen kiinnostunut siitä, miten nyt täysi-ikäiset kokevat lapsuutensa / nuoruutensa vuoroasumisen.

Jos olet jossain lapsuutesi tai nuoruutesi vaiheessa asunut vuoroin molempien vanhempiesi luona (esim. viikko-viikko tai 9 päivää + 5 päivää jne.), toivoisin sinun kertovan kokemuksiasi.

Täyttämällä tämän lomakkeen kirjoitelmasi tulee minulle nimettömänä: lähettäjän tiedot eivät siis tule tietooni. Mikäli tekstissäsi on kuitenkin kohtia, joista henkilöllisyytesi voisi paljastua, anonymisoi ko. kohdat aineiston analyysivaiheessa.

Kirjoitelmia voi lähettää 15.8.2017 saakka. Kirjoitelmia käytetään ainoastaan tutkimustarkoitukseen.

Olen todella kiitollinen kaikista vastauksista!

Marjaana Salmenoja-Biskop / marjaanabiskop@gmail.com

Pro gradu -työn ohjaaja:

Johanna Hiitola

yliopistonlehtori

Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Lomakkeen alussa kysytään ikääsi ja kotikaupunkisi kokoa ja sen jälkeen on vapaata kirjoitustilaa, johon voit kirjoittaa niin pitkästi kuin haluat.

*Pakollinen

1. Tämänhetkinen ikäsi *

- 18-20
- 21-30
- 31-40
- Yli 40

2. Minkä kokoisessa kunnassa asuit vuoroasumisen aikaan?

- Alle 10 000
- 10 000- 20 000
- 20 000-50 000
- Yli 50 000

3. Kerro lapsuuden- / nuoruudenaikaisesta vuoroasumisestasi

Voit kirjoittaa kokemuksistasi täysin vapaasti, pitkästi tai lyhyesti. Jos vapaa kirjoittaminen tuntuu vaikealta, voit kirjoittaa esimerkiksi seuraavista aiheista: Millä tavalla asumisesi oli järjestetty ja kuka siitä päätti? Millaista kahden kodin arki oli? Ketä perheeseesi kuului? Mitä positiivisia ja negatiivisia puolia koit vuoroasumisessa? Suositteletko asumismuotoa muille? Voisitko ajatella omien lastesi vuoroasuvan?

*

Oma vastauksesi

LATAA

LIITE 2

VUOROASUMINEN - TEEMAHAASTATTELU

Taustatiedot

- Kuinka vanha olit, kun vanhempasi erosivat?
- Miten kaukana toisistaan äidin ja isän kodit olivat?
- Kuka päätti vuoroasumisesta? Kuultiinko lasten mielipidettä? Kysyttiin lasten mielipidettä jossain vaiheessa myöhemmin?
- Miksi perheessäsi päädyttiin juuri vuoroasumiseen?

Perhe vanhempien eron jälkeen

- Ketä perheeseesi kuului vuoroasuessasi? / Jos piirtäisit kuvan lapsuuden / nuoruuden perheestäsi, keitä siihen kuuluisi?

Asumisen käytännöt

- Millä rytmillä vuoroasuminen toteutui (esim. viikko-viikko)? Pysyikö rytmi koko ajan samana, vai vaihtuiko se jossain vaiheessa? Oliko kaikilla sisaruksilla sama rytmi?
- Tapasitko isää äidin viikolla ja päinvastoin? Miten mahdolliset tapaamiset oli järjestetty?
- Kuka teki tarvittavat hankinnat, polkupyörät ym.?
- Missä vietit juhlat tai juhlapyhät, kuten syntymäpäivät, joulut?

Kokemukset vuoroasumisesta

- Koitko, että sinulla oli yksi vai kaksi kotia? Miten asuminen oli käytännössä järjestetty isän / äidin luona (esim. oliko sinulla oma huone)?
- Ikävöitkö isää / äitiä ollessasi toisen vanhemman luona?
- Kuka kasvatti? Olivatko säännöt samanlaiset molemmissa kodeissa? Miten se näkyi?
- Jos vanhemmillasi oli uudet puoliset, miten he osallistuivat lasten kasvatukseen?
- Miten vanhempasi tekivät yhteistyötä lasten asioissa? Keskustelivatko he lasten asioista?
- Miten kaverisi suhtautuivat vuoroasumiseesi? Onko sinulla kavereita, jotka myös vuoroasuiivat?

Näkemykset vuoroasumisesta

- Kenen pitäisi päättää lasten asumisesta? Pitäisikö lapsen mielipidettä kuulla tai pitäisikö lapsen saada itse päättää, kumman vanhemman luona asuu? Minkä ikäistä lasta pitäisi kuulla?
- Olisitko halunnut muuttaa asumisjärjestelyä jotenkin? Miten olisit halunnut asua?
- Millainen suhde sinulla on vanhempiisi? Olisiko se erilainen, jos et olisi vuoroasunut?
- Mitkä ovat vuoroasumisen hyvät puolet? Entä huonot?
- Suositteletko vuoroasumista muille?
- Jos olisit itse joskus siinä tilanteessa, että sinun tulee ratkaista, miten omat lapsesi asuvat, millaisen asumismuodon valitsisit heille?

Tuleeko sinulle mieleen vielä jotain muuta, mistä haluaisit kertoa?